Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XII. DVOBROJ 9. i 10.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

Blanka Glied: Sunce.
Pajo F. Božičević: Čežnja.
Josip Fužinski: Na spomen sestrine smrti.

LIJEPA KNJIŽEVNOST:

Jagoda Truhelka: Đorđo Drvosječa.
Ljerka Jurčić: Šutnja u sobi.
Ljerka B.: Gdje?
Zvonimir Jurčić: Moj Put.
Milan Vukelić: Sunce zalazi.
Stjepan Wiesner: U Samoći.
Franjo Vrána: Umorne vjeđe.
Marko Vovčok: Kirijaš.
Luka Kovačević: Pjesma za svaki dan.
Franjo Vrána: Sa stare staze.
Hamidija A. Čengić: Moj hram.
Vladimir Jurčić: U noćnoj samoći.
Zvonimir Jurčić: Stranac.
Gelber-Malašić: Ljuljačka na jezeru.
Antun Niseteo: Dvorovi.
Vladimir Popović: Janku Poliću Kamovu.
Tonko Šoljan: Ko za inat.
Tonko Šoljan: Jutros.

IZ CARSTVA PRIRODE:

Tragedija na ledenom moru.
Priroda kao umjetnica.
Drveće, koje daje kruh i mlijeko.
Radio govor kod pčela.

IZ KNJIŽEVNOG SVIJETA:

Dr. Franjo Crnek: Počeci ukrajinske književnosti.
Mustafa Grabčanović: Odmor.
Hamdija A. Čengić: Rosa.
Ivica Terzić: Susret.
Franjo Puškarić: Leptir.

LISTAK:

Dr. David Bogdanović: Jedan zaboravljeni hrvatski pisac.
I. E.: Godina 1929. — godina velikih avijatičkih rekorda.
Matko Grabić-Djedovski: Kostajnica.
Dr. Bučar: Školska djeca u Švedskoj i ulaganje u štedionice.
Dr. Mijo Majer: Današnjica, njezini problemi i zadaće, koje valja riješiti.
Kanada.
ZABAVA I ŠALA.
Poruke uredništva.

„Omladina" je na prijedlog Glavnog prosvjetnog savjeta preporučena školskoj mladeži [illegible]inistarstva prosvjete odlukom SN Br. 38263/27 od 28. III. 1928.

IZDAJE NA SVIJET DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA U ZAGREBU. — UREĐUJU DR. IVAN ESIH I DR. MILAN STRAŠEK — »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GODINU 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA" GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XII. ZAGREB, SVIBANJ, LIPANJ 1929. BROJ 9. i 10.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

Blanka Glied:

SUNCE.

Sunce, ti vječni izvore svega, što živi! —

Gledam te udivljeno, kad se dižeš u prekrasnom sjaju, a trake tvoje prosipaju po nebeskom plavilu refleksa tvog purpurnog crvenila. Kako li si divno u tvojoj jutarnjoj, ružičastoj krasoti!

Uspinješ se sve više i više, dok se ne uspneš do uspona i na vrhuncu tvoje moći prelijevaš se u zlatu, sjajiš se i tvoj zlatni sjaj sakriva i uklanja i najmanji oblak.

No tek što su se zrake tvoje raspršile na sve strane, tek što je svijetlo tvoje zasjalo potpunom jakošću, počinješ zalaziti. Često mi se čini, kao da plačeš, što nas ostavljaš. Zrake se tvoje lome iza tamnih oblaka, no još pobjeđuje tvoj purpurni sjaj i nebesko plavilo prelijeva se u svim bojama.

Gledam te, gledam, a šarolike kugle mi prolaze pred očima, dok ne vidim samo jednu, veliku, žarku kuglu, koje je odraz u rijeci sličan zlatnom stupu.

Kako te volim, ti moje sunce!

Ti mi odlaziš, no svanut ćeš opet, granut će opet tvoja vječno mlada ljepota, da prelije nebo svojim zlatno-ružičastim svijetlom, koje donosi nadu i svijetlo u moju nesretnu dušu.

Pajo F. Božićević:

ČEŽNJA.

Noć...
Daleko umiru kasni sati
Gubeći se kao ritam bola...
Gledam zvijezde kako prolaze,
Gledam sjene, kako nijemo bježe,
... bježe nekamo daleko
Za mjesečevim sjajem...
U mojoj sobi tišina, mir
Ja čeznem za nečim...
Ali uzaludno.

Moja je čežnja polomljena,
Moja je čežnja polomljena,
Moje su nade propale
... propale nekud daleko — — —
Posljednja je sjena iščezla
Za mjesečevim sjajem.
— — — — — — — — — — —
Moja je glava klonula
Za posljednjom nadom
Kao čežnja
Bez boli, bez muke.

Josip Fužinski:

NA SPOMEN SESTRINE SMRTI.

Jadna sestro, kukavice moja,
Život dakle dotuži i Tebi!
Dalje Ti ga nosit možno ne bi,
Na pol puta klonu sila Tvoja.
P. Preradović.

Oh, da nikad nit' započet' toga
Nisam moro, ta pjevanja svoja,
Navijek višnjeg hvalio bih Boga,
Jadna sestro, kukavice moja.

Božja volja nit života Tvoga
Jednim mahom za sve vijeke prebi,
Odvede Te s lica zemaljskoga,
Život dakle dotuži i Tebi!

Teške kušnje, boli svakojake,
Patnje uz to On je slao k Tebi,
Život težak bje Ti sve do rake,
Dalje Ti ga nosit možno ne bi!

Da živjela Ti si barem dosti,
Al' prerano našla si pokoja,
Umrla si u cvijetu mladosti
Na pol puta klonu sila Tvoja!

Jagoda Truhelka:

ĐORĐO DRVOSJEČA.

— Ura! To je istina, završti Dragoš. Ja znam još. I Nikola Zrinski bio je velik junak i Jurišić i Jelačić bane!

— Na kojem ste bili brodu? prekine tata Dragošev zanos.

— Bio sam na »Kajzeru«, odgovori Đorđo. Nov i sjajan brod sa dvadeset i dva topa...

— A joj! Čudi se Dragoš.

— ...i na njemu nas oko hiljadu momaka, malone svi Istranci i Dalmatinci — stara junačka krv. Svi smo nestrpljivo čekali, da već jednom izađemo iz luke. Kad devetnaestog srpnja dobijemo zapovijed, da se spremimo, da se vatre zapale pod mašinom i da se dignu sidra. Onda zavijore barjaci na lađi, muzika zasvira, svima srca igraju, momčad zapjevala. Znali smo, da je talijanska mornarica pred Visom, da je otok u velikoj nevolji i da mu treba pomoć. Kad mi blizu, a to prvi put ugledasmo talijanske lađe. Odmah su nas htjeli opkoliti. Ali nas nije ni najmanje strah. Bili smo željni da se pobijemo s dušmaninom, što nam hoće da otme našu lijepu Dalmaciju i kršnu Istru. Ne damo! vikali smo svi.

— Svi smo samo gledali u »amiraljicu«, to je bio prvi naš brod, koji je zapovijedao čitavoj mornarici. I odavle dođe znak, treba da se navaži: Trube zatrubiše, muzika zasvirala a zapovjednici zaviknuli: »Vatra!« U jedan hip zagruvalo iz hiljadu topova, vatra se prospe, dim zakulja, lađa se potrese — misliš, sudnji je dan. I tako je sada išlo redom bez prestanka, bez oduška. Topovi se pune i pale, jedan drugome dodavaj tane za tanetom samo gruva, goni, trese, zviždi, čisto ne znaš više za sebe u onome urnebesu, niti znamo, kamo pogađaju naša tanad. Samo kad bi se na čas razašao dim, svi gledamo na admiralsku lađu, i tu stoji naš Tegethof na kapetanskom mostu, stoji kao kip i gleda, kako se razvija boj. Ne boji se, da bi ga moglo pogoditi tane neprijateljsko! A ne bojimo se ni mi, makar je bilo i u nas ranjenih i mrtvih. Krv se cijedi s prove, čuli su se jauci i zapomaganja, zovu majku svoju u samrtnom času...

— Ne mogu ja sve tako ni da pričam, kako je bilo, nastavi Đorđo iza male stanke, za koje nitko, pa ni Dragoš, nije našao riječi od silna uzbuđenja. Na nas redom navaljuju tuđe lađe, hoće da nam zarinu gvozdene kljunove u utrobu; već nam topovima potrgaše jarbole i razniješe dimnjak. Kugle kao dječja glava udaraju i smrskaju dva naša topa i topničare, pogode kormilara. To je bio svršetak svijeta! Svak se samo čudio, što je još živ! Sad, kad je naš zapovjednik vidio, da nam više nema spasa, da moramo propasti, naredi, da se svi pružimo potrbuške po provi i topničari zapale sve topove najedamput. Nikada — ni za brodoloma — nijesam doživio takvu tresku i lomljavu kao sada. Kao da se prolomilo nebo i more i sve ispremiješalo. Ostali smo gluhi i slijepi. I da se nijesmo prihvatili za štagod bilo čvrsto, trešnja bi nas sve bila pobacala u more kao pljevu. A more se pjenilo, kuhalo, šibalo i gutalo, štogod je dohvatilo.

— No, a šta je onda bilo? plašljivo pozapita Dragoš.

— No sad su naši topovi očistili put pred nama i mi smo mogli da se zaklonimo s našim brodom. Bio je doduše ranjen jako, ali još uvijek živ...

— Kako je mogao brod biti ranjen i još živ? prekide Dragoš nit priče.

— Ta šta se vazda pleteš? prekori seka bracu. To se eto tako kaže.

— Da, živ, proslijedi Đorđo, vesela mu majka! Zakitili smo ga najvećim zastavama, vikali živio!« i uputili se u višku luku, da otpočinemo od teška posla.

— I i jeste li bili ranjeni? pipne Dragoš Đorđa po drvenoj nozi.

— Bio sam, naravski, ali sam u početku jedva i osjetio. Istom kad sam bio na miru, počela rana da boli i morao sam ležati u lazaretu. Tako nijesam mogao da gledam, kako se nastavljala bitka na moru, samo sam slušao od drugih, koji su čitav boj vidjeli s otoka. Još su se dugo bili topovima naši i talijanski brodovi, ali na posljetku naši su pobijedili. Naša je admiralska lađa posred srijede presjekla najveću talijansku oklopnjaču — »Rè d' Italia«, to će reći »Kralj Italije« — pa je odmah u nju provalila voda i za malo časova lađa potonula u more i s njom se udavilo sve živo, što je god na njoj bilo — okolo četiri stotine ljudi!

— Jao! zajauknе Anica i zaklopi rukama oči. Siromašni ljudi, i svi se udavili? Strašno, grozno! I zaplače Anica od smilovanja.

— Htjeli su naši s drugih lađa da pomognu spasavati utopljenike, ali nijesu im dali, jer su još uvijek letjela topovska zrna sa svih strana kao tuča, da se pravo nije ni znalo, jesu li bila naša ili neprijateljska.

— I je li sada rat bio gotov? zapita Dragoš, pošto se malo povratio od ovog stravičnog zanosa.

— Nije još, ali nije više dugo ni potrajalo. Istom oko dva sata popodne zazvonila su zvona na svim crkvama u Visu za znak, da je bitka svršena i da smo s Božjom pomoći pobijedili.

— Da, javi se sada i tata sa sobnih vrata, čitali smo onda po novinama o divnom junaštvu naših Hrvata i kako je Nikola Krković čak strgao zastavu s jednog talijanskog broda i donio admiralu Tegethofu. Tako su doista dalmatinski ribari pobili gvozdene talijanske gorostase.

— Živjela Hrvatska! zagraja Dragoš, da sam ja tamo mogao biti!

— A ja bih htjela, da više nikada ne bude rata, kad toliki ljudi moraju zaglaviti, zažali se Anica.

— I sad nam još kažite, kako je bilo dalje? pograbi Dragoš drvosječu za rukav, kad se ovaj dizao, pa da će otići.

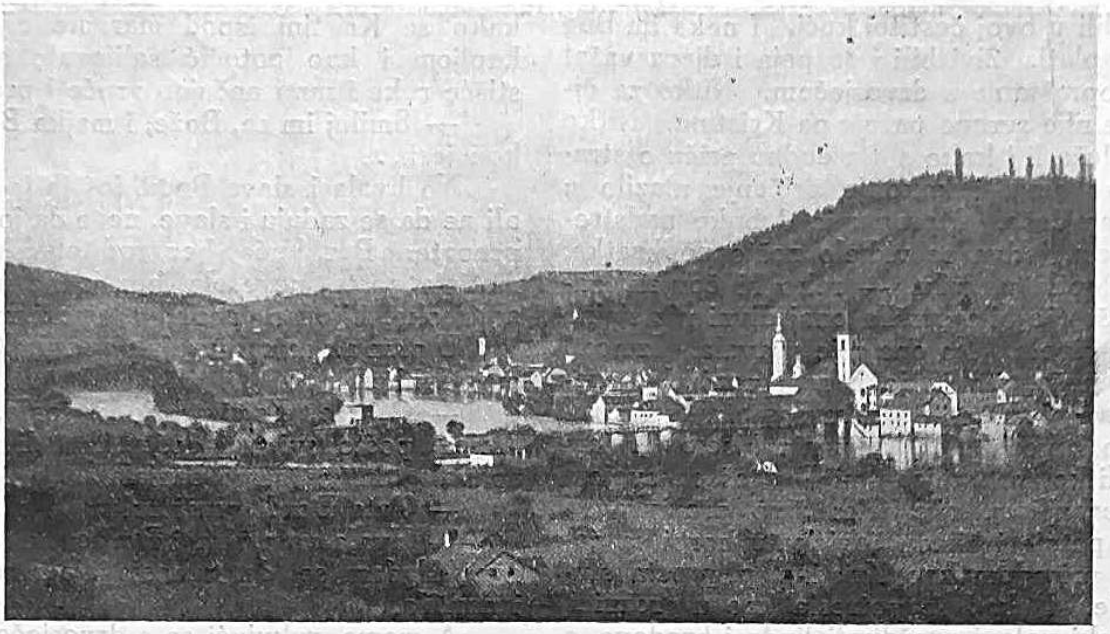

KOSTAJNICA: »GNIJEZDO SOKOLOVO«. (Gledaj članak u Listku.)

— Mnogi su se tu odlikovali, čitalo se po novinama, rekne tata.

Đorđo duboko odahne, tako da su mu se prsa nadula kao mijeh. Onda turi ruku polako u njedra, izvuče kožnu vrećicu i uza silnu napetost izvadi okruglu sjajnu stvar, pruži je tati i rekne od uzbuđenosti čisto promuklim glasom:

— Ovo sam ja dobio, gospodine.

Svi se zapanjili u tom svečanom času.

Tata čita: »Za zasluge«. No, to je vrlo lijepo, čestitam, lijepa i vrijedna uspomena.

I vrati medalju Đorđi. Ovaj je šuteći opet skrca na njezino mjesto i pomno nad njom zakopči kaput.

— I sada ste mogli ići kući vašoj mami i pokazati joj, što ste dobili, zar ne, dragi Đorđo.

Na to pitanje Đorđo očito nije bio spreman, jer mu iznenada utekne jedna debela suza iz oka pa se spusti niz obraz na bradu. Obori glavu i rekne tiho:

— Kad sam došao kući u svoje selo, nikoga od svoga roda nijesam više našao u životu.

— A gdje su bili? pita Dragoš čisto zaplašeno.

— Pa pomrlo sve...

— I vaša mama i vaš tata? Dragošine oči sve postaju veće.

— Da i braća i sestre, a u mojoj kući udomili su se tuđi ljudi. I ja sam sada istom morao s njima da parničim zbog svoga jadnoga imanja. Oni su tvrdili, da su kupili kuću i zemljište od moga oca, pa su tu imali posla i advokati i sudovi. Stvar se dugo otegla, kad mi jednoga dana ponude, da se nagodimo i zašto bi se svađali? Neka se nastanim s njima pa ćemo živjeti zajedno i u prijateljstvu. Bila su tu dva momka i nije se pravo znalo, čime se bave. Povedu me jednom u krčmu, kao tobože, da se pomirimo i tamo su mi dali da pijem. Ja ne znam, kakovo je to bilo vino, i kao da i nije bilo naše domaće, jer mi je odmah udarilo u glavu. A bio sam ja naučan da pijem, ali nikada se nijesam opijao. Bilo je tamo još mnogo ljudi i momaka, a skoro sve Talijani iz Primorja. Najednom stanu razgovarati o ratu i jedan je rekao, da mi i nijesmo potukli Talijane kod Visa, jer otkuda onda, da je Austrija morala Italiji da preda Mletke i Milan i čitavu Lombardiju, da je ona dobila bitku? Ja sam se na to jako razljutio i kad su još stali da grde Hrvate, stanem oko sebe kao bijesan mlatiti i udarati, i došlo je do strašne tučnjave i ja ne znam, kako je svršila, jer sam se poslije našao na cesti sav isprebijan i polumrtav. Dugo sam bolovao u bolnici i kad sam izišao, ostao jadan, bez jednoga oka i jedne noge — bogalj nevoljni: Od onda se odrekoh pića zauvijek!

Srećom — ako je za mene uopće još i bilo sreće na svijetu — moja je pamica dobro svršila, no meni je dojadio život u rodnom selu, prodam ono svoje sirotinje i uputim se u Ljubljanu. Tu sam ostao, dok sam imao novaca, a onda sam morao da se latih kakova posla, da preživim. Poznao sam se s jednim drvarom Slovencem, i on mi ponudi, neka s njim pođem u Slavoniju, tamo ima dobre zarade u šumskoj sječi. Tako ja pošao niz Dravu na splavu, što je vozio jelova stabla, ali u šumi nijesam mogao dugo da ostanem, jer mi je posao bio pretežak zbog moje bolesne noge. Uputim se tako ovamo u grad i počeo sam po kućama sjeći i cijepati drva. I to je, s vašim oproštenjem, moja povijest, završi Đorđo i digne se, da pođe. Dragoš je još pokušavao da ga zadrži, ali se sada javi mama, da je već kasno, Đorđo je umoran od posla, a djeca treba da se kupaju pa onda da legnu.

— I sada ćete ostati uvijek kod nas u gradu, dragi Đorđo, vrisne Dragoš i prihvati drvosječu za ruku, i sjeći ćete uvijek naša drva i pričati nam još mnogo, mnogo, Zar ne, da hoćete?

Đorđi u oku zablista. Ustane i ravno se uspravi pred tatom, kao da stoji pred svojim đeneralom, pa rekne smjerno:

— Gospodine, hvala na velikoj dobroti, što

ste mi udijelili u ovoj čestitoj kući. I neka im Bog stostruko naplati. Živi bili i gospoja i djeca vaša!

Počne opraštanje s drvosječom. Nitko za čitavo vrijeme nije svrnuo pažnje na Kristinu. Nitko nije vidio, sluša li i kako sluša čudnu priču o stradanju i nevoljama, i kako je pričanje ulazilo u dvore njezine duše. Maramu je duboko nadstrešila nad licem, jedva se vidjelo nešto podbratka. Ruke je sklopila u krilu, — reko bi čovjek, zaspala je, pošto je bila svršila onaj divni niz sjajno osvijetljenih cipela. No ona nije spavala. Između bezbroj Očenaša, što ih je u sebi nanizala, provezao se život jednoga čovjeka samotnika i stradalnika kao crvena žica kroz niz bisera, trnjem opleten. Nitko, pa valjada ni Dragoš sa svojom bujnom uobraziljom, nije tako živo proživljavao i suosjećao patnje i bijedu čovjeka u borbi sa čovjekom i s prirodom kao Kristina, priprosta služavka što je. Nekad se potresla kao u groznici, kad su morski valovi proždirali ljude i brodove, a jadni se brodolomci hvatali slamke, krhke daske, pod njima zijevale smrtne provalije i hiljadu smrti prijetilo; odlanulo joj je, kad su se sretno izbavili i stigli u domovinu. Ali onda iznova bijeda i najstrašnije od svega zla: rat i ubijanje. Teče krv, topla i rumena i s njom istekli toliki životi, ucvile se tolike majke za sinovima, uzalud čekajući, da se vrate! I neka se napokon i svršilo, neka im i zvonjava i svirka — može li išta i ikakva slava da oživi i vrati sinove majkama, braću sestrama, muževe ženama, pa bili tuđi ili naši? Zar bol i tuga za svojima ne tare i boli jednako i prijatelja i neprijatelja?

Nitko nije vidio — i ne dao Bog, da vidi! — kako se Kristini ispod marame cijedila kap za kapljom i kao potočić salijevalo se u pršnjak. stišće ruke i mrsi nečujno vruće i predano:

— Smiluj im se, Bože, i majka Božja, Oče naš koji jesi...

No hvala i slava Bogu, još ih je ostalo i živih ali ne da se raduju i slave, nego da još veću bijedu prepate. Bez kuće, bez roditelja, sirotinja i samotinja pusta, nevesela, bez jedne noge, bez jednoga oka, bijedan tucak! Pomozi mu, Bože!

U pršnjak se salijevaju slapovi. Glava klonula sve dublje.

— O, gle, Kristina je zaspala, uzvikne še Anica, pošto svi ustadoše... Ali Kristina nije spavala, ona je samo sanjala...

— Tata Đorđi pruži ruku:

— Hvala vam, dragi Đorđo, na vašemu pričanju. Nadam se, da su moja djeca nešto iz njega i naučila.

A mama, rukujući se s drvosječom nadovrgne toplo i uvjerljivo:

— Mnogo ste prepatili, ali dat će Bog, pa će i vama osvanuti bolji dani.

Onda navale i djeca, da se oproste s Đorđom, a Dragoš će ga ispratiti na vrata, makar je već bio debeli mrak napolju. Kristina nosi za njima svijeću i ključ.

Za Đorđem se zaklope vrata. Dragoš za njim vikne:

— Dođite skoro opet, dragi Đorđo!

Kroz široku vežu orio se tutanj drvene noge, ključ u bravi spokojno škripne i kao da je tiho ponovio maminu proročku riječ: ...i vama će jednom osvanuti bolji dani.« Konac.

Ljerka Jurčić:

ŠUTNJA U SOBI.

Kasno je popodne... Bolesna ležim u postelji... Vani je snijeg i zima, sunce i svježina — vani je život... A ovdje oko mene sve je mrtvo. Sama sam u sobi, a stvari oko mene šute. Šute grobbnim mukom, a ja im čujem šutnju. Šute, kao da su sustegnule dah...

Prisluškuju kao i ja zvucima života, što dopiru izvana... Pred kućom je malen brežuljak, ali za dječicu, što se sanjkaju po njem, dosta velik — i ona se sanjkaju i ciče: pravo imaju, zdravi su, mladi i zato ih život veseli... I ja sam bila jednom veselo i nasmijano dijete, a i sada sam mlada, ali sam tužna i više se ne smijem.

*

Sunce će skoro zapasti... Krvavo je. I njegovo se svijetlo uvlači kroz bijele zavjese mojih prozora u sobu i kao da hoće da je trgne iz šutnje. Ali ona uporno i nadalje šuti... Šuti i starinski ormar, okupan u krvavom svijetlu, šuti i pastel: more, lađa i galeb, šute i crvene i bijele ruže u vazi. Čitava soba kupa se i tone u grimizu i šuti... Sve je u njoj tiho i sablasno kao u grobnici, a ja ležim tu i slušam: i živa sam i nijesam...

Ljerka B.:

GDJE?

Zašto tuži potok mali,
Hrleć u daljinu?
Kamo bježe mutni vali —
Šumeć da uminu?

Za čim tužeć misô gine
U sanjivom letu?
Gdje će misô da počine
u širokom svijetu?
Gdje?

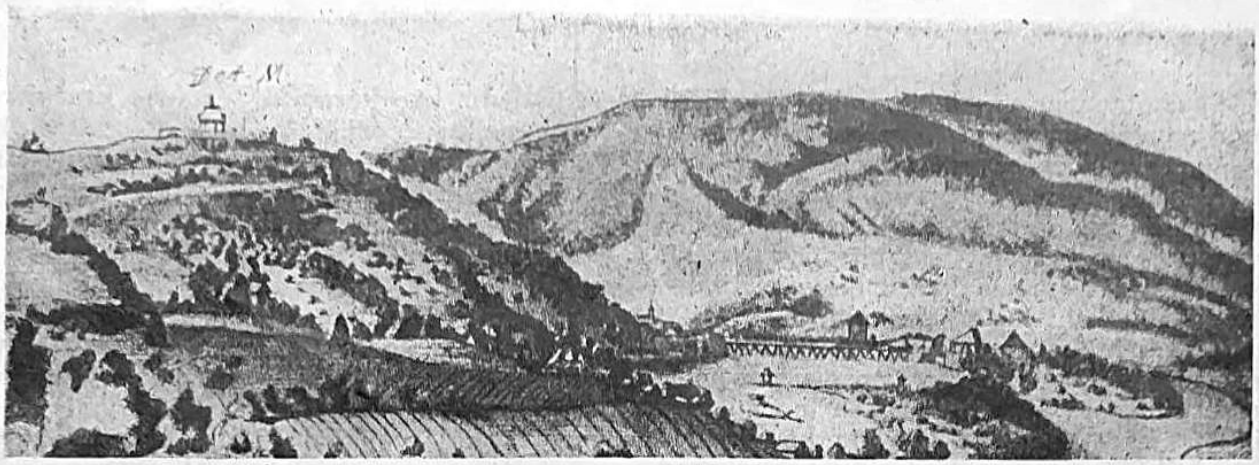

KOSTAJNICA POČETKOM XVIII. VIJEKA.

Milan Vukelić:

SUNCE ZALAZI.

Sjedim na pjeskovitu žalu... Preda mnom pruža se morska pučina, mirna kano ulje, naborana gdjegdje od lahora, koji blaži sparinu i donosi ugodan miris mora, miris omorika, čempresa, i maslina, kojih zeleno lišće trepti od njegova daška...

Polovina sunčane kugle proviruje iza otočića... Obala se rumeni od rumenila sunca, što zapada. Protegoh se na pijesku, a do nogu mi zapljuskuju valovi i jednoliko povlače za sobom sitan šljunak. Iza rta ukažu se dvije lađice... Jedra im se rumene purpurom sunčanih zraka, a galebovi oblije oko njih, i kričeći spuštaju se na pučinu, dirnu nogama i odlete daleko daleko... Djeca dotrča iz škole, polažu knjige na tratinu pa veselo ska i prskaju rukama po bistroj vodi potočića, što i lazi iz maslinova gaja.

Suton... svečana tišina, prekida je tek mrm potočića. Mjesec proviruje iza nasada cipresa. Duboko u gaju razliježu se zvuci slavujeve pjesm

Stjepan Wiesner:

U SAMOĆI.

Ja nisam sâm u životu i samoći
Koji živim bez ljudske pomoći
Koj' od bola patim, grčevito jecam
I pred lukom mrtve majke klecam.

I koji znadem, da će život moj da gasne
Jednog dana... noći... tamne ili jasne
Kô na grobu majke dogorjela svijeća
I zaboravljen kô kita uvenuta cvijeća.

A duša moja tražit pako il nebeskog raja
Tek uz žaljenje sunca il mjesečeva sjaja.
Da! Ja nisam sâm koj' umirem bez pomoći...
Ljudi! U studenoj životnoj samoći.

Franjo Vrána:

UMORNE VJEDJE.

Mjesec blijedi
Nebom lebdi
Tiha noć je, dan prekrila.

Usred tame,
Vjeđe same:
Umorne se zaklapaju.

Usne zbore:
Slava gore,
Tebi Bože svemogući!

Misli blude,
Sve se trude
U budućnost, da zavire.

Srce samo
Kuca tamo,
Tiho jošte u grudima.

Akord neke
Glazbe meke
Razliježe se u daljini.

Usred tame
Vjeđe same:
Umorne se zaklapaju.

Marko Vovčok:

KIRIJAŠ.*

Kad je naš otac umr'o — laka mu bila zemljica! — ostavio nam je devet pari lijepih sivih volova. Nas je bilo trojica braće; ja najmanji, ostao sam dječačićem iza očeve smrti. Srednji brat se oženio i napustio kirijaštvo. Majka ga je mnogo molila: »Ostavi se, sine, kirijašenja; ja sam sada nesretna na svijetu, a ti ćeš me makar malo utješiti...« Bio je on i slabunjav i često je pobolijevao.

Ja i stariji brat primili smo se kirijašenja. Hrićko bijaše momak visok, crnomanjast, crnook — momak kao gora. I, kako rekoh, počeli smo kirijašiti... Sada sam već star, ta kći mi već sprema ručnike za jesen, a još uvijek mi pred očima lebdi široka beskrajna stepa, pred nama protegla se cesta, idu naši voli vitorozi, škripe kola, a mjesec svijetli...

»Što je, momče, jesi li prebrojio zvijezde?« zaorio bi Hrićko, kao da si udario u zvono; ja bih se trgnuo.

Kad se ide iz našeg sela na Krim, mora se proći kroz Kumice, veliko kozačko selo, na dva brežuljka, sa dvije zidane crkve, rječicom, sa samim novim kućama, a oko svake krasan, prekrasan višnjik. Divno selo! Tu je udata naša tetka, majčina sestra, i mi smo se uvijek k njima navraćali. Prenoćili bismo kod njih, pa onda na put, — a katkad bi se i dulje zadržali, dan, dva ili čak i tri; jednom bi brat čekao druga, drugi put bi vô obolio... Meni, momčiću, i tako je bilo dobro: ili bih se s dječacima igrao, ili bih sjedio na plotu, kao pijevac.

II.

Jednog proljeća krenusmo rano od kuće i stigosmo u Kumice, kao obično, trećeg dana uveče. Bilo je toplo, i višnje su bile u punom cvatu. Još ne dođosmo do tetkine kuće, Hrićko zaustavi volove i reče: »Pazi, Ivo, budi tu, braco; ja ću se odmah vratiti.«

— »A kamo ćeš ti, Hrićko?«

»Moram se navratiti k nekom znancu. Ne ostavljaj kola!« — i ode; ja gledah za njim: kakovom to znancu on ide?

Prešao je preko ceste, potkrao se pod novu kuću. Hrićko zažviždi; začekavši malo, zazviždi drugi put..., treći put... Još uvijek ništa se ne čuje. A mene sve vrućina podilazi, — što će to biti? Hrić prođe voćnjakom. Kad bi pod starom višnjom, što je, čini se, najbujnije cvala, stoji djevojka, lijepa kao jasna zora, plava joj kosa niže pasa; stoji ona okrenuta prema mlâđu i, podigavši bijelu ruku, progovara:

»Molodýk,
Jak hvózdyk!
Tobí zóhy krásni,
Mení óčy jásni!«

(Mladu, kao karamfil! U tebe krasni rogovi, a u mene jasne oči.)

Kad je počela govoriti, Hrić je drugi put tiho zazviždao. Djevojka se trgne, kao grlica, prisluškuje... Hrić se približi. »Hriću!« reče, »jesi li ti to, Hriću?«

Ja, da bolje čujem, pomakoh se naprijed, pa kako sam bio glupav, tako se stropoštah u jamu i sve lice opekoh na koprivu. Kakav je to dušmanski sin iskopao jamu pod samim plotom. Više nije bilo moguće slušati, skočih iz jame i ka kolima! Hrić je valjada mislio, da je zeca poplašio.

Zadržasmo se tri dana u Kumicama. Hrićko je opet čekao na znance, — ne dođoše, dušmanski sinovi! A sâm je međutim odlazio uveče, a ujutro se vraćao. Ja, igrajući se s dječacima, saznah, čija je ona nova kuća: Danijela Moroza. Bijaše to brkati, zdravi kozak, a kraj toga još i jako surov; imađaše kćer Marinu.

III.

Stigosmo sretno na Krim. Vraćajući se, kako treba, zaustavismo se u Kumicama. Hrić je brže bolje progovorio nekoliko riječi s tetkom i otišao. Samo te večeri brzo se vratio, nešto jako žalostan.

Kad smo ujutro sjeli k doručku, tetka zapita: »Da li si ti, Hriću, poznavao kćer Danijela Moroza, Marinu?«

— »Po što onda?«

»Udao ju je otac, prisilio je siroticu! Kako je ona bila očajna, jadnica! Vele: polumrtvu odvezli su je k svekru.«

Ja sam promatrao Hrića: on je slušao i, ne trenuvši, gledao u prozor.

»Udala se — kao da je bačena u tamnicu: smršavila je, povenula, moja ribica. A bila je to djevojka kao sunce. K meni je često puta dotrčala — cvrkutala, raspitivala se...«

— »Za koga su je udali?«

»Za Ivana Bondara, — tu, nedaleko, u Zvonarima. Bogataš!...«

Kako je spustio glavu moj Hrić, to do same kuće nije je podigao.

IV.

A majka neprestano: »Oženi se, Hriću, oženi se! Zašto ne ćeš?«

»Ne ću za to«, veli Hrić, »što nijesam našao dragog mi para; a uzeti koga bilo — ne valja!«

Sjedimo tako u kući, majka počne uzdisati pa onda reče: »Kako krasnih djevojaka ima kod nas u selu! Valjada ni u Kijevu nema ljepše od Kate Barabaševe.« I neprestano gleda na Hrića.

— »I nema,« odgovori on.

»Možda Motrja Jakovenkova? O-o, lijepa djevojka, jako lijepa!«

— »Lijepa je i Motrja.«

»A Melanija?«

— »I Melanija je lijepa.«

Majka samo što ne zaplače. A naš Hrić za uvijek ostade potucalom.

Marina je — kako smo čuli od ljudi — doskora umrla: vele, muž joj je bio zločest. Sada se već treći put oženio.

* U staro vrijeme ukrajinska sela trgovala su na taj način, da su sabirala sirovine, kao kože, žito i sl., što bi onda vozili na Krim, gdje bi za to dobivali njima potrebne stvari, kao sušenu ribu, sol i dr. Čovjek, koji se bavio tim prevoženjem robe nazivao se čumak, a od toga je onda stvoren i glagol čumakovati i imenica čumactvo.

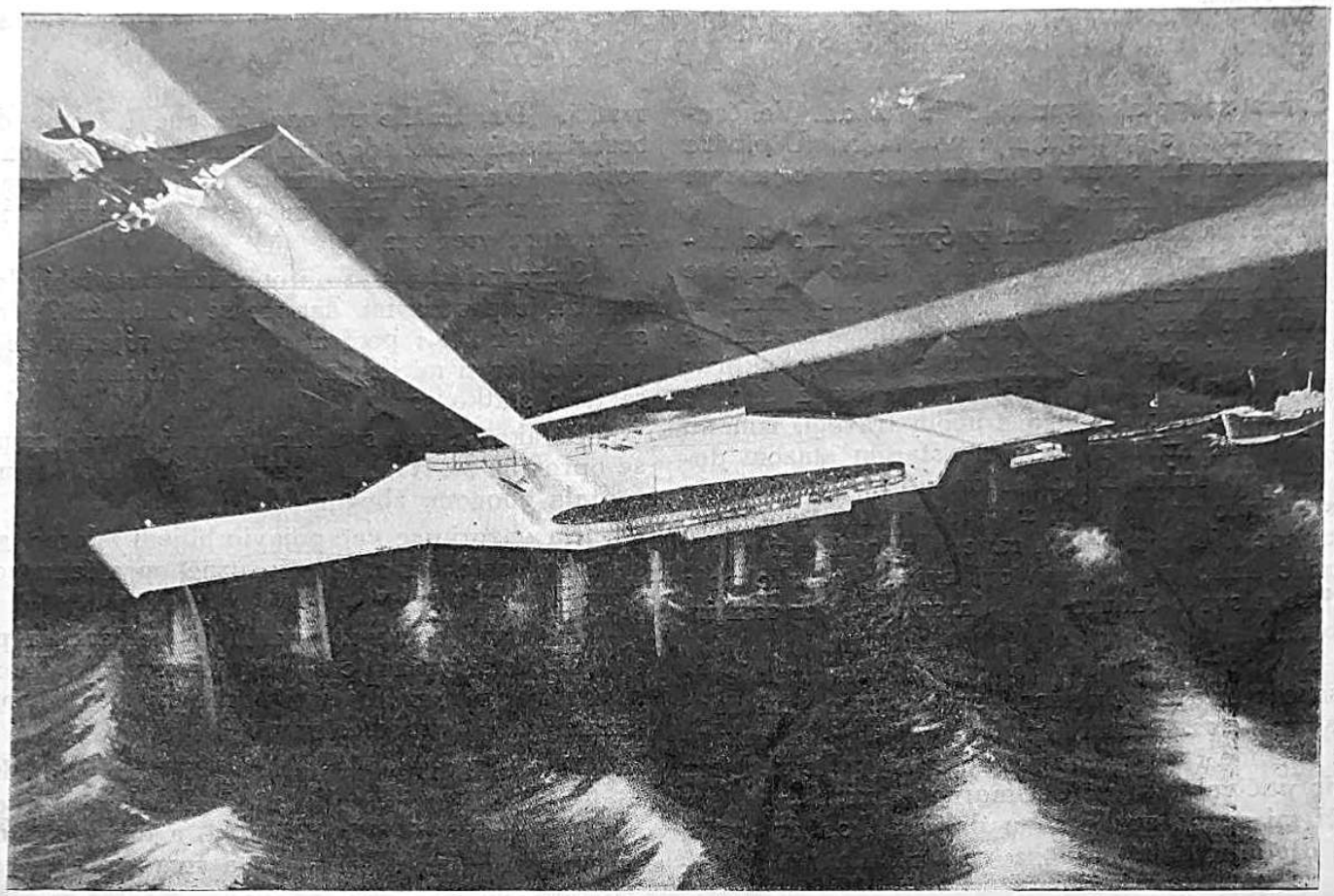

SNOVI KOJI SE ISPUNJAJU.

Na Atlantskom oceanu izgradit će se luka za avione. Slika prikazuje stanicu s 1200 stopa duljine i 200 stopa širine.

V.

Hrić je već bio sijed kao golub, a još uvijek je išao na Krim. Nije se htio ni ženiti ni kod kuće živjeti, — kirijašio je. Sreća mu je dobro služila, — tako se bogatio i bogatio; ali bogatstvo ga nije veselilo: išao je više radi toga, što se već u kirijaštvo zaljubio. Kod kuće je bio tih, nije se zabavljao, malo je i govorio; a kad bi izišao na stepu, sasvim drugi čovjek, kao da mu se svijet preobrazio! Ide među kolima žustro i smiono, ili pjeva: »Ej, tuge moje, tuge! Da su moje tuge, kak su tuge druge!« — sve se razliježe po stepi...

Lijepo je pjevao! Kad bi zapjevao »Nečaja«,[1] činilo ti se kao da kozaci idu, da te sve srsi prolaze. Bio je pravedan kirijaš.

U našem selu dao je pokriti crkvu novom šindrom i križ pozlatiti. Mnogog siromaškog čovjeka spasio je od bijede.

Majku je duboko poštivao. Ona ga je preživjela; već je postala sasvim malom, kao žuta gljivica, a preživjela je kirijaša.

Treća je godina, kako je umr'o. Bio je to još krepak kirijaš. Na samrti naredio je, da u šumi ispod hrasta otkopaju dvije škrinjice s novcima, jednu neka dadu majci, a za drugu neka ga lijepo sahrane, neka nasiplju visoku mogilu, a križ neka postave iz cijelog hrasta. I mi smo podsjekli hrast tik kod korijena, granje malo okljaštrili i zakopali u zemlju kao križ... Čak tamo daleko, daleko iz stepâ se vidi.

S ukrajinskog preveo **F. Crnek.**

[1] Kozačka pjesma o kozačkom hetmanu Nečaju.

Luka Kovačević:

PJESMA ZA SVAKI DAN.

Tko zna, gdje vode nas ove staze —
Čas trnjem posute, čas opet cvjetne?
Tko zna nam reći tajno saznanje —
Gdje bol nas il radost sretne?

Pa tko smo mi, i šta pod zvijezdama čekamo?
Zvijezde su plašne i tako daleke,
Ta mi bi htjeli svileni san,
I djetinjstva časove meke.

Haj! Još danas pozdravi, izljubi svijet —
Jer sve se mijenja, druže:
Danas si rođen ko ljupki cvijet,
Sa sutra si opao, suhi list sa ruže...

Franjo Vrána:

SA STARE STAZE.

Sunce se polako spuštalo na zapad. Veličanstveno u svom sjaju, sjajnije no ikada. U okviru zlatno ružičastih sjena, opraštalo se s poljanama punim zlaćanog klasja.

Prepelica među vlaćem pućpuriče, kao da doziva mlade svoje. Sve se nekako stišalo, i čuje se još jedino mučanje blaga, koje se s paše vraća.

Kraj poljskog puta s jedne strane, poređali se široki slogovi pšenice, a sa druge strane, kukuruz zeleno zagasite boje. Stara poljska staza bila je obraštena, rijetkom i vrlo grubom travom, između koje je cvao kukolj. Šetajući starom stazom došao sam do kukolja. Legoh do njeg, jer mi se to mjesto činilo najljepšim, a cvijet kukolja sjetio me prekrasne djetinje dobi i rane mladosti. Primakoh se bliže kukolju, al njegovi cvjetići vinske boje stisli se u svoje čahure, kao da se boje, jer sam im nepoznat.

S obzora nestajalo je polako sunca, koje je za sobom ostavilo ljubičasti trag. Sjedio sam dugo na staroj stazi, zadubljen, sam, samcat i zaokupljen mislima i uspomenama, koje mi zavite u zlatan okvir počivahu u srcu. Umorne misli bludile su, a oči mi suzne zurile su u daljinu, kao da traže, onu djetinju dob, koja se više nikada ne će povratiti. Da, tražile su one blažene i sretne dane bezbrižnosti i slobode, kad sam kao dijete na toj poljskoj stazi gradio kućice iz blata, pjevajući crkvenu melodiju. Brzo su nestali ti dani, utonuli su u moru vremena.

Stara poljska stazo, i opet ležim na tebi, došao sam da te pozdravim. Zar me se još sjećaš? Morao sam te ostaviti i poći u svijet, no nijesam te zaboravio, jer si mi draga, meka kao blazina; na tebi se tako slatko sanjari.

Polako se već spustila tama, i morao sam da se oprostim sa starom stazom, a ona kao da mi je šaptala zbogom, zbogom...

Na obzorju se već pojavio blijedi mjesec, spustila se gusta tama, a oči suzne opraštahu se sa starom stazom.

Lepršanje ptica zamijenili su komarci, a poljski cvrčak zacvrčao je svoju pjesmicu. Kaplje rose sasule se na travu. Bacih i posljednji pogled, opraštajući se sa starom stazom.

Noć je, a staro zvono s tornja kapelice odzvanjalo je divno kao ono nekoć »Pozdrav Madoni«, stišalo je u meni tužna čuvstva, a drage mi uspomene smirilo je u grobu moga srca...

Hamdija A. Čengić:

MOJ HRAM.

Odavno stoji porušen toranj moga hrama — sazidan od čežnja, ljubavi i bola — i u njemu ugašen vjere i nade sveti plam. Tamjana miris ne miriše više, ni orgulje ne ječe kao prije... Samo pustoš i praznina u njemu se šire, a život vjere lagano mre...

Ali ja znam, da ne će dugo tako biti...!

Doći će ona jednoga dana, nasmijana — u ružičastom velu — i povući za uže od zvona.

— To će biti jedne proljetne noći, protkane sjajem bezbroj — sitnih zvijezda i mirisom rosnih krizantema...

— I kad zabruje srebrni zvuci, kroz nijeme sfere, iz pustoši duge, opet će život da se vrati i opet će planuti svijeće života...

A kad svane, i prvi rumeni zraci planu žarom prekaljenog srca, odbljesnut će u plavom azuru radosti osmjesi, a dotadašnjeg bola suze u mirisnoj rosi...

Vladimir Jurčić:

U NOĆNOJ SAMOĆI.

Noć je vani i u mojoj sobi, tek što gustu tamu topi slabo svijetlo malene petrolejke. U sobi sam sâm sa svojim mislima. Vani fijuče bura, kao da će sve raznijeti...

Biva me strah od te srdžbe prirode. Ljuti se na ljude — grješnike; a i na mene. I uz to me mori u duši. Nešto mi kljuca crnu dušu...

I osjećam potrebu, da te nemirne grudi razderem, jer nešto kriju, što bi trebalo da izađe. Jer u mojoj je duši tama; ona žudi za svijetlom i za tihom riječju smilovanja. Treba da joj se netko smiluje i da padnu riječi tople utjehe na nju ranjavu — kao melem na ranu.

Moja je duša sama jedna otvorena rana, i nitko je ne vida, nego još jače raskopava po njoj.

Ne mogu se otresti, kobnih misli o nečemu strašnom, što čeka mene grješnika...

»Dok još nije kasno!« — šanem sam u sebi i istrčim kao sulud u grotlo tamne burne noći.

Srtao sam nasumce. Odasvuda mrak. Mrak u meni biva sve veći, i nada za svijetlom se gasi. Ali još je želja, misao... i srljam dalje.

Zavapio sam gledajući prema tamnom nebu moleći milost. I ne znam, što bi. Nastalo mi je lakše. Jer iza tmastih oblaka ukaza se zamalo dobro lice starca mjeseca, gdje mi prijazno šapće. Njegovo je lice sijalo od dobrote i osvjetlilo mene grješnika.

A ja mu tada počeh skrušen i osokoljen priču svojih grijeha...

I kad sam mu sve rekao iz dna duše, osjetio sam, da mi biva lakše i da tonem i da se rastapam u žarkom pokajanju.

Prvi traci dalekog sunca već su prosipali svoju svjetlost i ljubili moje užareno čelo. I ganut se okrenem prema Istoku, Svjetlosti — mome Spasu... i počeh skrušeno moliti molitvu pokajanja.

Zvonimir Jurčić:

STRANAC.

Posvećeno prijatelju Marijanu Biničkom.

I.

Vlak je s velikom bukom ušao u stanicu malenog gradića. Među mnogim putnicima, koji su iz vlaka izašli, izašao je i neki starac; visok, blijeda lica s crtom duboke žalosti, malo pogurenih leđa. Sa sobom je vukao dva velika kovčega. Starac se mučio, da ih nekako dovuče do perona — no bijaše suviše slab; niz blijedo lice kotrljale su se krupne kaplje znoja. Nekoliko je mladića gledalo, kako se starac muči, ali nijedan da bi mu pritekao u pomoć.

Starac se počeo ogledavati, ne bi li opazio kakva nosača, koji bi mu pomogao nositi kovčege. Nosača nije bilo niti jednoga, jer su svi bili zaposleni oko neke bogate obitelji, koja je imala mnoštvo kovčega; na siromašnog starca nije se nitko ni obazirao.

Mladići, što su stajali na peronu promatrajući, kako se starac muči, bili su gimnazijalci s đačkim kapama.

Starac ih istom sad opazi i zovne jednoga od njih.

— Slušaj, Ivice! Taj starac misli da smo mi nosači — započe jedan — hajdemo, da vidimo, što taj stari hoće.

Oni priđu starcu i zapitaju ga, što želi. Glavnu je riječ vodio neki petoškolac sa zlatnim brojem 5 na kapi.

— Molim vas, pomozite mi ove kovčege! — zamoli starac petoškolca.

Gimnazijalci se pogledaše i prasnuše u obijestan smijeh.

— Šta vi mislite, tko smo mi! isprsivši se bezobraznim glasom odgovori petoškolac. Starac se malo smete i odmah ne odgovori. No zamalo se snađe i reče:

— Pa, mladi gospodine, ja mislim, da ste nosač, dok imate broj na kapi.

— Moj gospodine — nastavi petoškolac — riječ »gospodine« izrekavši s nekom ironijom — mi smo gimnazijalci! — Tu riječ je nekako razvukao i podigao glas.

— E, onda oprostite, mlada gospodo, što sam vas uvrijedio.

Mladež se okrene komentirajući susretaj s tim nespretnim starcem.

Starac opet sjedne na kovčeg razmišljajući, kako će odnijeti kovčege do obližnje gostionice. No dok je on bio u tom razmišljanju, povrate se dvojica od nosača, što su nosili kovčege one gospodske obitelji. Starac mahne jednom, koji mu odmah priđe i za jeftin novac pogodi nošenje kovčega.

— Ali mi prije, nego pođemo — zamoli starac nosača — recite, da li imade ovdje kakova dobra kućanica, koja bi mi za jeftin novac dala stan i hranu.

Nosač se zamisli gledajući u zemlju i najednom klikne:

— Jest, gospodine! Ima stan i hrana kod Barice Klekovića. Vrlo jeftino! Kod nje je stanovao moj prijatelj i bio je potpuno zadovoljan. On je otputovao u Ameriku, i sada je soba prazna.

— To će biti zgodno za mene, — rekne starac. — Uzmite ove kovčege, te možemo odmah krenuti.

Nosač pođe prvi, a starac za njim. Starac se duboko zamislio i mehanično je slijedio nosača.

Bio je jesenski dan. Magla je pala na gradić kao gusta koprena, te gotovo na par metara nisi vidio ništa. Sitna jesenska kiša sipila je monotono. U kanale je tekla mutna voda noseći sa sobom mnogo požutjela lišća, koje je već posljednje padalo s drveća.

Starac je bio turoban i sjetan kao i ovaj jesenski dan, koji je na njega djelovao.

Nakon hoda od pola sata stigoše do kuće Barice Klekovića. Kuća Barice Klekovića bila je okružena lijepim vrtom, u kojem je ljeti moralo biti mnogo cvijeća i voćaka; grane voćaka sada su žalosno gole stršile i žalosno podrhtavale, kao da jedva čekaju proljeće, koje će ih obaviti zelenim lišćem, i pupove, koji će ih ukrasiti, kad se raspupaju.

ZRAČNI GOLIJAT.

Junkerov zračni orijaš, u kojeg može stati 35 osoba. Uz njeg normalni putnički aeroplan za 6 osoba.

Starac i nosač uđu u kuću. Barica Klekovića bila je vesela, što je dobila stanara i pristade, da će mu za jeftin novac davati i hranu.

II.

Prošlo je nekoliko mjeseci bez ikakve promjene. Starac je bio veoma šutljiv. S gazdaricom je govorio najnužnije. Klonuo se uopće da s kime razgovara.

Dane je provodio u vrtu čitajući knjige i slušajući pjev ptica, koje su onamo dolazile jatomice. Katkada uzimao bi kruh i davao pticama, koje su bez straha jele u njegovoj blizini. Na njegovu licu tada se vidjela neka pritajena radost i samilost prema bijednim ptičicama, koje su pohlepno jele, a kao za uzvrat, divno mu pjevale. Samo u tom bi silno uživao, te bi mu katkada zadrhtala suza na trepavici od radosti.

No jednoga dana starac se razboli i ostane u krevetu. Barica ga je Klekovića dvorila vrlo samilosno, kao da joj je blizi rođak. Starac joj je zahvaljivao samo zahvalnim pogledom i stiskom ruke, a to je bilo draže gazdarici nego bujica praznih hvala. Starcu je bivalo sve gore. Barica je trčala po liječnika svaki čas, koji konačno

utvrdi, da je bolest došla od starosti te da toj bolesti nema pomoći. Na samu joj je rekao, da starac ne će dugo živjeti. Tako su prolazili dani teški za Baricu Klekovića, koja je bila u velikoj brizi i strahu, da starac ne umre. Jednog dana, kada je ušla u njegovu sobu, a da nije pokucala, našla je starca, kako drži u rukama neku sliku i plače. Starac je bio tako zanesen svojom boli i tugom, te nije ni opazio dolazak gazdarice. Gazdarica mu tiho na prstima pride, budući da ga nije htjela prenuti iz njegova plača. Barica se zagleda u sliku koja je prikazivala prekrasnu djevojku.

Starac se trgne opazivši je kraj sebe i htjede sakriti sliku, no u tome ga spriječi gazdarica blagim riječima:

— Što vas mori, gospodine? Recite mi! Bit će vam lakše«.

Starac je neko vrijeme razmišljao, no onda okrenuvši se naglo rekne:

— Hoću! Vama ću jedinoj reći, koja me bol muči, vi ste mi jedina bila dobra, kao da ste mi rođena sestra. Moj cijeli jadni život ja ću vam ispričati, i moju gorku bol. Prije šezdeset godina, dok je ovaj gradić bio još maleno selo, rodio sam se ja ovdje od oca Ivana i majke Marije. Moj otac Ivan imao je vrlo malo zemlje te smo tako teško živjeli. Bilo nas četvero. Otac se i majka veoma mučili da svežu kraj s krajem, ali usprkos tome mi smo sve više i više padali u dug. Moj stariji brat išao je u školu samo dva razreda; više nije mogao, jer je morao pomagati ocu kod kuće. Ja sam baš počeo polaziti u školu, kad nas trgovac prisili da prodamo kuću i zemlju, da namirimo dug. Moj ga je otac na koljenima molio, da se smiluje te da pričeka, pa će mu dug malo pomalo otplatiti, ali okrutni čovjek ostao je tvrdokoran. Moj otac napokon teška srca proda sve i plati dug, koji je iznosio trećinu dobivenog novca. Nekoliko dana bio je potpuno utučen, a nije ni čudo; morao je prodati rodnu grudu, na kojoj su mu živjeli djed i otac. Baš u to vrijeme dođe u naše selo neki Talijan, koji nagovori moga oca, da se preseli u Italiju u okolicu Milana, gdje neki propali grof prodaje mnogo jutara zemlje za dosta jeftin novac, te je već gotovo prodao polovicu seljacima. Mome ocu se taj savjet svidio, i mi dobijemo dopuštenje od konzulata. da možemo otputovati u Italiju. Kad smo stigli u Italiju, uvjerili smo se, da nas doista nije prevario Talijan. Moj otac kupi zemlju za preostali novac i to vrlo dobru. Talijanski nijesmo znali ni slova, ali smo imali sreću te smo se baš namjerili na par hrvatskih obitelji, i tako smo se ipak snašli. U školu sam pošao istom onda, kad sam nešto naučio talijanski. U školi mi je bilo vrlo neprijatno i mrsko sjediti i družiti se s dječacima meni stranima, te se uopće nijesam s njima niti družio. Jedva sam čekao, da izletim iz one talijanske škole. pa da se poigram i porazgovorim s dječacima hrvatske obitelji. Uistinu sam veliku slast osjećao biti samo sa svojima, koji govore mojim materinskim jezikom. Vrijeme je brzo prošlo, i ja sam svršio osnovnu školu. Uto nas uhvati nesreća; u selu zavlada šarlah. Oboljesmo ja i moj brat. Ja ozdravim, ali moj brat podlegne bolesti, i tako ja ostah jedinac. Ovaj strašan događaj duboko se kosnu oca i majke, i jedva ga prebolješe.

Kad sam svršio školu, otac htjede da ostanem kod kuće, ali ja htjedoh silom postati trgovac. Mnogi nagovarahu moga oca, da me pusti, kad želim, da postanem trgovac. I on konačno popusti, te me odvede u Milano. Imao sam toliku sreću, te sam se namjerio na trgovca, koji me zavoli zbog moje marljivosti i posini. Ne znam ni sam, kako je to vrijeme brzo prošlo i ja već postao ozbiljan mladić. Kad sam imao dvadeset godina, umre mi moj poočim, a naskoro i njegova žena, koja nije mogla preboljeti smrt svoga dobrog muža. I tako ja postanem baštinik svega, budući da oni nijesu imali blizih rođaka. Posao mi je veoma dobro išao, te sam morao mnogo putovati trgovačkim poslom. Tako ja jednoć putujući po Hrvatskoj, pohodim svoje rodno mjesto, gdje se i oženim. Vratismo se u Italiju, gdje smo živjeli u sreći i zadovoljstvu godinu dana, kad mi iznenada umre moja dobra žena, ostavivši mi kćerkicu Melitu.

III.

Moju veliku bol teško sam prebolio. Gotovo svaku večer odlazio sam na njezin grob, gdje sam se dugo molio uz šuštanje i tihi šapat žalosne vrbe. Jedini melem na moju gorku bol bila je moja mala kćerkica Melita. Ona mi je bila jedina moja radost, — ona mi je bila sve na svijetu. Bila je tako dobra i umiljata. Kadgod sam se vraćao s posla kući, veselo bi me dočekala klikćući: »Tatice... tatice...«, te me grlila i ljubila, a bila je poslušna kao janje. Svaka moja riječ bila joj je svetinja. Ona je sa mnom također često polazila na grob svoje majke, gdje se vruće molila za svoju majku, koju jadnica nije ni poznavala.

Vrijeme je brzo prolazilo, a kćerka rasla. Još kao mala djevojčica volila je silno pjevanje i sviranje te pokazivala osobit talenat. Kad je ponarasla, ja je pošaljem u Beč teškog srca, da se usavrši u svojim sposobnostima. U Beču je bila kod opatica, a kada se povratila, ja je gotovo nijesam ni prepoznao. Bila je tiha i mirna, posve oprečna onoj maloj veseloj Meliti. Bila je više pobožna nego prije, išla u crkvu, dijelila milostinju sirotinji te govorila, da joj je najveće veselje.

No njezine prijateljice je ipak malo promijene, a ona postane veselija.

Jednog zimskog dana sjedili smo kraj peći i o koječem razgovarali. Iznenada dođoše njezine prijateljice, i stanu me moliti, da pustim Melitu na sanjkanje. Ja joi isprva ne htjedoh dopustiti, kao da sam slutio blizu nesreću, — no konačno popustim. Melita se vrati kasno podveče rumenih obraza od studeni. sva mokra i prozebla. Poslah je odmah u krevet.

Sjutradan joj je bilo već gore. Njen me kašalj uplaši i ja odmah pozovem liječnika, koji ustanovi žestoku upalu pluća. Otada se ne digne. Svaki dan je sve više slabila. Nije bilo više onog vedrog pogleda, zdravog rumenila, lice požutjelo, a oči upale, potamnile. Ja sam gotovo poludio pri pomisli, da ću Melitu izgubiti. Noću nijesam uopće spavao, samo sam bdio i čekao

sa zebnjom u srcu strašan čas, u koji nijesam mogao vjerovati. Sav posao prepustio sam drugima. Samo mi je briga bila biti uz moju Melitu. Noću sam klečao kraj njene postelje ljubeći joj obamrle ruke, govoreći u sebi: Ne — ne, ona ne će, — ona ne smije umrijeti; a ipak sam osjećao protivno.

I zaista ona ispusti svoju plemenitu dušu u svojoj devetnaestoj godini u cvijetu svoje mladosti.

Tu starac gorko zaplače sjećajući se svoje mile kćerkice. Starca je dugo tresao plač; kroz njegove slabašne grudi prolazili su trzaji od bolnog plača, i teškom mukom se umiri. a onda nastavi:

Dok je nijesu zakopali, začudo bio sam pri svijesti, ali kad je spustiše u grob, onesvijestim se, i tako dva dana ležah u polubesvijestici. Kad sam se osvijestio, činilo se, kao da sam poludio. Čupao sam kose, udarao sam sâm sebe i krivio se zbog njezine smrti. Tako sam proživljavao grozne dane; posijedio sam kao ovca za kratko vrijeme.

IV.

Više nijesam mogao ostati u tom gradu, u kojem je bio grob mojih najmilijih. Sad sam bio sam — sam na ovom okrutnom svijetu (roditelji su mi već davno umrli). Svuda je oko mene zijevala praznina, koju nijesam mogao podnijeti. I tako sam prodao sve i otputovao u svijet. Novac sam trošio, dijelio i pio sam, samo da zaboravim svoju bol.

Potrošio sam gotovo sve, samo mi je još nešto ostalo, da proživim zadnje dane svoga gorkog života. Sad sam se istom sjetio svoga rodnog mjesta, kad sam sva druga obišao. Nigdje se nijesam mogao smiriti, svuda su me susretali kao s t r a n c a. Konačno sam se ipak u mom rodnom mjestu smirio i to kod vas, gazdarice. Vi ste jedini osjećali ljubav prema meni, jadnom starcu, koji nema nikoga na ovome svijetu.

»To je moja žalosna prošlost, gazdarice«, završi starac, kojega uhvati teški hropac.

Niz punane obraze dobroćudne gazdarice tekle su vrele suze samilosti, žaleći starčevu sudbinu. Sutradan ga je gazdarica našla mrtvog.

Gelber-Malašić:

LJULJACKA NA JEZERU.

(Indijanska priča.)

Daleko gore na sjevernoj obali Huronskoga jezera živjeli nekoć muž i žena! Djece nijesu imali. Kod njih je živjela muževljeva mati, koja je bila pakosna starica. Štogod je snaha radila, ona je svemu prigovarala.

— Ja se sve mučim i kinim, a ona misli samo na mokasin za svoga muža i za vampun pojas. Neprestano samo bode iglom, a ja moram drva cijepati i vodu nositi.

Sve to nije bila istina, jer mlada žena bijaše radljiva i marljiva, te se stara mati nije ni za što trebala brinuti. Ali ona je ipak svemu prigovarala:

— Lijepi su mi ljudi, gladujem. Oni se goste jelenjom gubicom, medvjeđom šapom i drugim poslasticama. Ja sve to vidim i gledam.« I to nije bila istina. Naprotiv. Kadgod bi mladi čovjek donio što iz lova kući, najprije bi zapitao:

— Majko, želiš li ovo? — Ona je samo gunđala: — Ne —, ali je ipak najbolji dio uzela. Čim je pojela, već ju je sin nutkao:

— Evo još, majčice, uzmi samo! — Ona je pohlepno uzela mrmljajući neprestano:

— Sve samo pojedu, a meni ne dadu ništa.

Jednoć je otišao mladi čovjek u lov i kad je šumom lutao opazi malenog dječaka, gdje sjedi i plače. Zapita ga zašto plače. Mališ mu odgovori, da je siroče bez oca i bez majke. On ga povede sa sobom kući. Kad je mlada žena začula za njegovu sudbinu, reče mužu: »Neka ostane kod nas, ta to je užasno, da ovakvo siroče ostane u šumi gdje su same divlje zvijeri.« Muž joj odgovori, što će im dječak, kad će oni sami doskora dobiti dijete. Žena zaplače:

— Pa baš zato treba da ga uzmemo, on će našega mališa čuvati, ta šuma će nas već prehraniti.

I tako mališak ostade kod njih. Baka je bila nezadovoljna, bacala je amo tamo stvari prigovarajući da će joj dječačić sve pojesti. Jednoć ga je poslala, da joj donese u vrču vode i kako nije stigao brzo kao što je ona željela, baci na nj cjepanicu. Kad je to snaha ugledala, preplaši se, ustade i reče:

— Bako, zar mi nemate srca? Ja ne dopuštam, da ga vi bijete! — Od toga je časa baka zamrzila ljuto svoju snahu, i bolje bi joj bilo, da se nije nikad ni rodila.

Jednoga dana bijaše veliko slavlje u lovčevoj kući. Rodilo im se dijete. Od toga je dana lovac, kadgod je kući dolazio, uvijek govorio gledajući ženu i dijete:

»Ti ženo i naše dijete, vi ste mi najdraži na svijetu.«

I dovedeno siroče volio je, ono je bilo vjerno i pouzdano ženi i djetetu, da su se mogli u nj mirne duše pouzdavati. Kad je ona radila u kolibi ili ispred kuće, mališ je sjedio kod dječaka i tjerao od njega moskite; u ručice mu davao grančice ili se s njime poigravao; pjevao mu tiho pjesme o milim djevicama u nebu ili o velikom Manitu i o Vingu. Kad se jednoga dana lovac vratio iz lova, a dječak ljuljao mališa, uzme on mrežu. Na oba kraja priveže čvrsto uže, zavije ih i objesi između dva drveta pred kolibom.

— Što je to — upita žena.

— Ljuljačka — odgovori on.

— Ljuljačka, — ponovi ona smiješeći se, — čemu nam ona?

— Odmah ćeš vidjeti — i odgovarajući postavi u nju dijete. Zaljulja ljuljačku i kako se dijete amo tamo ljuljalo, djetešce je pocikivalo, a

sretna majka reče veselo baki: — Gledaj, bako, kako se ljulja!

Slijedećeg dana zamoli staricu, da ljulja dijete. Ona mrmljaše: »Ta ja vam i onako nijesam od pomoći, imate onoga mališana.«

NAJVEĆI NEBODER NA SVIJETU, KOJI SE GRADI U NEW-YORKU.

U Wall Streetu (New-York City) gradi se najveći neboder svijeta. Visok je 840 stopa t. j. 44 stope viši od Wooliworth Building-a, koji je dosad najveći neboder.

Od toga se dana igralo siroče s djetetom od rane zore tako da nije ni jednoć zaplakalo. Kad je bilo gladno, a majčice ne bijaše odmah, da mu dade hranu, zaplakalo bi: eh, — eh, inače se neprestano smješkalo. Kadgod bi se muž vraćao iz lova, donosio bi bogat plijen, a žena mu pričala, kako dječak dobro čuva i ljulja djetešce. Zato je kod jela uvijek dobivao po koji bolji komad uz riječi: — Eto ti, jer si danas valjano maloga ljuljao. — Starica se ljutila i grizla u sebi, ali nijedne riječi ne prozbori, jer je mrzila snahu.

— »Uvijek nastoji da me razljuti. Neprestano me hoće uvjeriti, da sam suvišna i nepotrebna u kući. Još nijednom nijesam smjela zaljuljati maloga, samo ono dotepenče smije, usto dobije uvijek bolje zalogaje.« Kuhalo je u starici, ali ona nije odavala svoga gnjeva nego je šutjela i pitala:

— Zar ne, i za odrasloga se čovjeka može ljuljačka načiniti?

Kad joj sin potvrdi, reče dalje: — Na obali jezera nalazi se drveće, veliko i jako, pričvrsti ondje ljuljačku, da se Uetsi — tako se zvaše muževa žena — može ljuljati.

Svi se nasmijaše; muž se nasmije, žena se nasmije i reče: »Kako ne, ta ja imadem i onako kada!«

Ali baka ne prestade nagovarati govoreći da će već imati prilike da se malo proljulja. I već slijedeći dan bijaše na obali jezera velika ljuljačka, što je podiže muž. Veliko nastade veselje, kad se majka s djetetom u naručju ljuljala; muž je ljuljačku amo tamo zaljuljavao, da se čak nad jezero dizala. U početku se bojala, ali je muž uvjeri, da su užeta čvrsta. I bakica ju je zaljuljala, ali tako slabo da su se svi nasmijali.

I tako prođe nekoliko dana. Jednoga dana ode muž u lov, dijete je spavalo u grmlju, a dječak tjerao od njega muhe; snaha i svekrva prale su rublje na jezeru. Kad su oprale, reče baka:

— Ajde, da se proljuljaš! — Snaha je posluša i začas je baka amo tamo ljuljala snahu. Ona se smijala i zapita je:

— Otkud vam majko toliko snage, ta vi me jače ljuljate nego moj muž.

— Doživjet ćeš još štošta — odgovori joj starica i prereže uže, a snaha padne u bijesne valove.

Siroče se baš udaljilo u grmlje, jer je djetešce zaplakalo; kad se povratilo, zapita gdje je majka. A stara mu odgovori, da će se začas povratiti. Za kratko vrijeme opet je upita gdje je; jer je dijete plakalo, siroče zaviče: Uetsi, gdje si, dijete plače? — Starica ga udari i reče, da je otišla kuić. Dječak odnese dijete kući, ali majke ne bijaše.

Spusti se noć, otac se povratio iz lova.

— Zašto dijete plače? — gdje je Uetsi, gdje baka? — Iznenada se stvori baka i kad je ponovno zapita, gdje je Uetsi, baka kao obezumljena poviče: — Ljuljačka, ljuljačka!

Čim je sin čuo tu riječ otrči na jezero, pregleda ljuljačku i nađe da je jedno uže strgano; promotrivši dobro opazi, da je prerezano oštrim nožem.

Odmah mu bude sve jasno. Pocrni lice, udari koplje u grm i zavapi:

— Manitu, zašto se to meni dogodilo?

Pao je na zemlju rukama; pošao na obalu i zaklinjao velikoga Boga, da pošalje grom i blijesak, kišu, da povrate valovi njegovu ženu. Ali njegova se žena ne povrati.

Kad je ona pala u vodu, dočeka je Vodenjak, kralj jezera i sa svojim kovnim užetom povuče u svoj dom. Ona je bila užetom sapeta. I odsada postade njegovom služavkom. Kad ga je ona molila i zaklinjala, a on poviče:

— Što misliš, uzalud se tvoj muž tuži Manitu, meni ne može on ništa. Zašto se ne tuži na svoju mater nego samo na mene?

— I na svoju se mater tuži, ona se ne usuđuje kući poći!

— Odakle ti to znaš? — upita je on:

— Poði na gornji svijet i vidjet ćeš kako luta šumom, brdom i dolinom.

— Meni je svejedno; zar ti ne znaš, da sam ja Vodenjak, i da imam i ja — srce?

Znaj, što voda ugrabi to drži i ne vraća nikad.

Neprestano je držao na užetu na dnu jezera. I odsad je morao dječak sam djetešce nadzirati, jer ocu je bilo u lov poći. Kad se djetetu prohtjelo jesti, siroče pozove kozu, približi maloga i reče: »Kozice, podaj dobro mlijeko našemu djetetu, da ne gladuje, majčica nas je Uetsi ostavila i siroče nema nikoga do tebe!«

Zatim stavi dijete na sunce i reče: »Sunašce, bacaj žarke zrake, da se naše dijete ogrije, majčica nas je Uetsi ostavila, i ono će se smrznuti, ako ga ti ne ogriješ. Nekoga dana legne u ljuljačku i započne tiho, lagano pjevati. Pjevao je djetetu:

Otišla je od nas Uetsi,
U jezero je ona pala,
Žalost svima nam zadala.
Nad jezerom je ljuljačka
Sunce grije, r'ječi zbore
Slatke r'ječi, lažne r'ječi:
Nestalo nam je Uetsi.
Tuđe ruke njene ruke —
Baciše je — u jezeru je ona.

Kako je to pjevušio uzme dijete na ruke i odnese ga na obalu jezera, da ono vidi, gdje mu je majka potonula. Sjedeći na obali reče:

— »Sada još ne znaš govoriti, ali kad budeš znao govoriti, ja ću te ovamo povesti, da ti sam povičeš majčicu, ne bi li se ona povratila.« Kako je to on izgovorio, začula ga je na dnu jezera Uetsi i plačući reče:

— Vodenjače, smiluj se, samo me jednoć pusti gore!«

Kako je Vodenjak spavao, dok je dječak pjevao, to se digne i pruži glavu nad vodu i začuje pjesmu. Slušao je i nakon kratkoga vremena progovori:

— Danas možeš na čas gore poći!

Iz vode se podiže ptica, doleti na zemlju primajući sve više i više oblik žene. Čim je dječak ugleda, spoznade odmah, da je Uetsi. On je nije mogao uloviti, jer je imala na sebi uže, kojega je ne htjede riješiti vodenjak. Primi dijete, nahrani ga i uz suze moljaše dječaka, da je ne oda mužu.

— Zašto ne smijem reći? — upita je dječak.

— Zabranio mi je Vodenjak — i povrati se u jezero. Vodenjak, koji je to sve slušao, reče joj. — Slušao sam pjesmu dječaka, i sutra možeš opet na čas poći djetetu, ako bude došlo.« Ona se baci pred njegove noge i zahvaljivaše mu. Kad je sutradan dječak došao s djetetom reče mu ona neka dolazi amo svaki dan, jer joj je gospodar jezera dopustio, da hrani svakoga dana svoje dijete, ali samo onda, ako to njezin muž ne doznade. »Jer ako to moj muž saznade«, reče mi strogo, »ne ću više smjeti hraniti svoje dijete.«

Kad se dječak na večer kući povratio, oči su mu bile pune suza i otac ga upita, kad se vratio iz lova, zašto je plakao. Dječak se izgovarao, ali prave istine ne htjede kazati. Na koncu nije mogao izdržati nego mu sve po istini kaže, što se događa. Kad je to lovac čuo bio je sav izvan sebe. Svakoga je dana išao potajno na obalu da izdaleka motri. U početku bijaše miran i suzdržljiv. Čim se jezero zapjenilo i valovi bješnje udarali, pojavila se Uetsi. Dijete je primila na grudi i hranila ga. Muž se ne mogaše suzdržati iznenada poviče: Uetsi — i pruži ruke za njom. I ona zaplače. Sve je to gledao Vodenjak i čvrsto je držao na užetu. Najednoć začuje buku i viku na drugoj strani. Kad se okrenuo opazio je da je to stara baka. Dotrčala je iz šume, kosa joj bila raspletena, oči joj sijevale, izgledala je kao pobješnjeli vuk. Vodenjak poviče:

— Napokon si dolijala! i htjede u jezero po drugo uže. Ali kad je razabrao, da ona hoće dalje otići, riješi Uetsi užeta, kojim ju je sapinjao, i baci ga na staru baku. Uetsi se riješi tako jezera i pođe sa svojima kući, a staru baku povuče Vodenjak na dno jezera.

Antun Niseteo:

DVOROVI.

Nema, mislim, u hrvatskom Zagorju kraja bez starih, plemićkih kurija i dvorova. Oh, kako volim te stare dvorove pune osamljenosti, pune romantičnosti! Volim ih kao najdraže uspomene! Gdjegod ugledam stari hrvatski, zapušteni dvor, ja stanem, da ga motrim svetim i bojažljivim pogledom. A on stoji samotan, zapušten i oronuo...

Nema više starih, hrvatskih plemića, nema više radosti života u tim propalim dvorovima, nema više nikoga.

Ne! Nema nikoga! Krovovi su stari i trošni, ponosni balkoni su nijemi, zatvoreni razlupanim kapcima, kojima jesenji vjetar tako žalosno noću trese... Njih trese vjetar, a oni, ponosni balkoni, miruju finim i otmjenim mirom, ma da u njima vlada pustoš i smrt.

O, kako mi je žao tih dvorova, te samotnosti, te šutnje, tog mira! Oj, kako mi je žao!

Jer nekada su u njima, znam, šumile strasne pjesme starinskih kitara i klavicembala... A danas je pusto! I nikoga, ma baš nikoga ne čuješ. Nikoga, samo šutnju, vječnu, beskonačnu šutnju. Puste su terase dvorova, osamljene altane, osamljena su dvorišta mojih nesrećnih, propalih dvorova... A za nas Hrvate ti su dvorovi sveti, ti dvorovi su baština otaca, plemića, gordih velikana, tajanstvenih osamljenika, bolesnih sanjara i samotnika. Ti dvorovi su najljepše, najiskrenije pjesme našeg romantičnog Zagorja. Što bi Zagorje bez starih, oronulih, plemićkih kurija i dvorova?!

Najljepše pjesme naših pjesnika, pjesme su

o tim dvorovima. Najljepše priče naših hrvatskih zagorskih pripovjedača, priče su o starim plemićima, o propalim dvorovima.

I zato, sve, što prikazuje, slavi, naše dvorove, pa bila to umjetnička slika B. Šenoe, ili otmjeni stih Domjanića i Wiesnera, ili krasni opis Đalskoga, Leskovara, drago mi je i beskrajno volim.

Volim sve ono, što pjeva dvorove u njihovoj moći u njihovu padu, u njihovoj radosti svejedno kao i u njihovoj tuzi.

Ali od dana u dan, od ljeta do ljeta, dvorovi sve više propadaju. Sve više i bliže stupa im određena propast, sve bliže im stupa neumoljiva smrt. Umrli su oni davno svojim vanjskim životom, ali još u njima, u tim razlupanim staklima i salama punim tajanstvenog mira, bukti jedan interni život, pun prašine i šutnje, pun uspomena gorkih i radosnih, vedrih i mračnih. Ali i taj unutarnji, osamljeni život slabi sve više i više, sve dublje i dublje tonu u zaborav i nepovrat, naši stari, nesrećni propali dvorovi, u kojima su:

Stare gitare sa malo još struna
Mrki portreti na ruševnom zidu,
Satovi drevni, što jedva još idu
Sumračna soba, sva šaptanja puna.
(Domjanić: »Starinska pjesma«).

I zato, kad gledam te dvorove ovite mrakom i samotnom dosadom, žao mi ih je... U meni se onda rađa sumorna sjeta, nejasna tuga, neodoljiva nostalgija za propalim dvorovima. A kada još pomislim, da je ta smrt, to propadanje naših kurija i dvorova neumitno, mene se nekako kosnu ti dvorovi. Htio bih tada provaliti u te prašne i sumračne sobe, i tiho, da ne razbudim koga, zajecati prigušenim suzama među četiri pusta zida... A kad to ne mogu, utažujem svoju želju dugim gledanjem u stare balkone, u oronule krovove naših starinskih plemićkih dvorova...

I kad ih se tek dobro nagledam, kad njihova prošlost i sav njihov život uskrsne preda mnom, ja se tek polako udaljujem, dok u srcu nosim i radost i tugu, i prošlost sadašnjost. I s najradosnijim, i u isto vrijeme i najtužnijim dojmovima ostavljam stare, zapuštene kurije, ostavljam u svom miru, u svojoj šutnji i samotnosti, moje stare, hrvatske, plemićke dvorove...

Vladimir Popović:

JANKU POLIĆU KAMOVU.

U Španiji plavoj beskrajnih ljepota,
Gdje proljeće vječno miriše i blista:
Umro nam je, ubog, mučen poput Krista,
Izrovane duše, slomljena života.

U vrtlogu ludom, dok se mozak vrti,
Planu ko meteor i nestade tada.
Vrh njegove slave prah sveopće smrti
Sad ko mrtva magla neprekidno pada.
A stihovi plamni — čeda krvi njeg've —
Bjesomučno grme kao lavlja rika,
Kao da bi htjeli te grobničke negve
Rastrgat i dignut mrtvog buntovnika...

Sad se veče spušta blistava i zvučna
I oblači togu kao krvca rujnu;
A ja mislim na te, Barcelono bučna,
Što mu ispi dušu prevrelu i bujnu!

I dok tiho slazi tama zaborava
I korov se gusti na grobnicu grne,
Iz moje se duše ko iz mora plava
Kidaju u spomen ove strofe crne!

Tonko Šoljan:

KO ZA INAT.

Dvaput sam se suncem nadranjivo.
Dvaput me je sunce nadranilo,
Dvaput me je sunce prevarilo,
Dvaput me je sunce probudilo.
A kad danas ja pretekoh sunce,
Sunce danas ni granulo nije!

Tonko Šoljan:

JUTROS.

Vremena bila su lijepa. — Znao sam gnijezdo ševa. U njemu rasli su ptići. Njihovi roditelji prepuni brige su bili: tri kljunića zijahu vječno.

Noćas je svu noć bjesnila kiša. — Sa zebnjom ja jutros odoh do mojih malenih ševa. Nađoh ih... plakahu pjesmu nad gnijezdom i dječicom mrtvom!...

Zagreb, 1927.

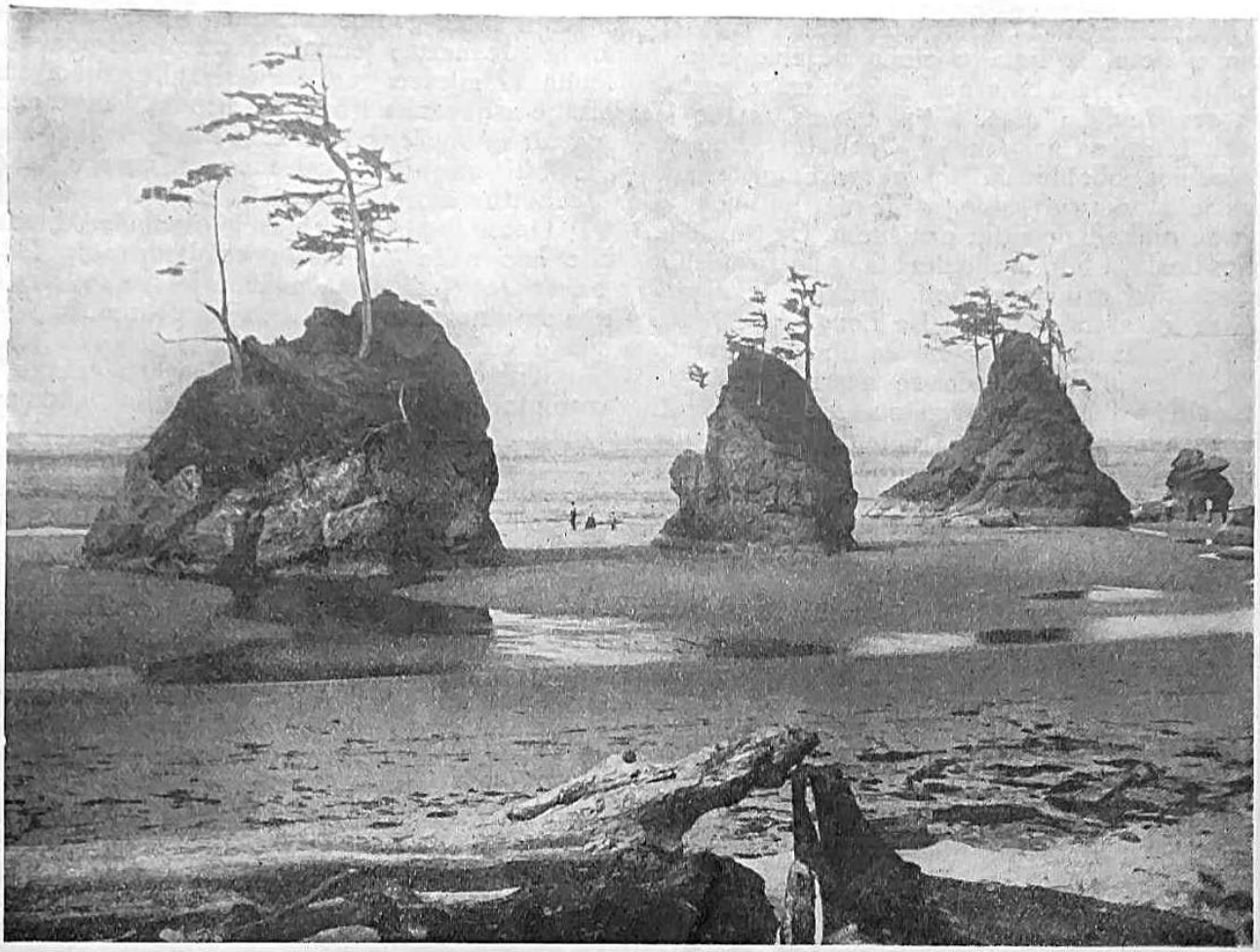

ČUDO PRIRODE. Drveće, koje se razvija iz stijena.

IZ CARSTVA PRIRODE

TRAGEDIJA NA LEDENOM MORU.

»Veličanstvena zemlja za stjecanje strpljivosti« — piše poručnik De Long, vođa ekspedicije, u svom dnevniku. — »Moje je razočaranje veliko«, — bilježi on nedjelju dana kasnije — »tako veliko, da nijedan čovjek ne može to zamisliti«. — Ovo su prve bilješke njegova dnevnika. I ove prve riječi tek su predobjava tragedije, koja ide među najpotresnije u analima istraživalaca vječnog snijega i leda. Nikada se ne bi saznalo ni približno za svršetak ove ekspedicije, da nije pomoćna ekspedicija, koja je krenula u pomoć De Longovoj grupi, našla kod smrznutog De Longa, njegov dnevnik. Žalosna je sudbina većine ove ekspedicije, a napose De Longove grupe, koja je već bila tako reći na dohvat ljudskom naselju, a ipak su umirali jedan iza drugoga, što od gladi, što od iznemoglosti, a najviše od nemilosrdne zime. Ova je tragedija to strašnija, što su ti jadnici morali gledati umiranje svojih drugova, a bili su svijesni da i njih čeka, danas ili sutra, ista sudbina.

Ova je ekspedicija isplovila god. 1879. iz San Franciska sa zadaćom, da potraži prof. Nordenskjölda, koji se još uvijek nije vratio kući. Smjer je bio uzet prema Beringovim vratima. Za vrijeme plovidbe, saznali su od brodova, koje su susretali, da je kod ekspedicije prof. Nordenskjölda sve u najvećem redu. De Long veseo, da je tako povoljne vijesti dobio o »Vegi«*, mogao je bezbrižno nastaviti svoj put prema sjevernom polu. U luci, gdje je »Vega« zimovala, saznao je dalje potankosti, koje su ga još više razveselile, t. j. da se Nordenskjöldova ekspedicija sretno vraća u domovinu.

Njegovo veselje nije bilo dugotrajno, jer je već 6. rujna iste godine, bio cio brod opkoljen silnim ledenim santama i nije bilo izgleda, da će se tako brzo osloboditi iz tog neugodnog položaja. Bili su formalno opsjedani i konačno zdrobljeni. Ovdje u tom momentu, piše De Long:

»Veličanstvena zemlja za stjecanje strpljivosti« — »Moje razoračanje je veliko« bilježi on nedjelju dana kasnije — »tako veliko, da nijedan čovjek ne može to zamisliti«.

Vjerujem, da je njegovo razočaranje bilo veliko tek onda, kad je vidio, da mu se lađa zaledila i da je vjerojatno, da će ovdje zimovati. Bio je tek mjesec rujan, ali se čini, da je zima rano nastupila. U tom ledu ležala je »Jeanette« (lađa ekspedicije) zarobljena puna 22 mjeseca. I u ta 22 mjeseca bila je »Jeanette« bacana poput male kutije amo tamo, sjeverno od sibirske obale. U

* Lađa Nordenskjöldove ekspedicije.

vječnoj tami, magli, zimi, snijegu, ledu i vijavici, iz zime u ljeto, iz ljeta u zimu, nošena je sad naprijed, sad natrag. Snježne i ledene mase postajale su sve deblje i teže, a tim u vezi rastao je i pritisak tih masa na bokove »Jeanette«, koja je jedva jedvice odolijevala toj natprirodnoj snazi. Pritisak je danomice rastao, a »Jeanettini« bokovi kao da su plakali pod tim pritiskom. Opasnost je časomice rasla, i bilo je momenata, gdje su mislili, da će se cijeli brod razletjeti. »Buka i lomljava, kao da se kuća ruši«, bilježi De Long.

Bio je to težak udarac za De Longovu čvrstu vjeru. On je šutio, nije odavao nesreću, koja se tako naglo približavala. Nastojao je da svrati pažnju posade, pa i oficira i učinio je mnogo, da

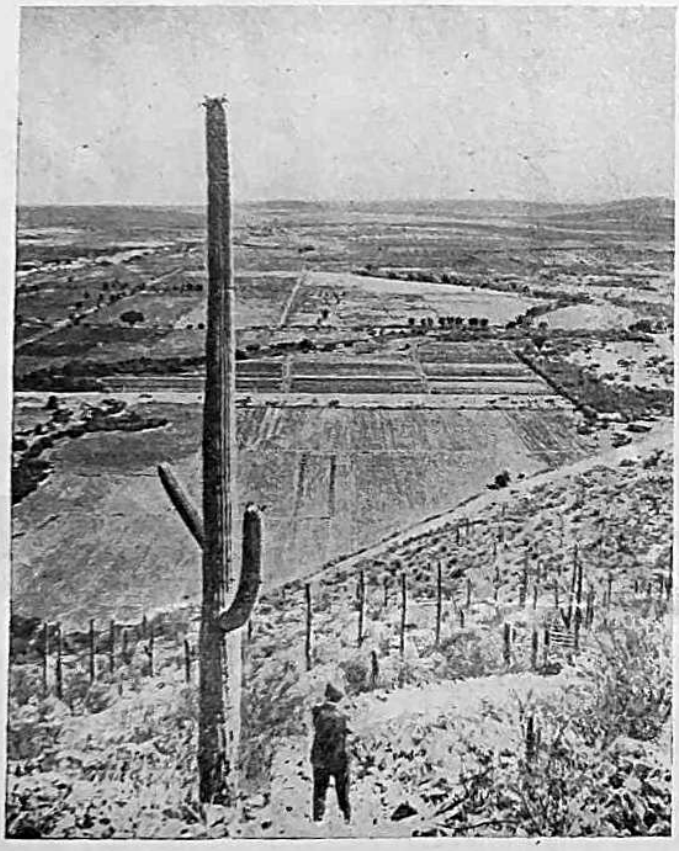

POLJE KAKTUSA U ARIZONI.
(Sj. Amerika) Orijaški kaktus.

neopazice zadrži dobro raspoloženje na lađi. Izdao je zapovijed, da dnevno od 11 sati prije podne do 1 sat poslije podne svi siđu s lađe na led i da se ondje šetaju ili igrajući nogomet zabave. Danenhower, časnik posade, držao je dnevno predavanje o navigaciji. Uspjeh je bio lijep, a napose moralni, jer je svaki pojedinac vjerovao u sretan izlazak iz ovog škripca.

Prvi teži udarac, koji je zadesio De Longa, bila je teška bolest Danenhowera. Dobio je upalu očiju i morao se podvrgnuti operaciji. Iza operacije slijedila je opet operacija, i konačno su oči postale tako bolesne, da je morao mjesece dugo čamiti u potpunoj tami. Izmjenice su mu pravili društvo. Koliko puta je spominjao, da će i on naskoro biti opet vani, biti ponovo od koristi za sve njih. De Long ga je uvijek tješio, i nije odavao veliku tajnu njegove teške bolesti, da će moguće posvema oslijepiti — piše De Long u svome dnevniku.

Led se gomilao, postajao je sve deblji i teži. Pritisak tih masa danomice je postao jači i u siječnju 1880. godine, utisnuo je led na prednjem dijelu »Jeanette« jednu drvenu ploču pod vodom. Punih 17 mjeseci radile su sisaljke. Buka sisaljki bila je uspavanka i budilica broda. Čitave nedjelje spavali su obučeni, i svaki je bio spreman, u svaki čas biti na njemu određenom mjestu, ako bi »Jeanettu« morali napustiti.

Ljeto god. 1880. bilo je neobično hladno, i nije bilo nade, da će se osloboditi tog ledenog lanca. Još jedina nada bila je, kako De Long u svom dnevniku veli: ... »jedan brod, koji je tonuo dovući u domovinu«.

»Nikada u mom životu nijesam vjerovao u taj apsolutni mir u tim dalekim i pustim ledenim poljanama, kada se vjetar smiri. Čini mi se, da ta mirnoća može dovesti čovjeka do ludila — da je bilo gdje kopno u blizini, vjerujem, da bi se odlučili poduzeti taj put. Mi smo isplovili da se dokopamo sjevernog pola, a sjedimo evo ovdje na 71. stupnju sjeverne širine i proživljujemo već drugo ljeto pod mnogo nepovoljnijim prilikama nego prvo«. Ako je »Jeanette« i malo bila nošena prema sjeveru, veselju nije bilo kraja.

Zima je 1881. bila vrlo jaka. Bura i snježna vijavica upravo je tutnjila. Temperatura je tako nisko pala, da se živa uzastopce nekoliko dana smrzla. Kajite su postajale sve vlažnije, a zdravstveno stanje posade sve lošije. Jednog proljetnog dana vidjeli su se s lađe neki otočići. Brzo je bila skijaška grupa na okupu i krenula je, da osvoji te otoke. Ponijeli su i zastavu i zatakli na otoku, kao znak osvojenja. Ovu zastavu darovala je De Longova žena. Ovdje su, na tom otoku, nakon dvije godine, prvi puta stupili na čvrsto tlo.

Misao, da će morati lađu napustiti, zadavala im je mnogo briga, no spasa nije bilo. Elementarne nepogode, kojima je »Jeanette« bila izložena kroz duge mjesece, povlačile su za sobom sigurnu katastrofu. Pritisak ledenih masa postigao je kulminaciju 12. lipnja 1881. kada su malone na vrat na nos morali spasavati s broda, što se spasiti moglo. Bokovi su konačno popustili i brod je bio provaljen. Nevjerojatnom brzinom i spretnošću spuštali su čamce, saone, odijela, hranu, spavaće vreće, sav sakupljeni znanstveni materijal, crteže i sve ostale potrebne stvari na led. I bolesnici su bili izneseni. U 6 sati navečer počeo je brod tonuti, dok se nije sutra u ranu zoru izgubio u morskoj dubini.

Položaj ekspedicije bio je vrlo težak, jer je imala velik broj bolesnika, koji su za svaki rad bili nesposobni. Bili su ovdje na 77. stupnju sjeverne širine, na sredini sjevernog mora.

De Long je izdao sve potrebne upute za povratak. Sav materijal, koga su imali uza se bio je razdijeljen na pet saona. Svaka je grupa vukla svoje saone. Bolesnici su bili oprošteni od rada. Oni su uz saonice pješačili. Danenhower bio je skoro posve slijep.

Plan je bio: ledom prodrijeti prema Novosibirskim otocima, dok ne stignu na otvoreno more. Odande čamcima do ušća rijeke Lena, pa dalje uz vodu do prvog ljudskog naselja. Lijepo je to bilo zamišljeno, no čini se, da su vrlo malo računali sa svim strahotama bijelog elementa, a napose sa strahotama polarnih krajeva, protiv kojih je borba čovjeka u ono doba pa i

danas uzaludna. Raspoloženje bilo je sjajno i svi su vjerovali u sretan izlazak. Bili su veseli, pjevali su, probijajući se kroz nepregledne snježne i ledene poljane.

Već su prvih dana opazili, da ne odmiču onom brzinom i lakoćom kako su to zamišljali. Ljetno sunce topilo je snijeg, pa su se jedva provlačili kroz tu žitku masu. Bilo je dana, da nijesu više od 4 dapače i samo jednu milju prevalili, a do najbližeg ljudskog naselja imade punih 500 milja. Hrane je bilo jedva za tri mjeseca. Na večer, kod razapinjanja šatora, padali su od umora i iznemoglosti. I sama pomisao, da su dnevno sve to manje udaljeni od domovine, držala je u njima vjeru u sretan povratak. Kada je De Long sedmi dan pješačenja htio konstatirati mjesto, gdje se nalaze i da se točno orijentira za dalji put, sa žalošću je ustanovio, da ih je morska struja nosila prema sjeveru. I mjesto, da su 16 milja južnije, oni su 20 milja sjevernije od mjesta, gdje je »Jeanette« stradala. Tu poraznu konstataciju saopćio je samo jednom oficiru posade. Znao je, zašto mora tajiti tu neugodnu činjenicu. Bili su tek na početku puta, pa bi ovakova jedna vijest teško djelovala na cijelu ekspediciju. Trebalo je držati dobro raspoloženje, što je De Longu uvelike pošlo za rukom. Struja je na sreću promijenila smjer pa je i De Long malo odahnuo. Odmicali su lagano vrlo lagano. Nije to sličilo pješačenju, već nekom povlačenju. Vukli su se, samo da ne sjede na istom mjestu. I premda nema podataka o daljem raspoloženju članova ekspedicije vjerujem, da je nestalo pjesme, i ne smijemo se čuditi, jer sve okolnosti, u kojima su se ovi nalazili, nijesu bile baš povoljne. Hrane i fizičke snage pomalo je nestajalo, a put, koji je još stajao pred njima, tako je bio dalek, da je bilo vrlo malo nade u spas. Vukli su se, i rame uz rame stajao je jedan drugome. Nijesu se odavali jedan drugome, ali se vidi po djelima, da su svi zajedno nastojali izbjeći zimu, koja bi za njih značila sigurnu smrt. Putem su prošli još jedan otok, koga su kao one prve zaposjeli. Ovdje su bili tek 60 milja daleko od potonule lađe a 440 milja od prve ljudske nastambine. Hrane je bilo vrlo malo, jedva za tri tjedna. Gladovanje i težak put sve više je oduzimalo fizičku snagu čovjeka. Pa šta im koristi, ako i stignu do otvorenog mora, kada im je izvršiti još jednu, dugačku i opasnu vožnju čamcima, otvorenim morem. I dokopaju li se ušća rijeke Lena, koja im pomoć od tog močvarnog kraja? Jedno drugo, praktičnije rješenje, nije se moglo naći, pa im nije drugo preostalo već nastaviti put.

Prvi čin ove strašne tragedije završava se, jer su sretno stigli recimo na otvoreno more. De Long u prvom čamcu, Shipp u drugom, Melwille u trećem. Noću su izvlačili čamce na koju oveću santu. Bili su uvijek mokri do kože, što je naravno imalo za posljedicu, da su se noge i ruke smrznule. Nastupila su različna oboljenja. Raspoloženje je bilo vrlo potišteno. Fizička pa i moralna snaga malone cijele ekspedicije bila je pri svršetku. Ali je sloga bila besprijekorna, i oni su se jedan pokraj drugoga vjerno borili za spas sviju njih.

Nezapamćena bura, koja je 12. rujna bijesnjela morem, bila je sudbonosna za ekspediciju. Bura je rastavila čamce, koji se više nikad nijesu sastavili. De Long je sa svojim čamcem i sa svojom grupom ipak stigao na ušće rijeke Lena. Melwille sa svojom grupom našao je spas na istočnoj obali ušća rijeke Lena. Shippeova grupa nestala je zauvijek, za njih se ništa točno ne zna. Vjerojatno su ti jadnici našli smrt još 21. rujna u onoj strašnoj buri. De Long i Melwille su se spasili, ali se nijesu više živi sastali. Dok je Welwilla poslužila sreća, da je istočnom obalom došao do ljudskoga naselja, dotle se De Long sa svojih 13 drugova formalno smrznuo.

Kada se je De Long sa svojom grupom probio do ušća Lene, na tom mjestu stajalo je 13 umirućih ljudi. Bili su ovdje na obali Azije, daleko od ljudskoga naselja. Zemlja močvarna, kod svakoga se koraka propadalo. Gazili su tanak led i ledenu vodu. I tek sada počinju najstrašnije strane De Longova dnevnika. Mornaru Erichsenu smrzle su se obje noge. Cijelo vrijeme hoda bio je podupiran od dvojice drugova. Od večeri do večeri dobivali su kao hranu po žlicu glicerina i malo tople vode i formalno bacivši se u snijeg usnuli su od umora i iznemorenosti. Ujutro su nastavili put i lagano umiranje u vječnoj buri i oluji. Na svakih 10 minuta hoda morali su se odmarati. Erichsenu bilo je danomice gore. Sve je više slabio. Svršetak je bio, da su mu morali jednu nogu odrezati i saonicama ga dalje vući. Erichsen ih je zaklinjao, da ga puste da ondje umre, a oni sami neka nastoje da se spase. Smrt ga je ipak oslobodila od daljih boli i iskušenja, jer je 6. listopada umr'o. 8. listopada nestalo je hrane. De Long vidjevši, da se na ovaj način ne mogu spasiti, poslao je naprijed dvojicu iz svoje grupe da potraže pomoć. Opskrbio ih je pokrivačima i oružjem. U strašnom nevremenu krenuli su oni na taj težak put, da donesu pomoć svojim drugovima. I zadnje, što su ta dvojica čula o svojim drugovima bio je jedan zajednički »hurra« kod njihova odlaska.

Teško je opisati borbu ove dvojice s elementom. Gladni i skoro bosi, bez trunka hrane, probijali su se da dostignu svoj cilj. Ne zna se točno, kako je dugo trajao taj njihov put. Oni su stigli do urođeničkog naselja, koje ih je donekle nahranilo, ali im pomoći za preostale drugove nije moglo pružiti. I oni hitaju dalje prema jugu, gdje su susreli Melwilla, koji se je sa svojom grupom, poslije onog nevremena na moru, spasio na istočnoj obali ušća Lene. Sa Melwillovom grupom spasio se je i Danenhower. Melwille je odmah prionuo poslu, sastavio je uz pomoć urođenika pomoćnu ekspediciju i krenuo ususret De Longu. Ona dvojica od De Longove grupe, koji su došli po pomoć nisu mogli s Melwillom na put, jer su posve iznemogli.

Melwille je naišao na tragove De Longove grupe, ali grupu nije ipak mogao da nade. Sada je na žalost nastupila zima, i Melwille se radi vrlo slabe opreme morao povući dalje prema jugu i tamo zimovati. Svako traganje za De Longom bilo je uzaludno. Čim je svanulo proljeće, krenuo je Danenhower u potragu saonicama. Kada se pojavilo polarno svijetlo, nastavio je i Melwill svoje traganje, i on je našao De Longa smrznutog. Slučaj je htio, da je De Longova ruka virila iz snijega. Kod otkapanja našli su i druge članove te grupe.

Ležali su jedan do drugoga, smrznuti, njih 13 na broju.

Nadčovječna je bila borba ove grupe s prirodom. Gladni, bez vode i hrane, posve iscrpljeni, vukli su se da stignu do ljudskoga naselja. Vukli su se, jer o hodu nije bilo više govora. Plazili su jedan za drugim, legli jedan uz drugoga, da se griju i odmore od prevelikog napora i tako su jedan do drugoga poumirali.

Kako je važno pisanje dnevnika kod ovakovih pothvata, dokazuje nam evo i ovaj slučaj. Kod smrznutog De Longa našli su njegov dnevnik. I samo se njemu imade zahvaliti, da se približno saznalo za cio tok i završetak te ekspedicije. Dolje ću iznijeti još nekoliko bilježaka iz De Longova dnevnika, da vidite, kako se upravo bolno završila ta ekspedicija.

»Lee moli, da ga ostavimo ležati. Nema lova, žlica glicerina i topla voda, to je hrana. Danas za zajutrak zadnja žlica glicerina — svi postajemo dnevno mnogo slabiji. Jugozapadnjak s jakom vijavicom — prošli smo još jednu rijeku — Lee-a je nestalo. Našli smo ga. Legao je u snijeg da umire — strašna bura — grozna noć«.

Petak, 21. listopada, 131. dan. Kaacha smo našli između mene i doktora smrznutog. Lee je umr'o oko podne, upravo smo molili za naše bolesne, kada opazismo, da umire.

Nedjelja, 23. listopad, 133. dan. Svi smo vrlo slabi. Spavali smo ili se odmarali cio dan. Prije nego se smračilo, sakupili smo nešto goriva. Održali smo malu molitvu. Noge su nam bose i bole.

Subota, 22. listopad, 132. dan. Preslabi smo, da iznesemo Leeovo i Kaachovo mrtvo tijelo na led. Doktor Collin i ja nosili smo ih jedan komadić. Bili smo preslabi. Ja sam pao od iznemoglosti i zaspao.

Ponedjeljak, 24. listopada, 134. dan. Jedna teška noć.

Utorak, 25. listopad, 135. dan.

Srijeda, 26. listopad, 136. dan.

Četvrtak, 27. listopad, 137. dan. Iveson u nesvijesti.

Petak, 28. listopad, 138. dan. Iveson ovu noć umr'o.

Subota, 29. listopad, 139. dan. Dressler ovu noć umr'o.

Nedjelja, 30. listopad, 140. dan. Boyd i Gertz umrli noćas. Collin umire.

Ovo su zadnje bilješke De Longova dnevnika.

PRIRODA KAO UMJETNICA.

Svaki umjetnik mora se služiti oblicima iz prirode. U prvom redu umjetnici - plastici t. j. slikari i kipari upućeni su u svom radu gotovo sasvim na prirodu. Priroda može dakako da bude za njih samo sredstvo za cilj t. j. sredstvo da se izrazi bilo kakav misaoni ili čuvstveni sadržaj. Čim bolje vladaju tim sredstvom, tim lakše postižu svoj cilj.

Sam čovjek nije izmislio još nijednog, potpuno novog i originalnog oblika. Najrafiniraniji izumi tehnike i umjetnosti, to su samo kombinacije elemenata, koji su crpljeni iz realnosti.

Čitava galerija fantastičnih i na oko tako originalnih tvorevina fantazije: kao centauri, fauni, satiri, nimfe, zmajevi, morske zmije, sotone i anđeli ne sadržavaju nijedan potpuno originalno izmišljeni elemenat; svemu tomu nalazimo vrelo u prirodi. — Elementi oblika, kojima se služi arhitektura, potječu nesumnjivo iz stvarnog svijeta. Stoga je sasvim ispravan onaj bon mot starih pisaca: natura artis magistra t. j. Priroda je učiteljica umjetnosti.

Gospodstvo čovjeka nad prirodom, upotreba njezinih bogatstava za svrhe života zavisi o poznavanju prirodnih zakona. Priroda ima i svoje hirove, ona nas upravo iznenadjuje svojim divnim oblicima, koje nikada ljudska ruka ne bi mogla stvoriti. Tako i naše dvije slike prikazuju nam dva veličanstvena prizora iz carstva prirode.

DRVEĆE, KOJE DAJE KRUH I MLIJEKO.

Opažanja učenjaka Wallace-a, Leopolda v. Bucha i Boussingaulta.

Na zemaljskoj kugli ima krajeva, gdje priroda previše mazi lijene Adamove potomke, jer im — da tako kažemo — lete u usta pečeni golubovi. Stanovnicima tih krajeva pojam rada je nepoznat i nepotreban. Kako se ti ljudi ne trebaju da brinu ni za što, to im je um vrlo otupio i predstavljaju prave duševne siromahe.

Engleski prirodoslovac Wallace pripovijeda, da na Novoj Gvineji raste jedna vrsta palme, koja doseže visinu do 20 stopa, a u obujmu više puta ima do pet stopa. Iz takve jedne palme može se prirediti 1800 komada kruha, od kojih je pet komada dosta za dnevnu prehranu odraslog muškarca. Dakle jedna je palma dosta da prehrani jednu osobu kroz cijelu godinu dana.

Pored tvrde hrane upotrebljavalo se kao hranjivo piće do XVII. stoljeća na otoku Ferro drvo poznato pod imenom laurus foetens. Glasoviti geolog Leopold v. Buch opisuje ga u svojoj knjizi o Kanarskim otocima kao drvo širokih mesnatih, sličnih lovoru, uvijek zelenih listova, koji bacaju oko sebe gustu sjenu. To je drvo bilo visoko kao naš osrednji hrast i imalo je bijelu koru. Svakog dana dva ili tri sata pred zalaskom sunca ti bi se listovi orosili i s lista na list padale su kapljice kao kiša, te su se pod drvetom skupljale u studenac. Otočani su dolazili pod drvo i odnosili u vrčevima »čistu vodu s neba«. Drveće bi sa starošću gubilo lišće, a s njim i tu čudnu osebinu. Sam Plinij je zabilježio tu

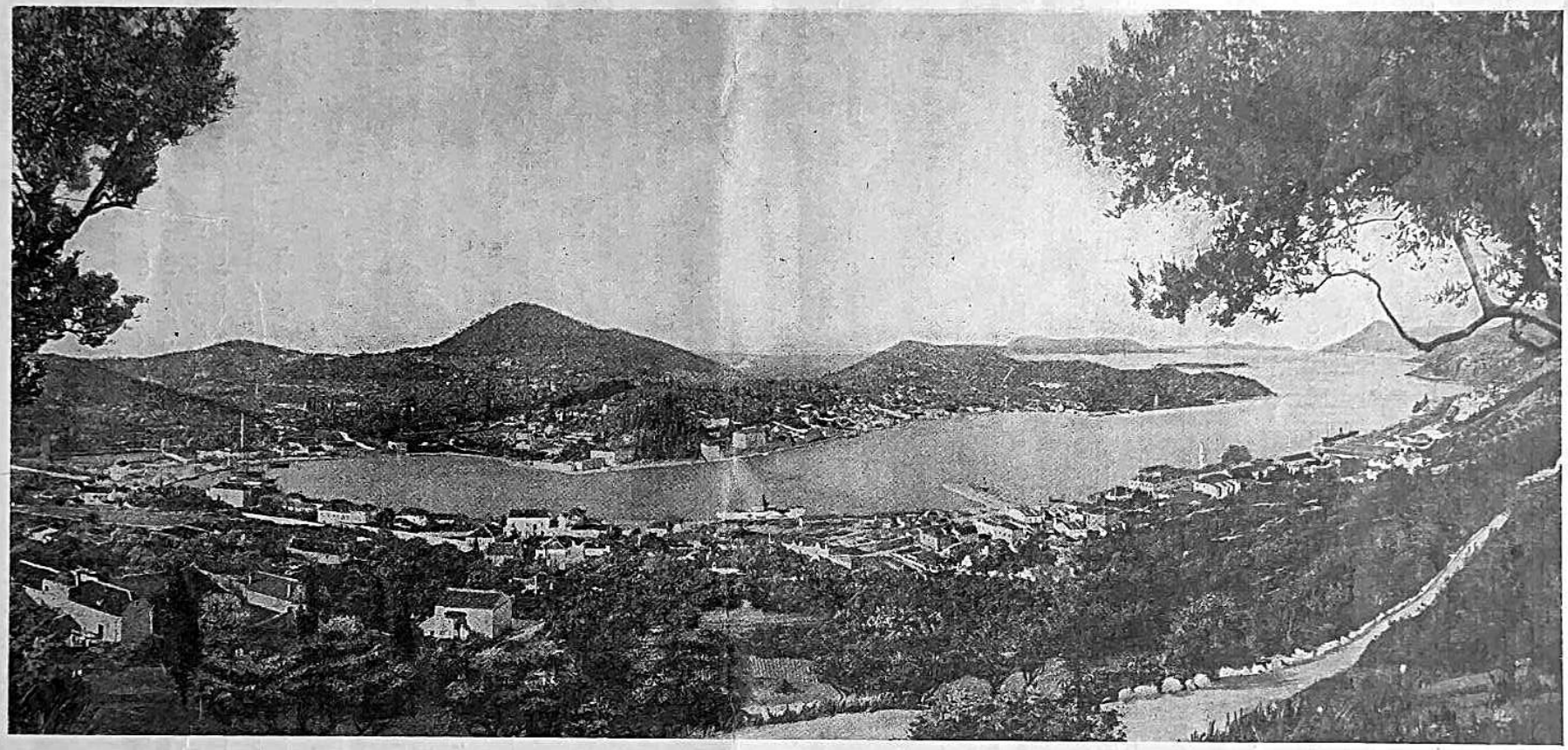

GRUŽ SA KANALIMA I BLIŽIM OSTRVIMA.

Ne računajući najsitnije školje, Dalmacija ima 51 ostrvo, 403 ostrvića, 190 draga, 4 velike poronjene doline u unutrašnjosti (Kotor, Novigrad, Gruž i Šibenik), a da se ovdje i ne spominju kanali između kopna i ostrva i oni između samih ostrva. I ova slika: Gruž i okolica dokazuje, da je Dalmacija — zemlja mora, boja i svijetla.

pojavu na otoku Ombrionu (drži se, da se to odnosilo na Ferro).

Najčudnije je od tog »čudnog drveća« bez sumnje mliječno drvo (galactostendron), koje raste u Venezueli. Francuski učenjak Jean Bapt. Boussingault, koji se u južno-američkim ratovima za neovisnost borio pod zastavama Bolivera, ali ipak našao vremena, da pravi zanimljive pokuse sa sokom mliječnog drveta, nastavio je i upotpunio to istraživanje na svjetskoj izložbi u Parizu god. 1878., gdje su se mogli vidjeti pojedini dijelovi toga čudnog mliječnog drveta.

Mliječno drvo naraste 15 do 23 metra visoko i ima duguljaste, tvrde i suličaste listove.. Dovoljno je, da samo malo zarežemo drva i već počinje iz njega da teče mlijeko. Indijci tu tekućinu nazivaju mlijekom, jer je potpuno slična životinjskom mlijeku, šta više, to je mlijeko iz drveta gušće i hranivije od životinjskog. Vrhnje, koje se napravi na tom mlijeku, ima za jedan postotak više sirova masla i za pola postotka više kazeina, albumina i fosfata, a naprotiv za jedan postotak manje šećera negoli vrhnje kravljega mlijeka. Na zraku se mlijeko iz drveta pretvara u neku vrstu sira, a osim hrane upotrebljavaju ga i za pravljenje svijeća, jer je za to vrlo zgodan. Kad bi neki naši krajevi imali nekoliko plantaža ovakvog mliječnog drveća....

„RADIO-GOVOR" KOD PČELA.

Interesantni rezultati istraživanja njemačkog entomologa dra. Friscba.

Pčele su već od pamtivijeka čovjekove drugarice. Svi su im narodi davali i još danas pružaju gostoljublje i zaštitu. Ako se roj pčela sklonio u duplju starog drveta, nije se čovjek nikada dotaknuo njegova boravišta i istjerao iz tog truhlog stana. U jeseni je uzeo iz panja dio meda, a pčelama je ostavio toliko, koliko im je potrebno da se lako prehrane preko zime.

Kasnije se čovjek nakon dugogodišnjeg drugovanja s pčelama naučio, kako se izrađuju umjetni panjevi. Brinući se za napredak »pčelinje države«, toga malog uzorka kolektivno organizirane družine, čovjek je savjesno proučavao život pčela.

Entomolozi, ljudi, koji proučavaju život kukaca, već se od davnih vremena interesiraju za čudan način međusobnog sporazumjevanja kod pčela. Napose su veliko interesiranje pobudila ova pitanja: Kako je moguće, da pčele, koje često odlete cijele kilometre od svog panja, uvijek nađu put natrag i nikad se ne pobune i ne uđu u tuđi panj? A zatim, na koji se način međusobno sporazumijevaju, kad je jasno, da način njihova kolektivnog života nužno zahtijeva, da imadu međusobno neke doticaje i odnose.

Na oba pitanja dali su stručnjaci mnogo odgovora i to najrazličitijih. Drugom pitanju se neobično mnogo posvetio njemački entomolog dr. Frisch, koji je boravio u Rusiji. Čitav niz godina proučavao je život pčela i na koncu je ustanovio, kako jedna s drugom opći ili — kako bi mi rekli — kako se pčele razgovaraju.

Proučavanje te zamršene strane pčelina života je omogućila u tu svrhu izrađena košnica, koje su stijene bile od stakla tako, da je učenjakovo oko moglo da vidi sve, što se događalo u panju. Staklenim stijenama bilo je priključeno staklo, koje povećava i ono je omogućilo proučavanje i najnježnijih i najprikrivenijih pojava. Povrh toga je učenjak napravio poseban labirint u formi staklene škrinjice, koja je imala unutra vrlo mnogo mrežica. Pčele su izlazile iz košnice u desni kut škrinjice i razišle se među mrežama, na što im je istraživač zatvorio ulaz u košnicu. Na to bi ispustio jednu pčelu kroz priječku između košnice i škrinjice, te bi joj tada zabilježio stražnji dio posebnim znakom. Pčela bi se brzo i očevidno radosno vratila ostalim drugaricama u labirint i javila im, da je našla put. Na to bi se cio roj pod njenim vodstvom vratio u košnicu.

Frischova istraživanja su pokazala, da pčele dobro razlikuju boje, u prvom redu crvenu, zelenu, crnu, rumenu i modru, a najbolje od tih boja modru i rumenu boju.

Na podlozi tako uređenog proučavanja pčela u različnim situacijama njihova života, došao je Frisch do zaključka, da se pčele ne sporazumijevaju međusobno njuhom, kako su tvrdili različni učenjaci, nego da upotrebljavaju neke vrste »radio-govor«. Nova i metodička istraživanja su potvrdila taj zaključak.

Frisch se uvjerio, da pčela, kad odlazi iz košnice cvijeću, obavještava svoje družice o svom putu valovitim letom. Kada pčeli uspije, da nađe zgodno cvijeće, javlja to svojim družicama tako, da promijeni krivulju svog leta: u tom slučaju leti u tako zvanoj helikoidalnoj spirali.

Ako želi da upozori roj na pogibelj ili da javi o nesreći, opisuje pčela letom figuru, koja je slična vodoravno okrenutoj osmici.

Ustanovljeno je još, da jedna pčela u toku svog života napuni 32 ćelije saća medom. Prema tome za 400 grama meda mora živjeti, neumorno raditi i u radu umrijeti 576 pčela. **(dj.)**

MOJA LJUBAV.

Moja je ljubav šutljiva
Kô tihe u ljeti noći.
Nikom još nijesam rekao:
Ljubim te silenom moći.

Ja ljubim samo u sebi,
Al' takva ljubav je veća
Od jedne ljubavi vanjske;
U srcu samo je sreća.

IZ KNJIŽEVNIČKOG SVIJETA

POČECI UKRAJINSKE KNJIŽEVNOSTI.

Kad je govor o podjeli Slavena, onda se ponajviše uzimaju u obzir njihove jezične osobine, prema kojima ih dijelimo u tri skupine: južnu, sjeverozapadnu i istočnu. Te tri skupine dijele se opet u ogranke, koji, s obzirom na jezik,[1]) čine jednu cjelinu. Tako se južna skupina dijeli na: bugarski, hrvatsko-srpski i slovenski; sjevernozapadna na: češki, slovački, poljski, lužičkosrpski i (danas izumrli) polapski; istočna na: bjeloruski, velikoruski i maloruski ogranak. Takova podjela uzima se u novije doba, ali još i danas svi se učenjaci s njom ne slažu. Dok su na pr. odnosi u južnoj skupini jasni, t. j. utvrđeno je mišljenje, da su bugarski, hrvatskosrpski i slovenski posebna tri jezika dotle u sjeverozapadnoj skupini postoji spor, što se tiče češkog i slovačkog ogranka te skupine. Jedni drže, da su češki i slovački dva jezika, drugi opet, da slovački nije poseban jezik, nego narječje češkog jezika. U takovim sporovima velik utjecaj ima politika. Danas ipak prevladava mišljenje, da je slovački poseban jezik, koji ima svoju posebnu gramatiku i literaturu. Sličan spor postoji u istočnoj skupini.

Istočnu skupinu bio je običaj nazivati ruskom skupinom. I u našim školskim knjigama obično stoji, da istočnu skupinu sačinjava jezik ruski s maloruskim i bjeloruskim. Dakle taj odnos nije točnije određen, pa se može dobiti dojam, kao da postoji glavni ruski jezik s narječjem bjeloruskim i maloruskim. Takovo mišljenje prevladava još i danas među našom inteligencijom, jer mnogi od nje nijesu imali prilike ni potrebe, da se dublje bave odnosom ruskih jezika, a neki ne će da priznaju faktično stanje stvari, jer vole da gledaju ruski narod velik i kompaktan. I ako mi svi volimo govoriti o veličini i snazi ruskog naroda, ipak ne smijemo zatvarati oči pred činjenicom, da se ruski narod, ako ne baš po nacionalnom osjećaju, a ono po jeziku, dijeli na: bjeloruski i velikoruski i maloruski. Diferenciranje velikoruskog i maloruskog jezika započeto je u davnoj prošlosti i danas je već gotovo. Razvoj bjeloruskog kao samostalnog jezika nešto je mlađeg datuma, jer u carističkoj Rusiji bio je silom sprečavan. Borbu oko njega vodili su bjeloruski učitelji, koji su htjeli svoj jezik uvesti u bjeloruske škole. To im je donekle uspjelo g. 1905., a danas taj jezik može slobodno da se razvija. Bjeloruski jezik nije dospio da razvije jaču literaturu, zato se za njega gotovo i ne zna. U mnogo je boljem položaju maloruski jezik, koji ima znatnu literaturu, o koje počecima sada ćemo govoriti.

Jezik maloruski, ili, kako se danas naziva, ukrajinski, ima svoju posebnu gramatiku, koja se razlikuje od gramatike velikoruskog, ili, kako mi obično govorimo, ruskog jezika i po izgovoru pojedinih glasova i po tvorbi pojedinih oblika i po sintaksi, a i po rječniku. Na tom jeziku postoji, kako smo već spomenuli, znatno razvijena literatura, a njeni počeci sežu u daleku prošlost.

Prvi počeci ruske pismenosti uopće padaju u doba braće Ćirila i Metoda, jer poznato nam je iz rasprave »črnorisca« (kaluđera) Hrabra, da do sv. braće nijesu Slaveni poznavali pisma. Istom kad je učeni filozof Ćiril, prema grčkom, sastavio pismo (glagoljicu) i crkvene knjige preveo na jezik koji je Slavenima razumljiv, nastaje za njih nova epoha, epoha velikog kulturnog značenja. Rad sv. braće dovoljno nam je poznat i o njem dalje govoriti bilo bi suvišno, tek ćemo spomenuti, da su crkvene knjige došle u Rusiju od Bugara i Srba. Kulturnim središtem bila je tada južna Rusija, t. j. Ukrajina, a širiteljem kršćanstva kijevski knez Vladimir. No još tada ne možemo govoriti o ukrajinskoj literaturi, i ako su njeni tvorci Malorusi, t. j. Ukrajinci, i to za to, što još u to doba nije bila tako oštra razlika između sjeveroruskog (ruskog) i južnoruskog (ukrajinskog) tipa. Zato taj najstariji period ruske literature ne pripisuje se isključivo niti Ukrajincima (Malorusima) niti Rusima (Velikorusima), nego se smatra njihovom zajedničkom svojinom. Taj zajednički period staroruske literature sezao je do 13. vijeka i bilježi, među ostalim, dva znamenita djela, a to su: Nestorova kronika i epos »Slovo polku Igoreve.«

Nestorova kronika naziva se zapravo »Povĕst' vremenjih lĕt«, a Nestorovom je prozvana prema kaluđeru pečerskog manastira kraj Kijeva Nestoru, koji je tu kroniku sastavio oko 1110. godine. Počinje ona s uobičajenim uvodom o podjeli zemlje među Noine sinove, a onda prelazi na Slavene, za koje drži da potječu iz Jafetova plemena, i napokon pripovijeda o najstarijim historičkim događajima Rusije. Po svom sadržaju odlikuje se ta kronika za ono vrijeme rijetkom objektivnošću i istinitošću, a način, kojim je pisana, živahan je i slikovit.

Epos »Slovo o polku Igorevě« jest spomenik staroruske literature rijetke literarne vrijednosti. Opijeva on vojnu, koju je poveo novgorodsko-sjeverski knez Igor Svjatoslavić proti Polovaca g. 1185. Započinje uvodom, u kom pjesnik izjavljuje, da će Igorovu vojnu opisati stvarno, a nipošto pjesnički. U prvom dijelu ocrtava karakter Igorov, želju za slavom, hrabrost, zatim samu vojnu, napokon poraz Igorov na rijeci Kajli i pustošenje ruskih zemalja poslije toga poraza. U drugom dijelu crta pojavu velikog kneza Svjatoslava Kijevskog, koji hrli u pomoć Igoru i pozivlje sve knezove, da prođu u boj za rusku zemlju i rane Igorove. U trećem dijelu pojavljuje se Igorova žena Jaroslavna, koja čezne za mužem pa zaklinje sunce, vjetar i Dnjepar, da joj povrate miloga muža. U četvrtom se dijelu opisuje oslobođenje Igorovo iz ropstva, povratak u Kijev i radost naroda, koji pjeva o slavi starih i mladih knezova i njihove družine.

[1]) Pod pojmom jezik, koji se može različito shvaćati, smatramo onaj govor, koji ima svoju izrađenu i određenu gramatiku i razvijenu literaturu.

Mjesto, gdje se događaj zbiva, južno-ruska stepa, prikazano je živim bojama sa svim svojim prirodnim pojavama. Priroda je oživljena i oduhovljena: osjeća s čovjekom, dijeli njegovu sudbinu i odgovara na njegovu tugu i radost. Čitav ugođaj pjesme je elegičan: pjesnik se tuži na unutarnju borbu i neslogu ruskih knezova, koji puštaju rusku zemlju na milost i nemilost nasrtljivim poganima, i poziva ih na slogu, u kojoj vidi jedini spas od opasnosti, koja im prijeti s neprijateljske strane.

O postanju te pjesme bilo je različitih mišljenja, i pisalo se mnogo. Danas je ustaljeno, da je taj epos napisao umjetni pjesnik u XII. vijeku, koji je živio na kneževskom dvoru, a bio je literarno obrazovan i ujedno je poznavao narodnu poeziju. I ako su u pjesmi vidljivi tragovi bizantske literature, ipak se u njoj odražava sredina, u kojoj je nastala. Na naš jezik prevodio je taj epos autor »Gorskog Vijenca«, Petar Petrović Njegoš.

Najstarijim kulturnim središtem cijele Rusije bila je, kako smo već spomenuli, kijevska kneževina. U drugim krajevima, kao Novgorodu, Smolensku itd., književna djelatnost bila je mnogo slabija. Ali iza smrti kneza Vladimira Monomaha (1125) nastale su unutarnje borbe o kneževski prijesto, a time je pala snaga Kijeva i njegova vodeća uloga. Poslije toga navalili su još i Tatari i u strašnoj bici kod rijeke Kalke god. 1224. pobijedili ruske knezove i zauzeli južnu Rusiju zajedno s Kijevom. Zemlja pod tatarskim ropstvom strašno je pala moralno i materijalno. Bilo je pokušaja da se oslobode ispod tatarskog jarma, u čem su se najzaslužniji pokazali moskovski knezovi. Time se Moskva počela uzdizati nad ostale dijelove, a kad je u drugoj polovini 15. vijeka Ivan III. oslobodio zemlju od tatarskog ropstva, nadmoć Moskve nad ostalim krajevima bude utvrđena. I tada počinje cijepanje Rusa i Ukrajinaca.

Bojevi s Tatarima i poraz kod rijeke Kalke — slično kao kod nas bojevi s Turcima i poraz na Kosovu — bili su glavnim sadržajem usmene i pismene literature XIII. i XIV. stoljeća. Među literarno najsrodnije pjesme toga doba ide ulomak pjesme iz polovine XIII. stoljeća pod natpisom »Slovo o pogibeli russkoj zemli.« Po svojoj pjesničkoj vrijednosti može se staviti uz pjesmu o Igoru. Druge pjesme toga razdoblja, kao na pr. »Slovo o Mamajevom pobojišče« pa »Skazanije o Donskom pobojišče«, pisana su na uzor pjesme o Igoru, samo što u njima prevladava kršćansko-religiozni duh, a prema tome i spas Rusije ovisi od milosti Božje, molitve i pokore.

Literatura toga razdoblja bila je vrlo mršava, jer pod jarmom tatarskim slabo se mogla razvijati.

U drugoj polovici XIV. i na početku XV. vijeka navezuju se opet odnosi s južnim Slavenima, Bugarima i Srbima, u kojih je literatura u XIV. vijeku bila dosta bogata. Posrednikom bili su samostani u Carigradu, gdje je bilo sijelo ruskih i južnoslavenskih kaluđera. Zato se u ruskim rukopisima XV. v. vidi utjecaj južnoslavenskih uzora, prema kojima su rađeni, u jeziku, pravopisu, ornamentici i sadržaju. Taj utjecaj pojačali su još kaluđeri, koji su došli iz Bugarske i iz Srbije te se nastanili i djelovali u Rusiji. Među njima bio je i Grigorije Camblak, koji je poznat u srpskoj književnosti kao autor životopisa »Život Stevana Dečanskog« (oko g. 1400.).

To književno razdoblje, od XIII.—XV. vijeka, još je uvijek zajedničko Ukrajincima i Velikorusima (Rusima), i ako su najezda tatarska i isticanje moskovskih knezova u bojevima rodili zametak cijepanja. Potpuno dijeljenje jugozapadne od sjeverne Rusije bilo je izvršeno u XV. stoljeću.

U polovici XIII. stoljeća zavladali su Litvini bjeloruskim kneževinama, a u zadnjoj četvrti XV. vijeka pokorili su cijelu jugozapadnu Rusiju, dok su još u polovici XIV. vijeka galicijskom kneževinom zavladali Poljaci. Bjeloruski i ukrajinski živalj, kao kulturno jači, zauzimao je u Litvi istaknut položaj, i njegov jezik, najprije bjeloruski, a onda ukrajinski, zavladao je na litavskom dvoru. U zemljama pripojenim Poljskoj podlijegao je ukrajinski živalj poljskom, kao kulturno jačem. Ali od XVI v. i u Litvi počinje prevaga ukrajinskog življa opadati, jer se Litva spojila s Poljskom, što je bilo učinjeno Lublinskom unijom g. 1569. Poljska je osim toga nastojala, da se pravoslavna crkva, kojoj su pripadali Ukrajinci, spoji s katoličkom, kako bi ih odvratila od Moskve. To joj je djelomice i uspjelo[1]) Brestskom unijom g. 1596. Od tog vremena bili su Ukrajinci i u kulturnom i u vjerskom pogledu sasvim pod utjecajem poljskim. Političkim vezama s poljskom aristokracijom, utjecajem poljske kulture i običaja primala je ukrajinska aristokracija katoličku vjeru i sasvim prelazila u poljski tabor.

Kad se ukrajinska aristokracija počela popoljačivati, preuzeše kozaci obranu ukrajinske narodnosti protiv Poljaka. Među kozačkim vođama koji su vodili bojeve s Poljacima, najviše se ističe slavni hetman Chmelnyćkyj, koji je imao u planu osloboditi cijelu Ukrajinu i osnovati samostalnu ukrajinsku državu, koja bi obuhvatala i gradove Lavov, Cholm i Halič. Uspješni bojevi Chmelnyćkog ne doniješe Ukrajini niti narodnog niti političkog oslobođenja, jer su poslije njegove smrti nastale svađe među samim kozacima, koje su im uništile snagu. Tako je kozaštvo počelo propadati, a g. 1667. bude Ukrajina razdijeljena između Moskve i Poljske; granica je bila rijeka Dnjepar. Ukrajinci su kušali, pomoću Turske, osloboditi se ispod Poljske i Moskve, ali ti pokušaji ostali su bez uspjeha. Petar Veliki nastojao je sasvim ukinuti samoupravu Ukrajine.

Sjedinjenjem litavsko-ukrajinskih zemalja s Poljskom stvorena je bila mogućnost, da ukrajinska književnost dođe u dodir sa zapadnoevropskim književnostima. Preko Poljske dolazile su u Ukrajinu svježe struje sa zapada, gdje je renesansom i reformacijom započeo snažni kulturni i umjetnički pokret. Glavnom potporom novog kulturnog i književnog života bile su štamparije,

[1]) Ukrajinci, koji se nalaze van granica (Sovjetske) Ukrajine, ponajviše su grko-katolici (unijati), dok su oni u Ukrajini pravoslavni, (ako nisu uopće bez konfesije).

škole i bratstva. Velikih zasluga za širenje kulture i izobrazbe po Ukrajini stekli su i pojedinci. Tako se Andrija Michajlović Kurbskij († 1583.) osobito brinuo za vjersku izobrazbu, koja je bila na Ukrajini dosta zapuštena. Sam je prevodio vjerske spise, a mladež je nukao, da studira na zapadnim univerzitetima, kako bi se dostiglo ono, što je bilo zanemareno. Pored Kurbskog, kao kulturni radnik, ističe se Konstantin Ostrožkij († 1608), bogati vlastelin, koji je u Ostroku osnovao prvu visoku školu (akademiju) i uredio štampariju. U toj štampariji štampana je prva potpuna biblija na starom slovenskom jeziku.

Kao Ostrožkij, starali su se i drugi velikaši za prosvjetu svoga naroda. Ali to nije potrajalo dugo, jer je ukrajinska aristokracija, kako smo već naprijed spomenuli, prelazila u poljski tabor. Tada su brigu nad prosvjetom preuzela t. zv. bratstva. Ta organizacija razvila se iz crkvenih bratstva reformiravši se na način cehova i tada nije se brinula samo za crkvene stvari, nego i za prosvjetu pa je u tu svrhu osnivala štamparije i škole. Književnost, koju su njegovali đaci tih škola imala je ponajviše crkveni karkater, a pisana je bila na starom slovenskom jeziku, u koji su prodirale — što dalje, tim više — riječi iz živog narodnog govora. Ali već tada preveo je evanđelje arhimandrit Grigorije iz bugarskog prvi put na ukrajinski jezik; to je t. zv. Peresponicko evanđelje (1556—61.). Iz necrkvenih spisa nestalo je starog slavenskog jezika, a mjesto njega upotrebljavao se književni jezik, koji je bio bliz živom jeziku, ispremiješanom uredovnim, kancelarijskim stilom, punim poljskih i latinskih termina.

Crkvena književnost, koja se znatno razvila u to vrijeme, pripravila je tlo i za druge književne vrste, koje se javiše pod konac XVI. vijeka. Tom su pogodovale i druge okolnosti, i to: borba pravoslavlja s katolicizmom i unijom, o kojoj smo naprijed govorili, a za tim potreba naučnih djela za školu. Tako se razvila polemička književnost, u kojoj vidno mjesto zauzima Ivan Vyšenskyj, kaluđer u zografskom manastiru na gori Atosu. Osim toga prionulo se k naučnom radu, osobito na području filozofije, a kraj toga njegovala se i lijepa knjiga, koja je dala najljepše plodove na polju dramske književnosti. Poezijom se ponajviše bavili učitelji i đaci po školama, gdje se predavala i poetika. Pjevalo se prema poljskim uzorima: najrašireniji su bili panegirici, ali veću vrijednost imale su pjesme o historičkim događajima, ili, kako se to kod nas kaže, povjestice, zatim duhovne pjesme (psalmi) i napokon jednostavne lirske pjesme, kao izraz iskrenog, nepatvorenog osjećaja.

Kazališne igre doprle su u Ukrajinu iz zapadne Evrope, preko Poljske. Bile su to crkvene drame, u koje se — radi zabave općinstva — umetale komične scene. Te umetnute scene, koje se nijesu držale ukočenih pravila poetike, a pisane čistim narodnim jezikom, prožete svježinom narodnog duha, prestajale su pomalo biti umecima i počele dobivati samostalno značenje, kao osobita vrsta dramske poezije. Među piscima takovih drama ističe se Mitrofan Dovhalevskyj, profesor poetike na kijevskoj akademiji. Njegove su drame bile slike iz života, a lica koja su u njima nastupala, bila su Rusi, Poljaci, Ukrajinci i Židovi.

Približiti Ukrajinu što više zapadnoevropskoj prosvjeti i kulturi nastojao je kijevski metropolit Petar Mohyla (1597.—1647.). Njegova je zasluga, što je proširio i bogato usadio kijevsku bratsku školu , buduću akademiju, a Kijev učinio opet kulturnim središtem jugozapadne Rusije. Svoj plan nije do kraja izvršio, jer ga sredina, u kojoj je htio djelovati, nije shvaćala, pa i svoj je

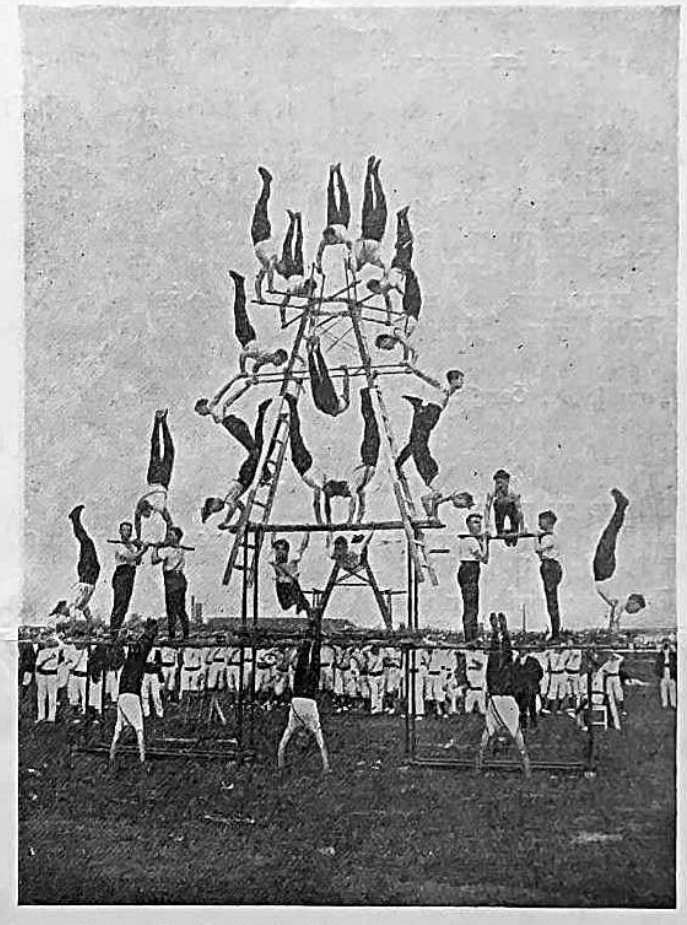

PIRAMIDA GIMNASTIČARA KOD IGARA U CALAISU.

prosvetni rad skoro glavom platio. I tako u polovici XVII. vijeka počinje kulturno opadanje na Ukrajini, jer zapadnoevropske ideje dolazile bi k njima obično tada, kad su na Zapadu proživjele svoj vijek, i oni su prihvaćali više njihovu formalističku nego sadržajnu stranu. U književnosti, među ostalim, urodilo je to time, da su se počeli sve više udaljivati od narodnog govora, a stvarati t. zv. »slavenoruski jezik«, t. j. jezik stari slovenski pomiješan s ruskim izrazima.

U XVIII. vijeku počela je literarna djelatnost na Ukrajini opadati. Uzrokom su bile nešto kulturne, ali više političke prilike. Centralistička vlada Petra Velikog i Katarine II. ukinula je sasvim samostalnost Ukrajine i nastojala je zatrti svaki trag regionalne ukrajinske kulture, lišiti ukrajinski narod njegovih karakterističnih crta i zbiti ga u jednu cjelinu s velikoruskim narodom. Štampanje svjetovnih knjiga na ukrajinskom je-

ziku bilo je zabranjeno, a crkvene knjige morale su biti udešene prema velikoruskom izgovoru.

Toj centralizaciji pošlo je za rukom otuditi više staleže. Jezik ukrajinski smatrao se nečim nižim od velikoruskog jezika. Bio je to jezik prostog puka, koji se mogao upotrebljavati samo u komičke svrhe, a otmjeno govoriti bilo je samo — velikoruski. I tako se mnogi znameniti pisci ubrajaju među velikoruske, i ako su bili Ukrajinci (na pr. Gogolj).

Pored svega toga iskra narodnog ukrajinskog života nije utrnula. Davna sloboda, hetmanština i kozaštvo budilo je čežnju za slavnom i junačkom prošlošću, a to je još bilo pojačano historičkim sastavcima, koji su u to vrijeme bili gotovo jedinom literaturom u Ukrajini. Osim toga bogat ukrajinski folklor narodna kultura i jezik privlačili su odrodenu djecu i stvarali u njima neki lokalni patriotizam. Osobito sitno plemstvo čuvalo je stare tradicije i velikom ljubavlju bilo privezano uz narodnu grudu.

Sve to skupa olakšalo je velikim reformatorima njihovu literarnu djelatnost, pomoću koje su u 19. vijeku poveli ukrajinsku literaturu na nove staze.

Dr. Franjo Crnek.

Mustafa H. Grabčanović:

ODMOR.

Aliji Nametku.

Sjedim na brijegu.
U mlaci suton pejsaži crni se rone...
Veče. Tek jedan oblačak nebom plovi
I zvona na večernje negdje u dolini
Tiho zvone, zvone...

O, sve je ostalo daleko:
Prošlost, sadašnjost, društvo! Sad samo mir,
Sanjiv, ljekovit mir... Kroz plavi suton
Ko nasmiješena djeca,
Prolaze pokraj mene
Budućnosti snovi.

Hamdija A. Čengić:

ROSA.

Lijepe su naše zore,
— Kad sviću kroz ljetna jutra iza plavih brda
I bezdnanih dubina —
Pune crvenih rubina,
Te njima naša polja zasiplju,
Zelene gore
I prostrano Jadransko more...

Lijepe su naše zore
Pune rose...
U čaškama cvijeća katkad se zabliješte,
Ko plave oči malih sirotana...

Lijepe su naše zore
Pune rubina
I suza...

Ivica Terzić:

SUSRET.

Za gorama negdje dan je umirao,
Kad smo se ti i ja prvi puta sreli.
Svuda su oko nas cvjetovi sveli,
A na polja naša hladni sumrak pao.
Za gorama negdje dan je umirao...

Na umoru toga jesenjega dana
U vremenu dvije duše se sastale,
Što su dugo čudnim stazama lutale,
Uskrsla nam opet prošlost pokopana
Na umoru toga jesenjega dana...

A sanjive kraj nas bludile su sjene
I mrakovi prvi, što večerom hode,
Šumile su negdje uzburkane vode
Pjeneći se tukle o gole grebene,
A sanjive kraj nas bludile su sjene...

Franjo Puškarić:

LEPTIR.

Šetah se neki dan poljem. Bilo je krasno proljetno jutro. Dan vedar kao djevojačke oči. Od vjetra ni daška.

Promatrao sam biljke, cvijeće i životinjice, što se užurbale amo tamo, kao da je i na njih prešla ljudska borba za život. Uto opazim leptira. Polijetao je od cvijeta do cvijeta, kao da svakom želi reći: dobro jutro, a bio je divan kao onaj majski cvijet, na koji bi se spustio.

Bože moj, kako li je sretan taj šareni i maleni stvor Tvoj! Njemu je svaki cvijet dom, svaka latica stan. Bez zlobe i zavisti u srcu svom divio se svemu, što je Providnost stvorila.

A čovjek, taj najsavršeniji stvor Božji?!

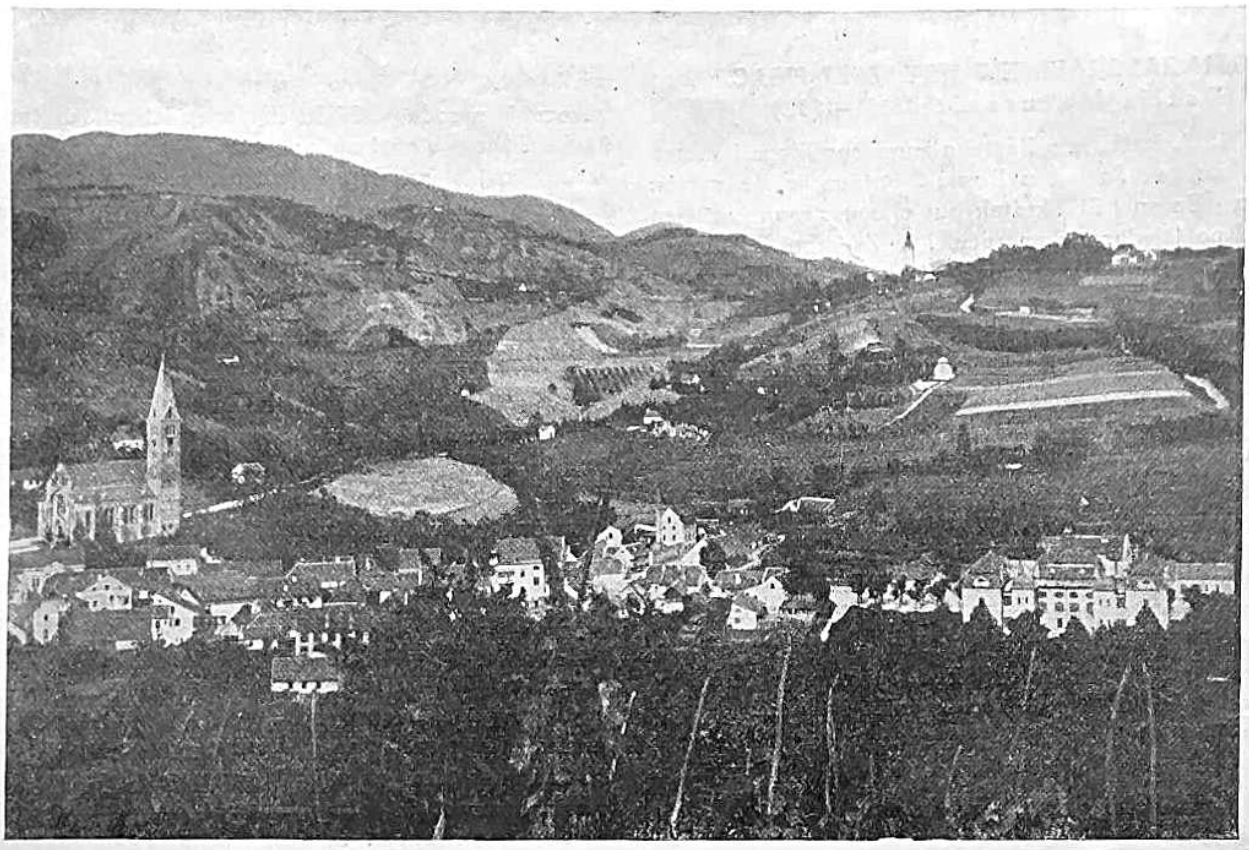

KRAPINA S OKOLINOM.

Rodno mjesto hrvatskog preporoditelja Ljudevita Gaja. Gaj je u svojoj monografiji o Krapini iznio, da su iznad Krapine bila na tri brda — tri grada. U ta su tri grada živjela tri brata: Čeh, Leh i Meh. Oni se raziđu na tri strane: Čeh osnuje češku državu, Leh Poljsku, a Meh rusku. Krapina je prema tome kolijevka idealnog panslavizma.

SELO MAROŠOVICI U JUŽNOM VELEBITU PRI V. PAKLENICI.

LISTAK

JEDAN ZABORAVLJENI HRVATSKI PISAC.
(Matija Mažuranić 1817.—1881.)

God. 1842. izašla je u Zagrebu anonimno lijepa i veoma zanimljiva knjiga »Pogled u Bosnu«. Potpun joj je natpis: Pogled | u | Bosnu | ili | kratak put u onu stranu | učinjen 1839—40 | po | jednom domorocu. | U Zagrebu | Tiskom i troškom kr. pr. ilirske narodne tiskarne Dra Ljudevita Gaja | 1842. | Knjiga, štampana u oktav-formatu ima najprije Predgovor (III—IV), zatim dolazi: Dio I. Put u Bosnu i natrag (1—46); Dio II. Različne opaske o Bosni (49—75); i napokon: Nekoliko turskih barbarismah (76—80). Svega ima ova knjiga 75 strana. Ona nije ostala nezapažena. U Narodnim Novinama god. 1842. br. 77 štampan je ovaj »Književni oglas«: »Iz narodne tiskarnice izišla je i može se u ilirskoj novinarni i kod drugih knjigotržaca dobiti slijedeća knjiga.« Sad dolazi pomenuti već natpis knjige, a onda se nastavlja: »Od mnogih stoljeća nije Bosna — ova od naravi vrlo bogato nadarena ilirska pokrajina — toliko udioničtvo pobudila, koliko sada, gdjeno se varmeđe ugarske i ilirske za njezino oslobođenje od jadnoga jarma nj. veličanstvu podnesu. Tko želi pravednost i temeljitost ovih molba uvidjeti, tko se želi o žalosnom stanju braće naše bosanske obavijestiti, njihove muke i nevolju saznati: on neka čita spomenutu knjižicu, a srce će mu od boli pucati, jerbo će ondje strašni onaj ponor ugledati, koji nad braćom ovom zijeva. — Više za njezinu preporuku ne treba kazati...«

Knjiga je dakle ta došla u pravi čas. Ona je imala da upozna naše rodoljube Ilirce s jadnim prilikama u Bosni. Ne marimo znati, koje su se to ugarske varmeđe (županije) zauzele za kršćansku raju u njoj, ali ćemo zato spomenuti, da je u »velikom spravištu« županije varaždinske u mjesecu svibnju god. 1842. zaključeno, da se pošalje predstavka caru i kralju u Beču, da bi njegovo veličanstvo, kao kralj apostolski, na nesretni onaj dio kršćanstva, kojemu inače skrajna propast prijeti, milostivo svoje oko obratiti dostojalo.« »Slavni staleži« mole malo dalje u predstavci »da njegovo veličanstvo krajeve one, koji su negda toli lijepo cvjetali, pod krilo uzvišene svoje kraljevske obrane milostivo primiti i učiniti blagoizvolilo: da bi nesretnoj onoj kršćanskoj našoj braći nakon toliko nezasluženih nezgoda ljepše budućnosti sunce ogranulo.« Staleži predlažu: »da bi svijetli kralj za zaštitu kršćanskih Bošnjaka agenta u Bosnu imenovao, ili, ako to koristilo ne bi, nesretnim onim mučenikom drugim kojim svrsishodnim načinom pomoći pružiti udostojao.« Godine pak 1843. ista se varmeđa varaždinska u »velikom spravištu« svom sjeća pomenute upravo lanjske svoje predstavke »da bi se nesretnim pod turskim jarmom stenjućim kršćanom na saboru kakogod pomoći gledalo« i predaje u tom smislu instrukcije svojim zastupnicima za državni sabor.

I Gajeva »Danica« osvrnula se na ovu knjigu o Bosni. Ona je god. 1843. (str. 11) pozdravlja ovim riječima: »Knjižica »Pogled u Bosnu«, premda je samo uistinu pogled, ipak i različnošću predmetah i osobitim načinom pripovijesti svakoga milo zauzimati mora.« Mnogo oduševljenije i prijatnije govori o njoj St. Vraz u prvoj hrvatskoj reviji »Kolo. članci za literaturu, umjetnost i narodni život«, što su je zajedno s njim uređivali Rakovac i Vukotinović. Vraz je pozdravlja ovako II. (Zagreb 1842) str. 106.: »Pogled u Bosnu« prva je u prozi pisana knjižica (žalibože nije onolika te bi ju mogli knjigom imenovati), o kojoj se kazati može, da je baš naški pisana. Njome je pisalac dokazao, da u njem ima pomiješanih duševnih elemenata, nego da ćuti naravski, misli samo čisto, jasno, vedro, što pod vještim njegovim perom i narodno odijelo ili formu stiče, (riječju): naš je jedan domorodac po srcu, glavi i ruci pravi domorodac, čovjek narodan. Čujem da i ne broji mnogo godinah (22), što nas raduje, nadajući se od njega još mnogih te vrlo mnogih knjigah.« U novije vrijeme spominje tu anonimnu knjižicu i T. Smičiklas u »Spomen-knjizi Matice Hrvatske« (Matica Hrvatska od godine 1842. do godine 1892., Zagreb 1892.) tamo gdje govori o Ivanu Mažuraniću, te ju je nazvao »biserom proze hrvatske« (str. 98—99).

Smičiklas je i prvi, u pomenutoj radnji svojoj, rekao, da je ovu malu knjigu o Bosni napisao Matija Mažuranić, brat slavnog hrvatskog pjesnika i bana Ivana Mažuranića. I o tom Matiji ne znamo upravo ništa. Njegovo ime uzalud ćete tražiti u Grlovićevu almanahu »Slava preporoditeljem« (Zagreb); ne ćete ga naći ni u »Albumu zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća; nema ga ni u »Narodnoj Enciklopediji srpsko-hrvatsko-slovenačkoj«, a zaboravili su ga i u milenijskoj spomen-knjizi »Znameniti i zaslužni Hrvati od 925—1925«. Smičiklas je samo u svojoj raspravici o Ivanu Mažuraniću rekao o Matiji samo ovo: da je napisao knjigu »Pogled u Bosnu«, da se u svojim mladim godinama izgubio nekud u Bosnu, a otac mu je tek iz novina saznao, da je on tamo, i više — ništa. Da unesem nešto više svjetlosti u život Matijin, obratio sam se ljubaznim posredovanjem Dragutina Čepulića, predsjednika Banskoga stola u m., na Mons. Matiju Cvetka, apostolskoga protonotara i prepošta modruškoga u Novom, koji je bio tako dobar, te mi poslao ovo nekoliko podataka crpenih iz župnih matica, na čemu mu ovdje najljepše zahvaljujem.

Matija Mažuranić bio je najmlađi i četvrti po redu sin Ivana Mažuranića Petrova i Marije rod. Ivić, a rodio se u Novom 4. veljače 1817. Starija su mu braća bila po redu ova: Josip (r. 2. I. 1802., u. 14. V. 1891.), Anton (r. 13. VI. 1805., u. 18. XII. 1888.), gimnazijski ravnatelj i odličan gramatik hrvatski, Ivan (r. 11. VIII. 1814., u. 4. VIII. 1890.), hrvatski pjesnik i ban. Zanimljivo je, da su tri brata izišli na glas kao hrvatski književnici, dok je najstariji Josip ostao na porodičnom gruntu te se istakao kao dobar ratar i gospodar. On je živio i odijevao se uvijek na novljansku, i milo ga je bilo vidjeti onako lijepa i široka lica — pravi tip svih Mažuranića — pa jaka struka te je svojom krasnom pojavom svagdje svraćao pažnju na se. U svome rodnom mjestu bio je ugledan, pa i ako priprost ratar, poznavao je fine manire i ugladeno općenje s ljudima. Od njega je izišla rečenica: »Kad ja u Novom o tlo udarim nogom, čuje se u Beču i u Zagrebu«.

Ali da se vratimo našemu Matiji! I on je bio veoma ugledna ličnost u Novom i čovjek moćan i gotovo gospodar Novoga, a k tome vrlo bogat. U mladim svojim danima mnogo je putovao po svijetu kao građevni pothvatnik i graditelj mostova, cesta i dr. Premda nije, koliko se zna, polazio visokih škola, te je svršio samo osnovnu školu u Novom, stekao je prilično znanje i obrazovanost čitajući mnogo, a mnogo su utjecali na nj i njegova braća. Stanovao je u Novom u vlastitoj kući na dva kata, koju su braća solidarno sagradili i stavili joj na pročelje natpis: Braća Mažuranići. Tu je kuću nedavno kupila država za građansku školu. Svršio je Matija tragično: umro je u ludnici u Feldhofu kraj Graza 17. travnja 1881. Na žalost nijedan hrvatski list nije smatrao vrijednim, da mu smrt spomene i da ga se sjeti ma najmanjim nekrologom. Žena

mu je bila Marija rođena Kobalin. S njom je izrodio ovu djecu: Mariju († 1908.) udatu za Petra Potočnjaka, općinskoga bilježnika; Anku, udatu za trgovca Ivana Mažuranića (iz toga su se braka rodili: † Dr. Bogoslav Mažuranić, liječnik i narodni zastupnik, vrlo ugledan član nekadašnje hrvatsko-srpske koalicije, i dr. Milutin Mažuranić odvjetnik); Vladimir-Frane (r. 28. III. 1859., u. 1928.), koji je bio ulanski natporučnik u austrijskoj vojsci, ali je kasnije izišao iz vojske, mnogo putovao, te se istakao kao najbolji hrvatski pripovjedač-crtičar (»Lišće«, »Od zore do mraka«) te umro u Berlinu 1928.; Josip Marijan (r. 21. IX. 1861.) umro od sušice kao svršeni đak u trideseto' godini; osim toga imali su još dvoje, ali ta su vrlo rano umrla. Eto to je od prilike sve, što znademo o našem Matiji Mažuraniću, piscu knjige »Pogled u Bosnu«. Bilo mu je tada, kad je izišla knjiga, 24 godine, a ne 22, kako je mislio Vraz.

Budući da je Matijin »Pogled na Bosnu« danas veoma ri'etka knjiga, pa da vidimo, kako je nekoć bilo u Bosni pod Turcima, mi ćemo joj drugom zgodom ispričati sadržaj, ispreplevši ga njegovim vlastitim kazivanjem i objasnivši sve što treba njegovim bilješkama ili tumačenjem.

Dr. David Bogdanović.

GODINA 1929. — GODINA VELIKIH AVIJATIČKIH REKORDA.

U svim se dijelovima svijeta spremaju avijatici na nova junačka djela, koja će avijatici otkriti nove putove u prostoru i potući dosadašnje rekorde.

Art. Goebel, pobjednik u kalifornijskoj zračnoj utakmici na Havajske otoke iz g. 1927. kani poduzeti let oko zemlje bez iskrcavanja. U kolovozu će započeti svoj let počevši od zapada na istok. Svoj će plan izvesti s pomoću novog sistema i pogonskog materijala.

Iz Pariza javljaju, da tvornica aeroplana Fokker organizira let oko svijeta u istočnom pravcu bez iskrcavanja. Aeroplan će prijeći preko Aleppa, Karahija, Kalkute, Hongkonga, Vladivostoka, Petropavlovska i Kamčatke. Nad Sjedinjenim državama preletjet će liniju San Francisco, Chicago i Newyork.

Drugi avijatički rekord namjeravaju potući dva glasovita avijatika Bert Hassela i Cramera; oni će letjeti od Rockforda (Illinois) u Stockholm i preko Kopenhagena vratit će se u Sjedinjene države. Oni će se dići na koncu maja. Prije godinu dana pokušali su sličan let, ali im nije pošlo za rukom. Morali su se iskrcati u Grenlandiji i nekoliko se dana nije znalo za njih. Ove godine namjeravaju poći s hidroplanom od tri motora i s velikom zalihom materijala.

Kapetan Harry Lyons prevalio je 1928. na monoplanu Fokkera »Križ juga«, glasoviti let od Kalifornije u Australiju, iskrcavši se u medjuvremenu na Havajskim otocima; sada namjerava da preleti Atlantski ocean iz Sjed. država u Evropu. On je ovih dana izjavio, da će njegov aeroplan što ga montiraju u Passadenu u Kaliforniji, stajati 7 milijuna dinara. Engleski pilot, kap. William Lancaster i miss Keith Miller pratit će kapetana Lyonsa u letu.

Osim toga postoji jedan plan, da se preleti Tihi ocean: major Tien-Lai-Huang, predsjednik kineskog avijatičkog društva namjerava da izvrši let iz Kalifornije u Kinu, t. j. 14 zračnih km, dakle dvaput toliko, koliko iznosi dosadašnji rekord duljine leta.

I žene ne će da zaostanu za muškarcima. Jedna žena kani letjeti iz Njemačke u Ameriku, a druga iz New-Yorka na britanske otoke. Zapadni let organizira američka pilotka Mildred Johnson, dok će Viola Gentry s Gracijom Lyons letjeti iz Newyorka u Englesku.

Talijani kane također letjeti preko oceana. Junački general de Pinedo kani letjeti iz Rima u Sjed. Države. Tvornica aeroplana Fiat u Torinu organizira let iz Italije u Argentinu.

Poručnik Claudio Mejla i Diego Arzeno, oduševljeni argentinski piloti kane letjeti iz Buenos Airesa u Sevilju. Let u obratnom smjeru spremaju španjolski pilot kap. Franjo Jimenes i V. Iglesias.

Engleska će istupiti s teškom artiljerijom na polju zračnog rata. Ona gradi 2 orijaška aeroplana R 100 i R 101.

Poljaci Kovalczyk, Idzikowski i Kubala spremaju transoceanski let, čim nastupe bolje atmosferske prilike.

Kako svi znaci pokazuju, 1929. godina upisat će se zlatnim slovima u povijest svjetske aeronautike.

Rekord visine u zraku vodi zasada Francuz Lemoigne, koji se popeo u zrak preko 12 km u visinu. Na toj je visini studen 60 stupnjeva ispod ništice.

I. E.

KOSTAJNICA.

Porušeni i zapušteni stoje naši stari gradovi. Na obalama rijeka u čvrstim i biranim zakloništima, čekaju svjedoci minulih vjekova, da ih zub vremena sravna sa zemljom. Zaboravnost i nezahvalnost sinova, tim je tragičnija, što nam povijest tek tih starih gradova, — oko kojih se okupljao narodni život i odlučivala njegova sudbina od pradavnih pa do nedavnih vremena — može dati svu snagu i vedrinu života, a mi te žive spomenike pisane osnovice budućnosti prepuštamo haranju nepovratnoga vremena.

Ne upuštajući se u etimologičko nagađanje imena Kostajnice, spominjemo odmah, da je ovdje nađen trag rimskim građevinama, a rimska cesta iz Siska do Dubice, dala je 5 miljokaza s imenima careva (od 213—378 god. pos. Krista).

Kostajnica se prvi put spominje u pisanoj povelji 4. VI. 1258., i to kao »terra Costonicha« koje se dio odstupa dubičkom castrumu. Odstup potvrđuju kralj Stjepan V. g. 1272., a još se spominje ona g. 1290. u izreci »ad viam de Coztanicha ad Dubicham venientem«.

Isprava iz god. 1324. kaže, da je ban Ivan darovao »comesu Dionizu de Costanicha« posjed Gergen. Knez Dioniz je uz braću Pavla, Jurja i Ivana bio sin hrv. bana Stjepana Babonića. Dioniza i braću mu, kao protivnike Karla Roberta svladao je g. 1326. ban Mikac. Loze knezova Babonića bjehu: Krupska, Blagajska, Kostajnička i Vodičevska. Knez Dioniz imao je sina Peteva i Ivana, koji umre 1352. g. i ostavi sina Nikolu. Dionizije življaše još malo iza 1370. godine.

Znademo, da su dalje bili gospodari grada Arlandovići, a po smrti L. Totha od Susjedgrada, dala je g. 1440. kraljica Elizabeta darovnicu za grad braći Fridriku i Ulriku Celjskom. Međutim nijesu Celjski bili uvedeni u posjed Kostajnice, jer nam povelja od 24. VIII. 1442. javlja, da je Jelena kći Mučina plemića od Lipovca, darovala kao vjenčani dar svomu mužu Martinu Frankapanu gradove Lipovac, Komogovinu i Kostajnicu. Vjerojatno je, da je Jelena član izumrle porodice Toth.

Jelena ubrzo umre, a knez Martin oženi se Dorom Babonić-Blagajkom (Ursini) udovicom iza kneza Ivaniša Babonića, te dobi po njoj gradove Kozaru i Vrbas. Dora imadjaše sina Nikolu. Mimogred spominjem, da je knez Ivaniš s Ladislavom i Antunom bio sin Nikole Babonića, a taj je s braćom Stjepanom, Ivanom i Babom, bio bratučed »comesu Dionizu de Coztanicha«. Bijahu to sinovi Dujama, kojega otac Radoslav, bješe brat Stjepanu Baboniću ocu Dionizijevu.

Važna je kod toga zgoda iz g. 1449. kada su se braća Frankopani sastali u Modrušama, i u diobenom ugovoru pojedinačno zakleli, da će imanje, umrlog brata bez muškog odvjetka pripasti izravno braći.

U borbama o prijesto između Fridrika III. i Matije Korvina, knez Martin stoji na strani prvoga. Ali, kada je Matija g. 1463. poduzeo vojnu na Bosnu i slavodobitno se vrativši krunio u Budimu, očito je, da se Martin prepao za imanja; poklonio se uz druge velikaše, bivše protivnike Matijine, kralju, i da mu ugodi, određuje 5. IV. 1464., da grad Kostajnica imade po njegovoj smrti pripasti izravno kralju, a Krupu daruje odmah.

Na to planu braća, jer je time prekršio diobeni ugovor iz g. 1449., a sinovac ga Anž uhvati, zatvori i okuje u svom gradu Brinju. Iz sužanjstva ga izbavi Ivan Bevenjud od Ostrožna založiv Anžu svoj grad Skrad, a knez Martin nadari svog bivšeg vjernog slugu, što mu 2. VII. 1471. založi za 4000 zl. for. Kostajnicu. God. 1478. pristade za 1.500 for. i kralj Matija, da Bevenjud drži grad, a g. 1480. pokloni ga sasvim. Martin Frankopan umre g. 1479., a od Bevenjuda zatraži svojevoljni kralj Matijaš g. 1482. predaju grada u ruke despotu Vuku Brankoviću i njegovim sinovima, koji ga i držahu, no iza despotove smrti dobiva Bevenjud grad natrag, jer ga g. 1492. prodaje L. Egervaru, hrvatskom banu. Iza toga pripade grad prioratu vranskom, a po smrti bana Berislavića g. 1519. upravitelja priorata, dolazi svjetovni upravitelj Ivan Tah, koji g. 1529. boravi u Kostajnici, i koji založi priorska imanja za 12.000 for. Nikoli Zrinskom. Zrinski su g. 1537. ustupili grad Katzianeru, ali ga radi šurovanja s Turcima dadoše tu g. 1539. pogubiti. U molbi kralju za darovnicu za imanja nazivlju Zrinski Kostajnicu: caput et ianua totius regni Croatiae.

Još g. 1540. opsjedali su Turci Kostajnicu, a g. 1556. dođe pod nju Malkoč-beg bosanski, i podsjede je. Grad je 23. srpnja pao, izdajom kapetana Lusthallera. Padom Kostajnice bijaše probijena hrvatska defenziva na Uni, pa ga suvremeni ljetopisac fra Ivan Tomašić i obilježava kao: causa et origo destructio (nis.) inferoiris partis Coruatiae. Radi pada se u kolovozu odrekne ozlovoljen banske časti Nikola Zrinski. Od tada se vode za nju borbe; za tursku premoć značila je mnogo, bijaše njihovo ishodište, pa su je zato i ogorčeno branili.

Godine 1574. poduzeo je provalu na Kostajnicu Ivan Panović, koji je »s malimi četi mnoge Turke razbil i pobil«, a god. 1585. ban Tomo Erdödi zauze i izgori mjesto Kostajnicu, načini preko Une most te oplijeni spahijske dvorove.

U srpnju 1596. došla je pod Kostajnicu hrvatska vojska od 6000 vojnika, pod zapovjedništvom baruna Herbersteina, bana Draškovića i Obričana. Nakon pucanja sa »Djeda« na tvrđu, zauzmu i oplijenjene mjesto, pređu preko Une i potuku Apardi-pašu, ali se vrate natrag u Petrinju radi neodržanja obećanja »Vlaha« da će im pomoći, a svejedno se s Turcima borili protiv Hrvata.

Juraj Zrinski potuče g. 1624. kostajničke Turke, pohvata stoku i razdijeli je među vojsku. Niti Nikola Zrinski ne mogaše g. 1651. zauzeti Kostajnicu, kada je potukao Omer-agu, dizdara kostajničkog, zapalio turski mlin na Uni te se povratio natrag radi nestašice topova. Na povratku se razvio žestok boj, koji potraja osam sati, gdje su Hrvati smlavili tursku vojsku. Historik Ratkay, koji je bio u ovoj vojni, kaže da ovaj put nijesu Turci prisilili samo »Vlahe«, nego i katoličke »Magjare« iz turske Krajine, da se bore protiv Hrvata. »Magjari« bijahu Hrvati, koji se naseliše u Kostajnici, te se i danas dio grada zove ovim imenom.

God. 1686. zauzeo je ban Erdödi Nikola mjesto Kostajnicu, naselio ga kršćanima, a g. 1688. nakon krvave bitke pade i tvrđa i ostade zauvijek hrvatskom.

Tvrđa je popravljena g. 1699. Buna krajišnika, Hrvata i Srba g. 1739. bila je u Kostajnici krvavo ugušena. Poslije pada sazidan je ponovno i franjevački samostan, kako se to po slici iz g. 1729. lijepo vidi. Unica je kudikamo veća od današnje, a na lijevoj obali otoka vidi se turski mlin, što ga je spalio 1651. Nikola Zrinski. Danas još imade kolaca od tog mlina. Na brodu »Djedu«, koje se privilo uz Kostajnicu, vidi se karaula, gdje su Turci dočekivali hrvatske vojske, pa onda uzmicali u tvrđu. Dandanas vide se jasni ostaci šančeva na Djedu.

Na početku 19. vijeka pala je Kostajnica pod vlast velikog Napoleona, koji sagradi most preko Une i postavi stupove s incijalima svoga imena, što sve još i danas stoji. G. 1813. osvojio je natrag Kostajnicu general Čivić, a g. 1819. kada je vladala u okolišu kuga, učiniše »va ime varaska i czele opchine — postuvani goszpodari varasha« »vekivechni zagovor« Sv. Ani da ih Bog očuva od »kusne szmrti i hman zraka«.

U današnje vrijeme grad je nešto popravljen, ali se sve više i više kida kamenje s njega, i stoje porušene one njegove ponosne kule, pa se čini kao soko slomljenih krila. Bilo bi poželjno, da se ova rijetka historijska, osebujna gradjevina sačuva, te da se preda potomcima na uspomenu prošlih vremena. Kraj je kostajnički Bogom nadaren prirodnom ljepotom, a u onim krasnim, ljetnim noćima, kada mjesečina obasja cio kraj, i kada sve utone u tiho i bespomoćno umiranje, onda se čuje, kako Una dere svojim sedrama, i kako šumi Djed, a stari krovovi kostajničkih kuća i one uske i visoke ulice primaju dašak vjetra, da ga pošalju prastarom gradu, koji dugo i dugo vremena oplakuje Una, i koji sniva san prošlih, čemernih i tužnih vjekova. Kao sin Kostajnice, želim još bolji napredak i sretniju budućnost, te joj posvećujem ovaj skromni historijski prikaz.

Matko Grabić-Djedovski,
petogimnazijalac, Kostajnica

ŠKOLSKA DJECA U ŠVEDSKOJ I ULAGANJE U ŠTEDIONICE.

Kako ulaganje novca u štedionice upućuje svakoga na što veću štednju, to je dobro, da već omladina od najranije mladosti počinje štedjeti. Time se kod mladeži pobudjuje volja i želja za štednjom, koja je jedna od velikih kreposti svakog čovjeka. To je ujedno i odgojno sredstvo za školsku mladež, koja na taj način već rano počinje misliti o svojim željama i potrebama za budućnost. Zato su u vrlo naprednoj Švedskoj uvele mnoge lokalne štedionice u mnogim naprednim općinama vrlo lijepi običaj, da svako dijete, čim bude upisano u prvi razred pučke škole, dobije uložnu knjižicu sa dvije švedske krune (30 dinara) temeljne glavnice, s uputom, da samo dalje štedi. Štedionička je knjižica u umjetničkom lijepom povezu, na kojem se nalazi stara švedska poslovica: »Štednja je krepost!« Djeca su naravno vrlo ponosna, da već tako rano imadu uložen svoj novac u banci te sama nastoje, da što više uštede i ulože u tu svoju darovanu knjižicu i da tako povećaju svoju malu temeljnu glavnicu. Iz te knjige ne smiju međutim ništa izvaditi, dok ne postanu punoljetni ili do svoje 21. godine. Često se do toga vremena sabere lijepa svota u takovoj dačkoj knjižici, te bude mnogima od praktične i materijalne koristi za nastupa u njegovu

novom životnom zvanju. Kako bi bilo lijepo, da se i kod nas koja banka povede za sličnim i lijepim ovim običajem.

Dr. Bučar.

Današnjica, njezini problemi i zadaće, koje valja riješiti.

U svjetskoj povijesti bit će označen nedavni veliki rat kao pokretnica, kao meda izmedu dvaju doba, ili kako se to u povijesti naziva, izmedu dvije periode. Danas još nije moguće procijeniti svu važnost toga groznog pokolja. Sam taj čin odviše nam je blizu. Mi smo još uvijek pod utjecajem njegovih strahota. Sve nam to priječi, da ratu odredimo mjesto u povijesnom zbivanju i da mu odmjerimo važnost, koju on imade po svojim posljedicama u relaciji s ostalim povijesnim događajima. Tako nam se ukazuje to stanje, ako ga promatramo s čisto objektivnog i znanstvenog povijesnog stajališta. No ako moramo da dademo sliku ili kakvu takvu analizu današnjeg našeg vremena, onda sudeći prema nekim pojavama, koje danas postoje, a koje smo još jučer smatrali utopi'ama, moramo da zaključimo, da je svjetski rat izazvao revoluciju na svim područjima ljudske djelatnosti. Slika Evrope preko noći se izmijenila. Ima u svijetu novih markantnih pojava, koje se ne mogu mimoići i pred kojima se ne mogu zatvoriti oči. U nauci otvorili su se novi vidici. Novi tehnički pronalasci govore, kao da je područje ljudske djelatnosti neiscrpno.

Kad promotrimo i usporedimo s jedne strane goleme zadaće, koje nam prilike i naše vrijeme iznose, a s druge strane odgoj i objekt na koji je usredotočen glavni interes naše omladine, onda se rađa bojazan, da naša mlađa generacija ne će biti dorasla svojem pozivu. Već sama školska nastava tako je okljaštrena i ograničena na ono, što je zaista najnužnije, da o kakvom posebnom proučavanju, studiranju i zanimanju i ne govorimo. Današnja omladina zaražena je sportom, modernim crnačkim plesovima. Tome nije samo kriv odgoj, nedostatak nadzora ili neka naročita pokvarenost. Osuditi odmah i samo naprečac današnju mladu generaciju bilo bi nepravično. Ta pretjeranost plod je i specijalnih prilika i naročitih odnosa. Današnje vrijeme traži specijalizaciju. Tehnika je tako diferencirala svako pojedino područje ljudske djelatnosti, da potpuno snalaženje u pojedinim područjima zahtijeva dugotrajan studij, koji prema tome isključuje upoznavanje sa drugim. To je jedan uzrok. A drugi je: posvemašnji nedostatak harmonije. Tipična je oznaka današnjega života nesklad. Ni u čem nema mjere. Živi se i radi onako od oka. Danas nema onog shvaćanja i onog duha, koji je resio grčku antiku. Moguće danas nitko i ne pomišlja, da je sva tajna antikne ljepote sadržana jedino u savršenoj harmoniji. Promotrimo li kakav kip starog kojeg grčkog majstora, ili koji hram, odu ili govor, pa i same olimpijske igre, vidjet ćemo da sve to odiše vanrednom harmonijom, koju nije uspjelo nikada kasnije postići. Zakoni te harmonije bili su s vremenom sve više kršeni, dok nijesu danas konačno posve uništeni. I za to je prva dužnost, da se ponovo stvore zakoni te harmonije. Ali kako?

Mi ćemo ovdje da pokušamo dati jedno rješenje. Poznata je stvar, da mi Slaveni, a naročito Hrvati imademo osobito razvijen smisao za glazbu. Različni strani stručnjaci, a i visoki međunarodni muzički forumi, priznali su Hrvatima, da im na području zborne glazbene tvorbe kako čisto kreativne, tako i reproduktivne nema premca i da im u tom pogledu pripada prvenstvo. Što to znači, može si svaki sam da predoči, ako usporedi šačicu nas Hrvata s ostalim daleko brojnijim i kulturnijim narodima. A ujedno znamo, da je »glazba umjetnost, koja naše osjećaje izrazuje glasovima, a umjetnost treba da prikaže ljepotu. Ta se pak ljepota izrazuje tako, da se pravilno izmjenjuju sitni i krupni, kraći i dulji, slabiji i jači glasovi, a izrazuje se i tako, da istodobno i skladno zvuče ti raznoliki glasovi« (dr. M. Stahuljak). Kako vidimo, osnov je glazbe harmonija. Prema tome tko nema osjećaja za harmoniju, nema ga ni za glazbu, i obratno. Intenzivnim gajenjem i njegovanjem glazbe, smisao za koju nam je i onako prirođen, usavršit će se i osjećaji za harmoniju, koja će u prvom redu biti ograničena na glazbeni izražaj, no koja će po malo prelaziti i na ostale izražaje. Dakle dužnost nam je, da se svim svojim žarom posvetimo gajenju glazbe i to zborne glazbe. No kod toga ne smijemo da izgubimo iz vida još jednu isto tako važnu činjenicu. Povijesno je naime utvrđeno, da su od svih južnih Slavena jedini Hrvati donijeli iz svoje slavenske pradomovine svoje naročito glazbalo, koje se naziva tamburom. Svi mi znamo, kako tambura izgleda. Svi smo već nebrojeno puta čuli udaranje u nju, a i malo imade ljudi, koji ne znaju na nju da sviraju. Pa ipak slabo je bilo poznato, da je taj instrumenat koji je sve do danas ostao najmilijim glazbalom našeg seljačkog naroda, isključivo hrvatsko narodno glazbalo.

»U teškim časovima, kad je hrvatski narod još vodio borbu za opstanak s Avarima, Madarima, Tatarima i Turcima, hrvatski seljak — jer drugoga »naroda« onda nije bilo — tamburom je kratio i činio ugodnijim svoje dane, a njom je slavio i svoje junake. Tako postade tambura starim Hrvatima vjerna drugarica i jedina tješiteljica. A jednako i u radosnim časovima hrvatski je seljak posezao za tamburom, te mu je ona život i sladila. U ta stara vremena tamburao je seljak sâm i pjevao uz tamburu. Ta se tambura zove »tambura za samca« ili »danguba«.

Razvitkom gospodarskog života javlja se uz seljački i obrtnički stalež, koji je u uskoj vezi sa seljakom, pa tako obrtnik prima tamburu od seljaka, te tambura postade i obrtniku vjerna drugarica. Ipak u to doba i seljak je i obrtnik p o j e d i n a č n i tamburaš.

Ali u daljem toku narodnoga života i u glazbenom razvoju osjetila se socijalna potreba, da više njih skupno tamburaju. Najprije tamburaju dvojica, kasnije trojica, pa četvorica, petorica, šestorica, sedmorica, osmorica, devetorica i t. d. To su već tamburaški z b o r o v i.

Divan stvaralački um našega naroda proizveo je za skupno tamburanje i posebne vrste tambura i razlikovao ih ovako: 1. Bisernica, 2. Tamburica ili primašica (sadašnji brač I.), 3. Šara (sadašnji brač II.), 4. Čangura ili kontrašica (nalik na bugariju), 5. Sitna bugarija, 6. Krupna bugarija, 7. Berde, 8. Krupno berde. Tamburalo je već onda zajedno po 3, 4, 5, 6, 8, 10 i 12 tamburaša.

Uspješno djelovanje tamburaških zborova opaža se osobito u doba »ilirskoga pokreta«, kad se hrvatski narod — prije 90 godina — budi od dugotrajnog sna. Uz preporoditelja dra Ljudevita Gaja velike si zasluge stekoše tamburaški zborovi, koji su davorijama »Nek se hrusti«, »Prosto zrakom«, »Oj Hrvatska, oj« i drugim davorijama budili narodnu svijest. Ti tamburaški zborovi prelaze dapače granicu, pa probuđuju i one Hrvate, koji prebivaju u Ugarskoj!

Od seljaka i obrtnika primaju sada tamburu i gospoda. Vatrena domorotka grofica Erdödy (rodena u Raz-

voru kod Klanjca, u krasnom predjelu hrvatskoga Zagorja) složila je godine 1843. na temelju narodnih popjevaka »valcere« te ih nazvala »tamburica«. Ista ta grofica prva je pjevala u koncertu Livadićevu popijevku »Još Hrvatska nij' propala« (1833.), prva je plesala narodno kolo (1836.) i pjevala u operi »Ljubav i zloba« od Lisinskoga (1846.). Godine 1847. ustrojio je Pajo Kolarić, gradski činovnik u Osijeku, tamburaški zbor, te je tako hrvatskim popi'evkama i hrvatskim glazbenim komadima u ponijemčenom Osijeku budio hrvatsku svijest. Za Pajom Kolarićem povela su se i ostala gospoda, te tambura postaje važan činilac u svim znatnijim narodnim događajima, tako kod ustoličenja biskupa Strossmayera i drugdje.

Uza sve to opazilo se, da tambura odveć sporo napreduje, jer su svi dosad spomenuti tamburaši djelovali, a da nisu poznavali kajdâ. Pokazalo se, da tamburaši treba da tamburaju po kajdama, a u tu svrhu trebalo je ponešto promijeniti i sastav tamburaških zborova. Tu zadaću izvedoše Fr. Kuhač, H. Sedlaček i Mijo Majer s našim hrvatskim sveučilišnim đacima« (dr. M. Stahuljak).

To bi bila u najkraćim crtama povijest tambure. I ako je tambura hrvatsko narodno glazbalo, i usprkos neumornom radu gore spomenutih javnih radnika, tamburi se nije u Hrvatskoj posvećivala dovoljna pažnja. Štaviše ona je bila u nas i zapostavljena. No dok su Hrvati gotovo zaboravili na nju, udomaćila se ona u Poljskoj i Češkoj. Osobito Česi prigrliše tamburu, kao da je ona češko narodno glazbalo i osnovaše dapače »Savez tamburaških zborova«. I kada je već nastala bo'azan, da će prave hrvatske tambure nestati, preuzima inicijativu u svoje ruke Seljačka Sloga i osniva »Hrvatski tamburaški savez«. Tim činom zadužila je Seljačka Sloga uvelike hrvatski narod i izvršila veliko kulturno djelo. Čin Seljačke Sloge ne smije ostati osamljen. Svi mi treba da što više poradimo na osnivanju tamburaških zborova. A u prvom redu su na to zvani naši đaci, učenici srednjih škola. Kao što su nekada s Kuhačem i ostalim glazbenim našim pionirima đaci poveli kolo i posvema se predali teškom ali uzvišenom patriotskom radu, tako i današn'a generacija ne smije da ostane skrštenih ruku. Današnja omladina ne smije da zaostane za onom iz prošlog stoljeća. Štaviše ona je mora i preteći. A zašto?

Evo zato: Tambura je, kako smo već spomenuli, hrvatsko narodno glazbalo. Kao svijestan narod dužni smo da naše specifične narodne osobine ljubomorno čuvamo i da ih najpomnije njegujemo, 'er po tome jesmo ono, što jesmo: potpunoma izgrađen narod sa svojom vlastitom kulturom. A kao dio toga naroda omladina je prva pozvana, da u tom pravcu poradi svim svojim silama. Uvriježilo se mišljenje, da je tambura prost instrumenat, na ko'i sviraju samo seljaci, i to po birtijama. Slučaj s Poljskom i Češkom dokazao je protivno i mi možemo da se stidimo radi takvog načina mišljenja. Bude li omladina prigrlila to glazbalo, nestat će i te predrasude.

Nadalje gajenje tamburanja imade važnu odgojnu zadaću. Gore smo naveli, da je zbor onaj lik tvorbe, koji nama Hrvatima naročito leži. Ali za zborno p'evanje potrebne su dvije stvari: neka glazbena prednaobrazba i stalni glasovi. Poznato je, da čovjek nema odmah stalan glas, nego da mu se on s razvijanjem u mladosti mijenja. Ta pojava naziva se stručnim izrazom: mutiranje. Pjevanje za vrijeme mutiran'a veoma je škodljivo. I to vrijeme, vrijeme mutiranja, treba što korisnije upotrijebiti. Tu dolazi tamburica kao od Boga poslana. Zabavljena tamburom obladina stiječe potrebne muzičko znanje, vježba si sluh i sistematski se razvija muzikalnost. Tamburica postaje dakle odličnom pedagoškim sredstvom. Za to ne bi smjelo biti ni'edne škole, da nema bar jedan tamburaški zbor.

S time u savezu dolazi do izražaja još jedna prednost. Naš seljak, a i obrtnici po većim i manjim mjestima naše provincije bavili bi se intenzivnije gajenjem tambure, kada bi ih tko imao u tome da poduči. Sudjelovanjem u školskom zboru za vri'eme školske godine stekli bi đaci dovoljno znanja, da onda za vrijeme praznika osnuju medu svojim vršnjacima na selu i po gradovima tamburaške zborove i da ih svojim savjetom i aktivnim radom podupru. Surađujući sa svojim vršnjacima, koji su ostali na svo'im njivama i kod svog roditeljskog alata, došli bi u neposredni dodir sa svim slojevima našega naroda i našli se povezani istim idealima kod jednog istog kulturnog posla. Na taj način bi se omladina privikavala pozitivnom radu, i to na kulturnom polju, koje je uščuvalo za burnih vremena naše nacionalne osjećaje neoštećene i štaviše još ih pojačalo. Tim radom nestalo bi onih razlika, koje su još do nedavna bile tako oštre i ko'e su otudile inteligenciju od seljaka.

Na taj način niknula bi nova generacija inteligencije, koja bi priviknuta pozitivnom kulturnom i patriotskom radu bila pravi odraz narodne naše duše i koja bi imala razvito shvaćanje za sve narodne potrebe, a nesamo za svoj džep i svoju razonodu. Na ta' način odgojili bi se pravi narodni ljudi, koji bi sve svoje znanje i sposobnost stavili u službu općenitosti. Ne treba sasvim uništiti sport Kada se sportu pridruži i takav rad, kada se uz krepko tijelo stvori i izgradi i krepak duh, onda možemo mirno da pođemo u susret našoj budućnosti.

Ponavljamo, da primjer Seljačke Sloge ne smije ostati osamljen. A znajući da se na pojedinim gimnazijama i školama gaji tamburanje, bila je namjera ovih redaka, da se sav taj rad sistematizira, da se reorganizira u gore spomenutim smjerovima i da mu se dade zajednički cilj, oko kojeg valja poraditi živo, ustrajno i svijesno!

Dr. Mijo Majer.

KANADA.

Mnogo se našega naroda prije rata iseljivalo u Sjedinjene Američke Države. Sada su Sjedinjene Američke Države ograničile useljivanje, i naši ljudi, koji misle, da će im u tudini biti bolje negoli kod kuće, sele najviše u Braziliju, Argentinu i Kanadu. Oni koji odu u Braziliju i u Argentinu, imaju malo izgleda, da će nešto polučiti, jer prilike su za radnike i za druge tamo vrlo teške. U te dvije države iseljava se mnogo Talijana i Španjolaca, koji su prvi kolonizirali te zemlje i nadnice su tamo malene, a posao težak, dok je klima dosta nezdrava i pogubna. Oni koji se sele u Kanadu imaju bolje izgleda za zaradu i napredak, jer to je zemlja bogata, rodna, zdrava, slabo napučena i s dosta kapitala. Poradi toga je poželjno, da se naš svijet, kada već ide iz rodne zemlje, radije seli u Kanadu negoli u južno-američke države. Nadnice su u Kanadi daleko bolje i mogućnost za razvitak puno veća.

Mnogo naših ljudi ne zna, gdje je i kakva je Kanada. Kada se govori o Sjevernoj Americi, misli se u prvom redu na Sjedinjene Američke Države, dok se i Kanada nalazi u Sjevernoj Americi. Napose poslije rata Kanada se tako obogatila i ojačala, da se posvuda u svijetu spominje kao zemlja velike budućnosti. Kanada obuhvata teritorij koji je velik 9,659.450 četvornih klm, prema tomu je samo malo manja od Sjedinjenih Država, koje obuhvataju 9,695.360 četvornih klm. Skoro trećina te površine još je neistražena. Na jugu, zemlja graniči sa Sjedinjenim Državama; na sjevero-zapadu sa Aljaskom, koja pripada Sjedinjenim Drža-

vama, dok su joj ostale granice oceani: Atlantski, Tihi Ocean i Sjeverno Ledeno More.

Kanada je sastavni dio britanskog carstva ili britanski dominion i to od godine 1867. Uređena je federativno, a dijeli se na devet pokrajina. Danas broji Kanada samo 9,6 milijuna žitelja ili na jedan četvorni kilometar otpada jedan Kanađanin. Osim urođenika, Indijaca i Eskima, kanadsko pučanstvo sastoji se od useljenika. Velik dio useljenika potječe iz Francuske, koji su se na početku 17. stoljeća stali seliti iz Normandije u Kanadu. Francuzi su se poglavito naselili na istoku zemlje i žive u pokrajini Quebec. Kada su Francuzi izgubili Kanadu u ratu s Englezima, počeli su se doseljivati Englezi. U zadnjih 50 godina potrostručilo se je pučanstvo u zemlji jedno poradi jakog useljivanja, a drugo poradi naglog množenja pučanstva. Hrvata ima također nekoliko desetaka tisuća u Kanadi, a bave se u glavnom poljodjelstvom.

Glavni grad Kanade je Otawa sa 108.000 stanovnika u pokrajini Ontario, pokraj istoimenog jezera. U njemu je važna trgovina drvima. Najvažniji je grad u zemlji Montreal i broji 900.000 stanovnika, a leži na rijeci Sv. Lovre. To je najvažnije trgovačko i industrijsko mjesto u državi. 200 kilometara niže na istoj rijeci leži grad Quebec sa 110.000 stanovnika, u kojemu nastavaju useljenici Francuzi. Znatan je grad Toronto, koji leži na jezeru Ontario a broji 522.000 stanovnika. Winipeg je najvažnije tržište pšenice u Kanadi, a broji 180.000 stanovnika. U tom gradu i njegovoj okolici ima mnogo doseljenih Poljaka i Ukrajinaca i naših ljudi. Vancouver leži na zapadnoj obali Kanade, a ima 120.000 stanovnika. I u tom gradu ima mnogo naših ljudi, a naš konzul je tamo Stjepan Raymer rodom iz Zagreba.

Najvažnije privredne grane u Kanadi jesu: šumarstvo, poljoprivreda, ribarstvo, rudarstvo i lov. Kanada je najvažnija eksportna zemlja za pšenicu, i većina pšenice, koju uvoze prenapučene evropske zemlje kao Njemačka i Engleska, dolazi iz Kanade. Najvažnija polja, na kojima rodi žito, jesu polja, koja se nalaze u sredini zemlje prema jugu u pokrajinama Manitoba, Saskačevan i Alberta. Skoro 95% produkcije pšenice potječe iz toga kraja. Kanada producira godišnje pšenice za 500 milijuna dolara ili za 28 milijarda dinara. Samo četvrtinu te pšenice treba Kanada za svoje potrebe, a sve ostalo izvozi, pa tako u zemlji ostane svake godine do 20 milijarda dinara od žetve. Uz pšenicu se mnogo kultivira i zob, koje se godišnje producira za 230 milijuna dolara, zatim krompir i sijeno.

Kako je Kanada šumovita i gorovita zemlja, ima u njoj mnogo divljači a na desetke tisuća ljudi bavi se samo lovom na divljač radi krzna. Godišnje se u Kanadi dobije za 50 milijuna dolara krzna, a od toga se tri četvrtine izvozi u druge zemlje.

Od svojih šuma Kanada ima prihoda 200 milijuna dolara. Mnogo naših ljudi radi u kanadskim šumama, gdje obaraju orijaške jele i omorike. Uz Rusiju i Sjedinjene Države, Kanada je najveći producent drva na svijetu. Mnogo ima u toj zemlji ugljena, zlata, srebra, olova, bakra i nikela. Godišnje se proizvodi tih kovina za 200 milijuna dolara. Znatna je u zemlji mlinska, drvna, papirna, mljekarska i električna industrija. Zemlja je isprepletena željezničkom mrežom od 68.000 kilometara. Polovica željeznica pripada državi, a polovica privatnim željezničkim društvima.

Klima je u zemlji veoma oštra, zarade su dobre, kada ima posla, te se kreću od 4—8 dolara na dan (220—440 dinara). Međutim posla nije moguće uvijek dobiti i zato niti tamo ne cvatu ruže iseljenicima.

ZABAVA I ŠALA

ODGONETKE BR. 6.

1. Muhara, Ivanec, Lodi, akvamarin, Novi, Orenburg, Gaza, rujan, Ismena, Zacatecas, Omladina, Vaganski vrh, Ivakić = Milan Ogrizović — Hasan-aginica. — 2. Radi ob dan, uči u noć kasnu, Za tu našu domovinu krasnu. — 3. 2, 5, 10, 15, — 15, 10, 5, 2, — 5, 2, 15, 10, — 10, 15, 2, 5. — 4. Job, oko, sol, Ida, pet, jao, Eva, lud, ala, čir, Iso, ćuk = Josip Jelačić. — 5. Bakar. — 6. Telal, otelo, katar, Zlata, lakat. — 7. Jako, osam, srna, Isus, pero, juha, Uroš, riba, Ante, jela, ševa, tvrd, roda, orah, sram, Mura, alah, jeka, Etna, ćuk = Josip Juraj Štrosmajer. — 8. Kartaga. — 9 Drniš—Sisak, Gračac—Jaska, Japan—Moskva, Lion—Babilon. — 10. Dinar, Tunis, prah, Rim, Pir, ham. — 11. Čuvajmo naše more! — 12. 9×8=72+7+6+5+4+3+2+1=100. — 13. Riba, Ivan, bara, Anam. — 14. kokoš, ovaj, kao, oj, č. — 15. Australija, romanopisac. — 16. Glagolica.

Odgonetnuli: Čakovac: Rajko Crnjaković (sve osim 1.) — Dubrovnik: Lucie Strelli (sve). — Osijek: Vjekoslav Maštrović (3, 4, 5, 8, 9, 10, 12—16). — Požega: Zdenka Tomašević (sve). — Punat: Jakov Poša (sve osim 1. 2, 12). — Sarajevo: Branka Skrbić (3, 4, 6—11, 14, 16). — Senj: Ratimir Rukavina (sve osim 1, 3). — Split: Miroslav Asić (2, 3, 5, 7, 10—15), Ante Kovačić (2, 5, 6, 7, 10—16), Vojko Tudor (sve osim 1, 2). — Šibenik: Anka Antunac (2, 4, 5, 8, 9, 15, 16). — Vinkovci: Stjepan Kemenović (3, 5, 7—16), Ante Manojlović (sve osim 1, 16), Dragan Šekulin (sve osim 1, 12). — Nova Gradiška: Eduard Fried (sve osim 1, 2, 13), Juraj Petričević (sve). Zagreb: D. Crnjaković (sve), S. Donner (2, 4, 6, 7, 8, 9, 11), Vladimir Gazdik (sve), Dragica i Andrija Juratović (3, 4, 5, 8, 10—16), Vlad. Jurčić (sve), Zvonko Kuhar (sve), Vjera Marinić (4—14), Zvonimir Marohnić (3, 4, 7, 10, 14, 16), Albert Novak (4, 5, 6, 7, 14—16), Veljko Novak (sve), V. Stunković (sve osim 1, 2, 16), Vlatko Virag-Drašković (sve).

ODGONETKE BR. 7.

1. Som, tri, Ana, nos, kit, osa, vuk, rak, ako, zec = Stanko Vraz. — 2. Dositej Obradović. — 3. Omladina. — 4. Istra, sunce, Paris, Elida, Cezar, Isker, palac, Atena, rukav, Eskim, Cipar, islam = Ispeci, pa reci. — 5. Kulin ban. — 6. Vodoravno: 2. Pir, 4. zatim, 6. dar, 7. srp, 9. G A C (Grazer Atletic Club), 11. sav, 13. Don, 14. Hav(ana), 16. red, 18. mur, 19. pekar, 20. čir, 21. oko, 22. jal, 23. fes, 24. ist, 26. jur, 27. Tom (Mix), 30. raj, 30. pogan, 32. jež. — Okomito: 1. kit, 2. par, 3. ris, 4. zec, 5. mrs, 2. dan, 8. par, 9. Gorki, 10. Bakar,, 12. večer, 13. dno, 14. hej, 15. val, 17. pis, 21. Ost (post), 23. fuj, 25. top, 26. Jan, 28. moj, 29. raž, 31. Gea. — 7. Naum, igla, kola, ozon, lice, Adam, zora, rudo, Isus, Nero, Soča, kava, Ivan = Nikola Zrinski. — 8. Tvornica. — 9. S-Ub-lim-at-I, R-ubi-N, E-rat-O, T-al'eto-V, A-val-A, N-Ankin-G, B-Rut-O, O-vi-D, Ž-er-Omsk-I, I-ra-N, C-I. R-A. = Sretan Božić i Nova Godina. — 10. Alaupović, Lazarević, Arnold, Utješenović, Preradović, Ogrizović, Vojnović, Ilijić, Ćipiko. — 11. Bela, Abel, babo, grab. — 12. Petar Veliki, sunce zapada, velika bara, bujica uništava. — 13. Glasoviti risač pođe na Risnjak da riše one krajeve. Sobom je ponio osim risaćih sprava i mnogo sira. Na putu sretne gladnog risa, naš risač baci sir risu i pobjegne niz Risnjak, a da ga nije marisao.

KRIŽALJKA.
(Šimun Balen — Sušak)

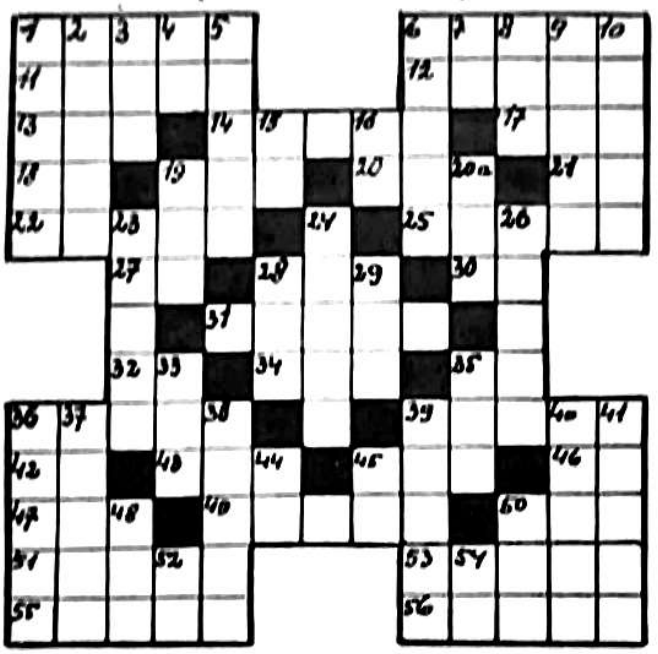

V o d o r a v n o: 1. Gorje u Aziji; 6. zanatlija; 11. žensko ime; 12. hunski kralj; 13. austrijski grad; 14. dobiva se iz sača; 17. kradljivac; 18. iniciali hrv. pjesnika (†); 19. dio vremena; 20. dio životinje; 21. pokazna zamjenica; 22. muško ime; 25. pripadnik azijskog naroda; 27. lična zamjenica; 28. ugao; 30. lična zamjenica; 31. novac; 32. uzdah; 34. mjesto za blažene; 35. isto što i »21. vodoravno«; 36. gusar; 39. mjesto u Dalmaciji; 42. talijanski artikl; 43. protivno ratu; 45. snažan; 46. veznik; 47. jelo; 49. ptica; 50. potreban svakome; 51. papiga; 53. divan, krasan (ž. r.); 55. zanatlija; 56. zanatlija.

O k o m i t o: 1. Rijeka u Italiji; 2. žensko ime; 3. austrijski grad; 4. slovo kako se izgovara; 5. dio kuće; 6. zamot (tud.); 7. latinski veznik; 8. sisavac; 9. treba zanatlija (gen. sg.); 10. zanimanje; 15. lična zamjenica; 16. mjera za površine; 19. rijeka u Rusiji; 20.a šahovski izraz; 23. pridjev; 24. rijeka; 26. mjesto u Dalmaciji; 28. perzijski kralj; 29. pokazna zamjenica; 33. konjska oprema; 35. tijek; 36 zanimanje; 37. narod; 38. zvijer; 39. grad u Aziji; 40. mjesto u Čehoslovačkoj; 41. zanimanje; 44. egipatski bog; 45. protivno od ne; 48. otok u Jadranskom moru; 50. osamljen; 52. egipatski bog; 54. oblik glagola »biti«.

SLOVĆANICA.
(Vlatko Virag Drašković)

Slogovi: al, al, am, an, blast, bo, dan, e, fra, ga, gi, i, jung, ko, la, las, ma, ni, ni, ni, ni, o, pat, po, ra, ri, rij, ro, sa, si, ska, stan, ta, ta, ta, taj, te, to, tra, u, va, ve, zem, zis, zo, zum, — daju: 1. utvara; 2. pojav na moru; 3. glazbena oznaka; 4. kemijska radiona; 5. evropska država; 6. azijsku državu; 7. grad iz staroga vijeka; 8. gora u Aziji; 9. narod; 10. sisavac; 11. franc. kolonija; 12. država u Aziji; 13. požar; 14. egipatska božica; 15. brdo u Alpama; 16. država u Africi.

Početna slova odozgo dolje i dočetna odozdo gore, daju poznati stih hrvatskoga pjesnika.

SKRIVAĆICE.
(Miroslav Rotschild)

1. Danas ima naša kuma novo odijelo.
2. Koza grebe po vratima.
3. Nagradu je dobio samo Boris.

ZAGONETNA POSJETNICA.
(Ivan Lisnić)

E. pl. G. Raki
Nin

Što je ovaj gospodar i odakle je?

PRIGODNA SLOVĆANICA.
(Vladimir Jurčić)

Iz slogova: a, al, bus, ci, di, di, di, do, e, fi, fon, ge, gent, hor, hu, i, i, i, i, is, jad, ja, je, je, je, jût, kiš, kar, kas, kron, l, la, lad, land, li, li, lo, lu, lu, met, mi, mig, mla, mum, na, na, na, nas, ne, ni, ni, ni, non, nov, nu, o, o, ob, pra, re, re, re, rek, ro, sa, so, stan, su, ta, tor, tru, u, u, vak, val, vat, vo, vo, vod, zi i ža — sastavi riječi slijedećih značenja:

1. Delator za Klaudija i Nerona; 2. glavna oznaka velegrada; 3. grčko slovo; 4. roman od Victora Hugo-a, 5. Hrvatski književnik; 6. zamjenik vladara; 7. svjetski liječnik; 8. evropski kralj; 9. mjesto u Španiji; 10. pustinjski vjetar; 11. doba veselja i zabave; 12. časopis; 13. europski poluotok; 14. važni dijelovi katoličke dogmatike; 15. opera; 16. crkvene molitve; 17. mirodija; 18. glavar prosvjetnog zavoda; 19. neizvedive osnove; 20. seljaku nemila stvar; 21. Agamemnonova kći; 22. protivan od veseo; 23. čuvar harema (3. padež); 24. hrvatski geograf; 25. Ima ga svaka z a d a ć a; 26. dio konjske opreme; 27. zagonetka.

Početna i dočetna slova dobro pogođenih riječi čitana odozgo dolje daju prigodnu želju uredništva »Omladine«.

DOPUNJALJKA.
(Zvonimir Frank)

I.

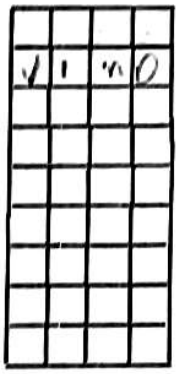

geografski izraz
žestoko piće
životinja
grad u Aziji
država u Aziji
država u Americi
zamjenica
grad u Švedskoj
grad u Rusiji

II.

I.—II. ime i prezime glasovitoga talijanskog putnika.

ZBRAJANJE.
(Šimun Balen)

Suglasnik + zvijer + lična zamjenica + veznik + lična zamjenica = ?

Ako spojiš sve nas skupa
Dobiti ćeš time,
Jedne naše vrlo plodne
Pokrajine ime.

MAGIČNA ČETVORINA.
(M. Polić)

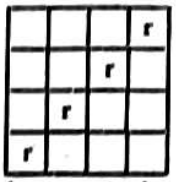

r
r
r
r

rijeka
vjetar
grad
muško ime

Vodoravno i okomito isto.

DOPUNJALKA.
(Josipa Weber)

I.

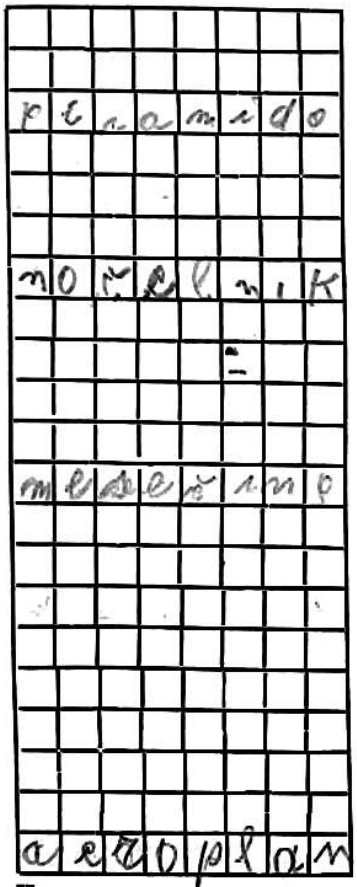

časopis
jelo
egipatska građevina
žensko ime
dragocjena ruda
gora u Hrvatskoj
upravlja gradom
Isusovi učenici
biljka
počelo
dio pokućstva
u noći sja (ekav.)
zao čovjek
biljka
u crkvi se čita
planina u Crnoj Gori
glagol
nepouzdani ljudi
slavonski pjesnik
nomadski narod
dižu se u vis

II.

Od I.—II. daje nam što?

TROSTRUKE SKRIVAČICE.
(Šimun Balen)

1. Vi svi imate na ruci rane.
2. I vrba se tu nalazi jako mnogo.

REBUS.
(Toma Smojvir.)

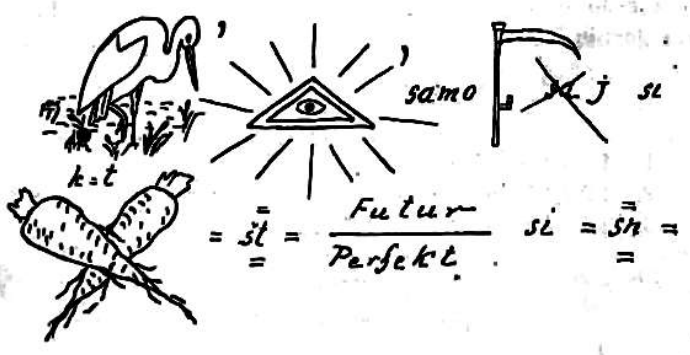

ARITMOGRIF.
(M. Polić)

I.

1 5 6 8 9 10	svjetski skitalac
2 4 11 4 12 4 13	životinja
3 6 14 4	pokrajina S. H. S.
4 5 4 2	naš otac
5 6 7 4 12	novac
6 5 4	gora
7 6 3	rijeka
4 12 15 4 7 11 9 3 8 14	grad u Rusiji

II.

I.—II. imaš u ruci.

KRIPTOGRAM.
(Zvonimir Trajbar)

1. Ogrizović Milan.
2. Smičiklas Tadije.
3. Palmotić Andrija.
4. Novak Vjenceslav.
5. Hirc Dragutin.
6. Badalić Hugo.
7. Mažuranić Ivan.
8. Kovačić Ante.

SKRIVAČICE.
(Eduard Jakovac)

1. Kan Adah je otputovao.
2. Gospi ću pokloniti knjigu.
3. Mate na konju jaše.

SKRIVAČICE.
(Vjekoslav Maštrović)

1. Krasni nam svanuše dani.
2. Maro, baci žito kokošima.
3. Ispekli su kolač.

DODAVALJKA.
(Šimun Balen)

Ja sam dio tijela,
Ded pogodi koji?
Sprijed dodaj slovo —
On ti pravdu kroji!

BROJČANICE.
(Šimun Balen)

a) Iz 1 2 3 4 5 1 naručio sam 3 4 5 1 i 5 4 3e.
b) 1 2 3 4 u 1 2 3 4 5 6 je veoma 3 4 5 6.
c) 1 2 3 4 2 3 je grad, a 4 2 3 rijeka.

KRIŽALJKA.
(Zvonimir Marohnić)

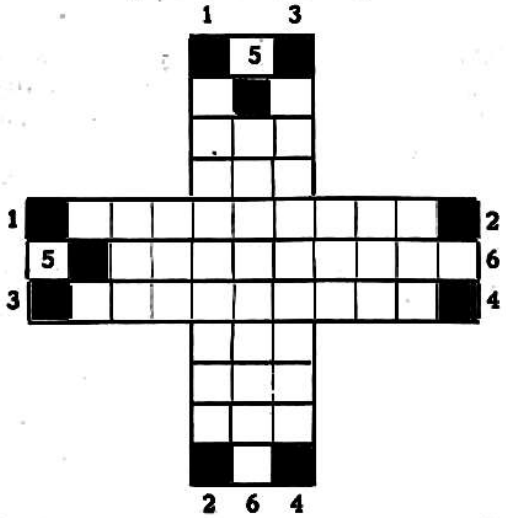

1—2 grad, 3—4 žena boga Brame, 5—6 grčki tiranin.

ŽAGONETNA POSJETNICA.
(Budimir Zagorac)

Mirko Dene
Ludina

Što je ovaj gospodin?

MOZAIK.
(Vladimir Gazdik)

I.

D	o	g
d	o	z

gospodar svega

plod

rado primaš

mjesto u Slavoniji

jadnik

aždaja

II.

I.—II. hrvatski muzikolog.

LOGOGRIF.
(Josip Krišković)

Zelena sam, mekana sam,
Milota je prava.
Na meni se, a u hladu,
Ljeti slatko spava.

Ded mi sada prvo slovo
Brajane izm'jeni —
Brzi vali hitro jure,
Djeca to su meni.

ZAGONETNA POSJETNICA.
(Vlatko Virag Drašković)

Tomo Ivo P. Gačnić

Krk

Što je ovaj gospodin?

ZAGONETNI PUTNICI.
Tomo Ivo P. Gačnić

U vlaku se sastalo neko društvo. Kako je već običaj stanu raspravljati o svemu i svačemu. Kad su stigli u željeno mjesto, na rastanku svaki predade drugome svoju posjetnicu. Došavši kući svaki je razbijao glavu, što je pojedini gospodin. Evo njihovih posjetnica, a vi ih kušajte odgonetnuti:

1. Dr. A. Kopanin, Solin. — 2. Albin S. Trski, Kotor. 3. Dr. Ilija Stunac. — 4. Rudi Ken. — 5. Ive D. Pokel, Senj. 6. Vinko K. Bačinov, Vin. — 7. Ivan Pužilek. — 8. Fero O. Srp.

DOPUNI!
(Vuk Knežević)

A				A
	A		A	
		A		
	A		A	
A				A

brdo u Srbiji

grad u Palestini

evropski grad

grad u Kitaju

grad u Turskoj

SKRIVAČICA.
(Vladimir Jurčić)

To mladi naraštaj ne uviđa.

PREMJEŠTALJKA.
(Vladimir Jurčić)

Dijete mi redi trijem.

ZBROJIDBA.
(Bogdan Stojšić)

Suglas + ruska rijeka (staro ime) + suglas + prorok = ?

PITALICA.
(Bogdan Stojšić)

Poznato sam ime. Živio sam u starom vijeku. Na glasu sam radi svojih raskošnih gozba. Čitaš li me sprijeda ili straga uvijek glasim jednako. Ded pogodi tko sam?

ZAGONETKE.
(Josip Krišković)

Mene vazda ima
Svako živo tijelo.
Zadnje slovo dede promijeni —
Meću me u jelo.

Kad se čovjek muči
Eto me na licu.
Skini slovo prvo —
Dobio si pticu.

ZAGONETNI TROKUT.
(Branka Skrbić)

a	a	e	e	i
i	p	p	r	
r	r	r		
t	t			
t				

Vodoravno i okomito isto.

SKRIVAČICE.
(Ferdo Tomac)

1. Vrba se zeleni. — 2. Mato hoda bos na ledu. — 3. Brata rado branim. — 4. Ti, sa Ivanom je zlo. — 5. Puna kuća gostiju.

BROJČANICE.
(Matej Pintar)

1. 1232 slavi 14235
2. 12345 lovi 1236
3. 123456 pravi 1234378

REBUSI.
(Zvonimir Trajbar)

50 50 50 50 50 DAM

REBUSI.
(D. Crnaković)

1. I van

2. čka.

ZAGONETNE POSJETNICE.
(D. Crnaković)

Sari Crnaković Knin	K. N. Kosović Priština

Što su ova gospoda?

(Ivan Koščec)

Irma Eka	Anđelka Rovac

Odakle su ove gospođe?

(Anka Antunac)

Jure Kažimana	Jaga Kruvec

Odakle su?

(Zvonimir Frank)

Petar Norvadi	Ivan Dos

Odakle su ova gospoda?

(Zvonimir Bego)

Niko Vrbud

Odakle je?

ZAGONETNA POSJETNICA.
(Vladimir Jurčić).

Šimun Danski, Sarajevo

Što je ovaj gospodin?

ZBRAJANJA.
(Vladimir Jurčić)

1. Broj + glazbalo + vrlina = ?
2. Životinja + zemljopisni pojam?
3. Jelo + formacija tla?
4. Zamjenica lična + prokop + veznik + ugodno pjeva?
5. Ljudi vole jesti + rijeka u Italiji + protivno od svijetla (dativ) + lična zamjenica = ?

DOPUNI!
(Bogdan Stojšić)

z	geograski pojam
z	planina
z	grad u Rusiji
z	privredni zavod
z	biljka

DOPUNI!
(Josip Sekso)

R	grad hrvatskih banova
R	vjerovati (franc.)
R	grad
R	pridjev
R	grad
R	planina u Srbiji

ZAGONETNA ADRESA.
(Vladimir Jurčić).

P. n. Niki S. Ježić, Ilok

ZAGONETKA U STUPU.
(Ante Kovačić)

I.

	ide u školu
	rijeka
	grad
	dio glave
	veznik
	skup pčela
	prijedlog
	kukac
	životinja
	stablo

II.

I.—II. hrvatski pjesnik.

PORUKE UREDNIŠTVA

Svi oni, koji za vrijeme praznika trebaju kakove informacije o »Omladini« ili žele poruku i ocjenu o svojoj suradnji, neka se obrate pismeno na urednika Dra. Ivana Esiha, Zagreb, Jugoslavenska akademija, Zrinski trg 11. I. Svima onima, kojima nije dosad bilo s kojeg razloga odgovoreno u »Porukama«, urednik će na posebnu želju odgovoriti putem dopisnice na ferijalnu adresu suradnika. sadržaja i radi poredaba (ko vučica male) ne možemo je

Mustafa H. G. Bijeljina. Pjesme su odlične, ali nijesu za đački list. Možda će »Odmor« doći na red još ove šk. godine.

M. V. Bošković, Zgb. Izabrat ćemo. U kojem ste razredu?

Josip Fuž. Zgb. Pjesme odišu blagim čuvstvom i doimaju se svojom intimnošću. Donijet ćemo »Na spomen sestrine smrti«.

Ma. J. »Prelaz proljetnog dana u noć« je odličan, ali nije originalan. Zato ste možda izabrali pseudonim.

Vl. P. Šibenik. Uvrstit će se.

Nemir. Beograd. Na žalost nijesu za naš list! Pošaljite lakše stvari!

E. Č-ć, Brod na Savi. Patriotska lirika je bolja od erotičke. »Suton« sadržava nedopustivu pjesničku slobodu. U pjesmi »Zašto« zastupate orijentalni fatalizam. Iz priposlanih pjesama razabrali smo tek, da Vam stih glatko teče, ali radovi još nijesu zreli za štampu, a k tome su i puni jezičnih pogrešaka.

M. J. Osijek. Priposlane pjesme sadržavaju lijepu dispoziciju i vidi se, da imate bistar dar opažanja. »Noć« Vam je najuspjelija, ali je ne možemo uvrstiti radi ponavljanja dvaju stihova i radi tudica »insekata« i »preludira«, koje kvare dojam pjesme.

Elek-tra, Split. Vašu crticu smo s interesom pročitali. Ali kratkoća crtice je na štetu jasnoće i uvjerljivosti. Nevjerojatno je naime, da bi mladić više tugovao za nevjer-

nom zaručnicom negoli za majkom. I onda odakle bolest... premalo je došla do izražaja fizionomija mladića. Obradite temu, koju ste sami proživjeli ili koja je bliža Vašem duševnom životu.

Ratep Čivgeš, Split. Događaj Vas je impresionirao, snažno, ali radi stilističkih pogrešaka ne možemo ga uvrstiti. Vi pravite takove rečeničke periode, koji pri čitanju umaraju. Osim toga ima nejasnih rečenica tako, da i sami morate dodavati neke riječi radi veće jasnoće. Evo jedan primjer Vaše rečenice, koju sami možete analizirati, jer mi nemamo prostora: »Kad su ljudi došli k njihovoj kući, izrekavši svećenik molitvu staviše je u lijes i zatvoriše ga (lijes) s debelim i dugim čavlima.« Popravite stvar i pošaljite ponovo.

Vj. M-vić. O. Natpis »Hrvatskim skautima od Z. do G. S.« ne odgovara tekstu. Crtica vrvi ortografskim pogreškama. Vi pišete: označi, osiječki, ručkom, sprijeći, izcurilo i t. d. Čekamo od Vas bolju stvar. Napišite nešto o ideologiji, zadaći skautizma u sporazumu sa svojim starješinom.

M. R. — o. Križevci. Shvaćamo naše mlade suradnike, ako svoje crtice, pjesme, putopise i sl. obrađuju prema uzoru domaćih naših autora, ali nikako ne shvaćamo Vas, koji se u svojoj pjesmi »Bijaše ljetna bajna noć« povodite za poznatim »šlagerom«: »U Heidelbergu srce ja izgubih«. I još k tome u obliku zagonetke »u K.....i srce ja izgubih.« Osim toga u agresivnoj erotici zaostaje spomenuti »šlager« prema Vašoj pjesmi. Signum temporis!

J. M-ić, Zagreb. U kojem ste razredu? Obje su pjesme nježni, osjećajni madrigali; pojedini nepravilni stihovi kvare dojam. Imate ukusa za odabiranje tema! Samo nastavite!

Z. M. Miramarska. Stih Vam je težak, a poredak ga riječi još više kvari. Srok je inače pravilan, pjesnička dispozicija obećava mnogo, tek treba da više pažnje posvetite unutrašnjoj povezanosti sadržaja. Nadamo se, da ćemo uskoro moći da štampamo neke Vaše pjesme. Javite se suradnjom na početku iduće godine!

Mira R. Zagreb. Iz Vaše tri pjesme razabrasmo, da Vam je duševni život bujan. Tek ne shvaćamo, kako Vi, koja tek počinjete živjeti, pjevate »o starim, zakopanim jadima«. U pjesmi »U duši« nije došlo do izražaja, kakovo je ono »milo ime«, tako da se pjesma, koja inače nosi lijepe odlike, ne može dojmiti čitatelja. Stihovi i Vaše raspoloženje sigurno su u neskladu: Vaše ushićenje nad »Milinom noći« zacijelo ćete kasnije, dok se naučite poetičkoj tehnici, zaodjenuti u ljepše stihove.

M. U. Osijek III. Glosa »Sa Bojićevih struna« odlično Vam je uspjela. Ima tek nekoliko nepoznatih riječi i nepravilnih srokova, koji bi se dali ispraviti. Međutim radi sadržaja i radi poredaba (ko vučica male) ne možemo je uvrstiti. — »Lutanje« »po razbojničkoj pozornici svijeta« i formalno je i sadržajno promašena pjesma.

Branič. N. Gradiška. Vaš članak smo s interesom pročitali. Obrađen je solidno i s puno razumijevanja. Kad dođe na red, morat ćemo ga malo izmijeniti. Stil Vam je moderan, dok u pravopisu ima dosta pogrešaka (na pr. p o v j e s t n o, »v i j e s t n o i dr.).

M. M. Valpovo. Mi shvaćamo Vaše pismo uredniku, ali ne shvaćamo ni natpis Vaše pjesme »Nesretno sretan«, a kamoli samu pjesmu. Nema smisla, da apostrofirate Vaš ideal putem »Omladine«.

Branko J. C. Sr. Mitrovica. Pouzdanje u svoj pjesnički talenat nije rijetko u nadobudnih pjesnika. Samopouzdanje je naime čisto subjektivni doživljaj. — Priroda je neiscrpivo vrelo poezije i vjerujemo, da ovo proljeće znači za Vas historijski datum: počeli ste pjevati i ovakove stihove: »sve se lepo miče i niče«. »O, premila« Vam je uspjela pjesma, koliko se odnosi na goricu zelenu, ali koliko se odnosi na ljubav, tu Vas je Muza očito ostavila na cjedilu.

J. S. Zagreb. Ogledajte se u prozi! Najuspjelija je »Istri«. Proučite Boranićev »Pravopis«, pa ne ćete pisati: neće, češ i sl. Vaši motivi su zanimljivi, samo nas obrada nikako ne može zadovoljiti.

M. R. Zagreb. Obje su pjesme (»Rad« i »Siromah«) poučne i njihov didaktički karakter lakše se dade istaknuti u nevezanom slogu. Javite se dalnjom suradnjom!

Ž. S-i. »Navika« je dobro obrađena, ali taj humor ide u novine. »Kapljice« nije uspjela.

A. N-o. Split. »Dvorovi« izlaze. Pjesma o Mjesecu, u kojoj apostrofirate mjesec, sadržava uzvišene misli, ali mjestimice se doima komično, jer mnogi atributi i apozicije pristaju više za sunce, nego za mjesec. Svida nam se i Vaša urednost!

Z. K. L. M. W. »Pusti da udem« s formalne strane je posve dotjerana pjesma. Tek po svom sadržaju nije jasna ni motivirana. Javite se daljom suradnjom.

Izlet u Daruvar. Kolikogod cijenimo skautizam i kolikogod ga preporučujemo hrvatskoj omladini, Vašom se crticom ne možemo poslužiti. To je suhoparan opis, a ne crtica, koja bi oduševila za skautsku ideju.

Ahmed E. P. Bihać. Vaša crtica »Samoubica« i pjesma »Uz derdef u bijeloj noći« posvećena drugu Kruni Stošiću preteške su po svom sadržaju za naše čitatelje. Nije zgodno, donijeti beletristički rad (koji ima da služi u prvom redu zabavi i odgoju) s komentarom i tumačem tudica. Ovi radovi pristaju u koji od naših književnih časopisa. Hrvati Fran Mažuranić, Rikard Katalinić-Jeretov, Srbin Jovan Dučić, Bugarin Georgi Raičev, Čeh O. Brežina i dr. napisali su čitav niz pjesama u prozi, koje su odlične, ali neshvatljive publici od 10—20 godina. I Vaša pjesma ide u ovu vrstu književnog rada. Pošaljite lakše stvari!

Planinko. — Kuda? — U koš!

Josipa W. — Posjetnice prelake. Pitanja neuspjela. Sva mjesta nijesu gradovi nego trgovišta i sela. — Dopunjalka će preradena ući.

Leo B. Dragoviću moj, jamačno čitaš odgovore uredništva. Urednik ne može uz najbolju volju na svako pismo odgovoriti. Ta čitave stranice časopisa morali bi ispuniti samim odgovorima, kad bi svakome pojedincu odgovarali. Zapamti Ti, i svi ostali, sve što je d o b r o i z a n i m l j i v o, ulazi prije ili poslije. Ti pišeš: »Ako nisu dobre (zagonetke) onda molim, da mi javite u slijedećem broju pod oznakom. Ja mislim, da će biti dobre, prem su to prve što ih šaljem«. — Ako nijesu dobre ne će ući, treba čekati dok osvanu u listu i onda: Znaš li, kamo se bacaju prvi mačići?

Božidar. Tintom valja pisati a ne olovkom. Za to ode u koš.

Ferdo T. Rebusi nijesu uspjeli. Posjetnice prelake. Skrivačice ulaze, samo kad, ne pitaj, jer ni ja sam ne znam.

Zvonimir B. Da si svoje radove poslao uredno i svaku napose napisanu, možda bi koja bila uvrštena, a ovako odoše u — koš.

Slavonac: Pseudonimno nečitljivo pojede — koš.

Draga K. Ime, prezime, itd. (ćuprija, a ne čuprija).

Kantara: Odgonetke zagonetki treba poslati bar 14 dana iza kako ste primili list, a ne da u mjesecu ožujku šaljete odgonetke prvih pet brojeva.

Tihomil: »Kumovi« poznata šala. — Odakle ste je prepisali? Križaljka ulazi kad dopusti prostor. Uvijek treba označiti razred i mjesto, u kojem polazite.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Divković: Hrv. čitanka za 1. r. srednj. škola. Cijena Din 20.—.
2. Petz: Hrv. čitanka za II. r. Cijena Din 30.—.
3. Divković-Pasarić: Hrv. čitanka za 3 r. Cijena Din 36.—.
4. Divković-Pasarić: Hrv. čitanka za 4. r. Cijena Din 36.—.
5. Petračić-Zagoda: Hrv. čitanka za 5. i 6. r. Cijena Din 60.—.
6. Petračić-Miler: Hrv. čitanka za 8. r. Cijena Din 90.—.
7. Boranić: Pravopis. Cijena Din 40.—.
8. Strašek: Junačke narodne pjesme. — Cijena Din 30.
9. Ogrizović: Hrv. pripovjedači. Cijena Din 40.
10. Kuzmić: Platonova obrana Sokratova i Kriton. Cijena Din 30.—.
11. Jakić: Povijest Srba, Hrvata i Slovenaca, I. i II. dio. Cijena po Din 28.—.
12. Balenović: Opća geografija. Cijena Din 35.—.
13. Hoić-Modestin: Zemljopis. Cijena Din 50.—
14. Pokorny-Gjurašin: Prirodopis bilja. Cijena Din 34.—.
15. Strohal: Čitanka iz književnih djela starih bugarskih, hrvatskih, srpskih i slovenačkih u I. periodu. Cijena Din 10.—.

B. Pomoćne školske knjige.

1. Andrić: Ženske narodne pjesme. Cijena Din 20.
2. Kačić: Razgovor ugodni naroda slovinskoga. — Din 15.—.
3. Strašek: Izabrane komedije J. Jurkovića. — Din 18.—.
4. P. Preradović: Djela. Knjiga I. i II. Cijena Din 80.—.
5. Srkulj: Povijesna čitanka, I. dio. Cijena Din 40.
6. Šenoa: Geografska čitanka. Cijena Din 30.—.
7. A. Starčević: Selski prorok. Din 15.—.

C. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti godišta 4.—9. po Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—. Ovogodišnja »Omladina« (god. XI. stoji na godinu Din 40.—. Pojedini broj Dinara 5.—.

D. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednjoškolsku nastavu. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga 14.—21. zatim 23., 25. i 30.—34. Cijena pojedinoj knjizi Din 75.—, pojedinom svesku Din 10.—. Jubilarni svezak (knjiga 30. sv. 9. i 10.) stoji Din 40.—. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 50.— na godinu.

E. Izdanja Omladine.

1. »Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Godišnja pretplata Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—.
2. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr. Cijena Din 10.—.
3. J. Milaković: Ljan Gabor. Cijena Din 15.—.
4. Cvjetković: Dubrovački dvor. Bogato ilustrirano. Cijena Din 15.—.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednjoškolskih profesora Zagreb 6, poštanski pretinac 47.